

אהלי טהרות

מסכת כלים פרק י"ט מ"א-מ"ד

פרשת כי תצא תש"פ

משולחן מלכים

בדין כלי הבא במידה

פתרון לבעיית כהנים - מכתב לאחד מגדולי הדור וצוק"ל

בס"ד אור ליום ועש"ק פ' נצבים תשל"ו

אל הדר"ג הגאון האדיר כו' רב שלו' וכט"ס !

נודמנה לידינו חוברת בשם "בעית הכהנים בבתי חולים" ובה נידונה עצה שהמציא מחבר החוברת אשר לפי דבריו יש בה משום הצלה לכהנים הנמצאים והבאים לבתי חולים מאיסור טומאת-מת ע"י אהל ובסוף אותה חוברת הודפסה תשובת הדר"ג שליט"א אל המחבר, והנה אף שבסוף התשובה שם מבואר שאין לעשות מעשה בזה. עם כל זה כותב אח"כ שם מחבר החוברת, שע"פ מה שהציע אחרי כן הענין בע"פ לפני הדר"ג שליט"א, באה ההסכמה ע"ז בדמקרים אלו יש לעשות מעשה אפילו לכתחילה. והנה היות הענין חמור מאוד, ובודאי שכל זמן שלא שמענו דברים מפורשים באר היטב אין לדון כלל עפ"י סיפור דברים בעלמא, וכבר העד העיד בנו הדר"ג בתשובתו הנ"ל שיש בהלכה זו כמה עקולי ופשרי, חשבנו אם לא יקשה הדבר אם נרשה לעצמינו להביא לפני הדר"ג שליט"א את מה שנתעוררנו בעת שעיינו בענין, ואת כב' הדר"ג שליט"א משפט האמת והבירור!

והנה בחוברת בפנים, וכן בדברים שכתב שם על תשו' הדר"ג שליט"א, יצא לדון בדבר החדש, דכלי העשוי לטלטל מלא וריקן המקבל טומאה בכלי עץ גם כשיש בו ארבעים סאה, מ"מ לענין כלים שאין מקבלים טומאה גם בכלי העשוי לטלטל מלא וריקן חשיב אהל לחוץ בפני הטומאה, ובה מבאר דהרמב"ם ששיניה לשונו בפ"ב מהל' טו"מ ה"ב ולא כתב תנאי שאינו עשוי לטלטל מלא וריקן, דהתם בכלים שאין מק"ט איירי (ומשא"כ בפ"ג ה"ד דאיירי במק"ט התנה תנאי זה, דאמק"ט, וממילא ידעינן דכל המקבל טומאה אינו חוצץ גם כשיש בו מ"ס).

והנה כ"ז דבר חדש, ולכ' פשוט דהא בהא תליא וכל שמק"ט ממילא אינו אהל, וכל שהוא אהל (אף בכלי אבנים וכיו"ב) ממילא ידעינן דלא מק"ט. ואין מקום לחלק בזה, והנך דיני בחדא מחתא מחותניהו, וסיבת קבלתו טומאה בכלי עץ מורה שהוא כלי ואינו אהל וכנ"ל³. וכך מורה פשטות ל' הר"מ פ"יב מטו"מ ה"ב⁴ שאין מקום לחלק בזה.

ולכ' אפשר להוכיח כן מדהרמב"ם עצמו דאין אפשרות לדון בזה דין אהל ולומר דגם מק"ט, דהנה בס' משנ"א כלים פכ"ד מ"ה הוכיח מדהרמב"ם דס"ל דבאין במדה אמק"ט מדרס, יעו"ש, (והוסיף להביא סמוכות לזה בחזו"א כלים סי' כ"ה סק"י), והנה אי נימא דשם אהל אינו מפקיע דין טומאה בכלי הראוי לקבל טומאה מדין מקבל, א"כ לכ' ה"ה הראוי לקבל טומאה מדין מדרס נמי נימא כן, דלא יהני דין אהל להפקיע הימנו דין קבלת טומאה דמדרס, דמה בין זל"ו, וע"כ מדחזינן דלרמב"ם אין הבאין במידה מק"ט מדרס אלמא דאהל מפקיע מדין קב"ט וא"כ אי נימא דהעשויוין לטלטל שם אהל עליהם, וכדחזינן בכלי אבנים וכיו"ב, א"כ ה"נ נימא דלא יקבלו טומאה בכלי עץ וכיו"ב, והרי אין הדיון כן, וע"כ דעשויוין לטלטל אין שם אהל עליהם. והסיבה הגורמת שיקבלו טומאה

מאוד נודה להדר"ג שליט"א אם יזכנו בתשובתו הרמתה על כל האמור והננו לברך את הדר"ג שליט"א בברכת כוח"ט בסשצ"ג ויזכה להרבות פעלים לתורה ולתעודה ולהנחות עדתו על פלגי התורה והיראה עד ביאת יונו בב"א כנפשו הטהורה ונפש מוקירי הדרת כ"ת ודורשים שה"ט.

5 וז"ל הרמב"ן שם כל הבאין במדה טהורין אף על פי שהן ראויין למדרס דגרעי ממשוטי כלי עץ, ושמא איכא רבוי בקרא לפשוטי כלי עץ דחזו למדרסאות והבאין במדה נתמעטו מכלום. ושלא כמו שכתבו תוס' שם (ד"ה נלמדה) שכלי העשוי לנחת מקבל טומאת מדרס כפשוטי כלי עץ. ומשמע ברמב"ן ששם אהל שיש בכלי העשוי לנחת מכתל דין קבלת טומאה לגמרי כמ"ש המשנ"א. (ועי' בחי' המיוח' לר"ן שם מ"ד ב' שגם מדרס צריך תורת כלי והעשוי לנחת אין לו תורת כלי כלל. וגם לביאור זה היה בדין שיכטל דין קבלת טומאה מכלי עץ העשוי לנחת וכנ"ל).

6 בר"ש כלים פט"ו משנה א' הביא מתורת כהנים ר' נחמ"י אומר קופות גדולות שיש להן שוליים שמחזיקים מ' סאה בלב כו' הרי אלו טמאין שאע"פ שאין מיטלטלין במילואן מיטלטלין במשתתיר מהן. ולכ' יש לומר דהיינו פלוגתתיהו דרבנן בעו מיטלטל במילואו. והחזו"א שם כתב וז"ל נראה דלא פליגי רבנן עליה דר"ג, ואת"ל דפליגי ס"ל שאין מצוי תשמיש במשווייר אבל א"צ מלטול במלואו דוקא. אבל בסו"ד כתב דע"כ דעת תוס' מנחות לא. דבעינן מטלטלת מלאה. ועי' ריטב"א עירובין י"ד ב' שכתב והקשה הראב"ד ז"ל אפילו פחות מארבעים סאה בלח היאך הוא מטמא דהא בעינן מטלטל מלא וריקן, ולא תירץ כלום, וז"ל כי לפי דור המדבר שיער הכתוב כשאמר דומיא דשק שאפילו כינונים שבהם נושאים משא כזה להדיא כי גבורים היו. ול' המאירי שם בענין זה, ששערו בדורותיהן שהיו כתפין טוענין משקל ל"ט סאין. משמע שצריך שיהיה הכלי מיטלטל מלא.

1 הצעת ההיתר היא לעשות ארון גדול הבא במידה (שנפחו מכיל ארבעים סאה) הנע על גלגלים ויהיה הארון עשוי מדבר שאינו מקבל טומאה, ויוציאו את המת או את האברים מהבית בארון זה. המכתב עוסק בכמה צדדים שבחירת זה. והעתקנו כאן חלקים הנוגעים לגדר טהרת כלי הבא במידה.

2 וז"ל הרמב"ם שם כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה הבאים במדה הרי הם כאהלים ואינם ככלים ולפיכך חוצצים בפני הטומאה. ואילו בפ"ג הל' ג' ד' כתב אלו מביאין וחוצצין כלי עץ הבא במידה וכן כלי גללים כו' ואלו מביאין ולא חוצצין כלי עץ שאין באין במידה מפני שהן ככל הכלים ומיטמאין. וכיון שתלה את הדבר אם הם מקבלים טומאה, וכבר הודיענו בהל' כלים פ"ג ה"א שכלי הבא במידה המיטלטל מלא וריקן מקבל טומאה, נדע שאינם חוצצין. אבל בפ"ב לא רמז לזה שהוא רק כשאינו מיטלטל.

3 סברת ההיתר היתה שכלי גדול הבא במידה גם אם הוא מיטלטל מלא וריקן הרי זה כאהל, אלא שבאופן שהוא עשוי מומינים המקבלים טומאה אינו חוצץ שכך הוא הדין שדבר המקבל טומאה אינו חוצץ (ואף שדנים אותו כאהל, יש לו גם שם כלי). אבל באופן שיעשהו מאבנים וכיו"ב שאינו מקבל טומאה הרי זה אהל וחוצץ לטהר. ובהא בהא הדחיה שאם דנים אותו כאהל אף שהוא מיטלטל מלא וריקן, ידעי' דכלי עץ כה"ג אינו מק"ט שכך הוא הדין בכלי עץ ששם אהל מבטל ממנו דין כלי. וכיון שהוא מקבל טומאה היינו שאינו קרוי אהל.

4 (שכתב כלי גללים וכו' הבאים במידה ה"ה כאהלים ואינם ככלים. משמע שאם יש לו שם אהל אינו כלי).

דברי חכמים

הגאון הגדול ר' דוד פיינשטיין שליט"א

בדין החבל היוצא מן המטה

בכלים פ"ט מ"ב תנן, החבל היוצא מן המיטה, עד חמשה טפחים, טהור. מחמשה ועד עשרה, טמא. מעשרה ולחוץ, טהור. שבו קושרין את הפסחים ומשלשלין את המיטות.

המשך בעמ' ג'

הגאון הגדול ר' איתמר גרבוז שליט"א

פרק י"ט משנה א'

המפרק את המטה להטבילה והנוגע בחבליה, טהור. הרע"ב מפרש דהם שני דינים, האחד, דמטה שנתפרקה טהורה, והיינו בדלית בה ארוכה ושתי כרעיים, (וצ"ע מזה)

המשך בעמ' ד'

עיוני כלים

הגאון הגדול ר' בונים שרייבר שליט"א

פרק יט משנה א'.

המפרק את המטה להטבילה וכו', הנה מבואר הכא וכן בשילוחי פירקין דלעיל שאפשר להטביל כל חלק מהמטה בפנ"ע וא"צ להטביל כולו יחד,

המשך בעמ' ג'

המשך מעב' א'

פי"ט משנה א' תוספתא הובא בר"ש, הכניסו לבגד החוט חיבור לבגד ואין המחט חיבור לחוט. עי' בפ' התוספתא ועי' שבת ע"ד ב' התופר ב' תפירות וכו' והוא שקשרו, ובר"מ פ"י מה"ש ה"ט, ודו"ק.

חזו"א סי' כ"ה סק"ב ד"ה שם בר"ש אראב". ומיהו אכתי היה לו לפסוק כראב"י דקיי"ל משנת ראב"י קב ונקי אבל יש הרבה כיו"ב וכבר כתב הרא"ש פ"ד דעירובין סי' ב' *

גלויות אלו נמסרו לידיו ע"י מרן הגר"ל שליט"א ממה שכתב על משניות כלים והמפרשים.

1 עי' בפ' זר וזה בתוספתא שם שהואיל ואין החוט יוצא מהבגד מפני הקשר בצד זה והמחט (עם הקשר) שבצד שני הרי זה חיבור. ובשבת דף עד: למדנו שגם התוחבב שני תחיבות אינה תפירה אלא אם קשר החוט מכאן ומכאן שבלא

בשם ר"ח שאין הלכה כמותו אלא בק"ב מקומות. עי' חזו"א נגעים ג' י"ז [וילע"ש ז' ג'], ועי' חזו"א פרה ז' ב'. שם סק"ה וכל ששניהן בני קיבולי טומאה כל דניחא לי' בחיבורן חשיב חיבור. יל"ד מדין מגורות שידה לקמן מ"ז לפי הגר"א בס' ח' הגר"א דקאי אשלימה?
שם סק"ז ומיהו הכא אליבא דר"י קיימינן וסבר דמוגע בית הסתרים לא חשיב נגיעה. בל"ע דרס על המזון בתוך י' מ"ט נטמא חוץ לי' וצ"ע לעיל.

כך אינו מתקיים. (ובתחיבה אחת לא מהני קשירה, ושני תחיבות מתקיימים עי' הקשר ולא הוכר שם ענין מחט).

2 היינו אמאי אינן חיבור, אף שאין עושין מלאכה אחת, הא באופן ששניהם מקבלים טומאה הוי חיבור מדרבנן.

ש ע י צ ו נ י כ ל י ם — הגאון הגדול ר' בנימין שרייב"ר שליט"א — כלים פי"ט מ"א מ"ד

המשך מעב' א'

וכבר דנו בזה רבותינו אם לגבי טבילת כלי סעודה הנלקחים מעכו"ם נמי כ"ה דאפשר לפרק הכלי ולהטבילו חלק חלק, אמנם באמת נראה בס"ד דאף כי אפשר שכ"ה מ"מ אינו דומה למשנתנו מותר טעמי, חדא, דלגבי טבילת כלי סעודה הא בעי כלי המשמש לסעודה, וממילא אפשר שבעודו מפורק אינו משמש לסעודה, וגדולה מזו הרי דעת החכמ"א שהמוכר אינו יכול להטביל כיון שאצלו אינו משמש לסעודה הגם דכלי זה הא עומד לסעודה, ועוד, דעד כאן לא שמענו במשנתנו האי דינא אלא בטומאת מדרס ולא בסתם טומאת כלים, והחילוק מבואר, דבכלי שהכלי שבו הוא הטמא וכל מחצה בפנ"ע אינו כלי איכא למימר שלא יועיל טבילה אלא לכולו, ומשא"כ במדרס דלא הכלי שבו טמא אלא גוף הדבר כדלעיל ממילא כל משהו ומשהו שבו הוי טמא בפנ"ע ושפיר שייך להטביל כל חלק בפנ"ע.

משנה א-ב.

הנוגע בחבליים אינו חיבור וכו' החבל היוצא מן המטה וכו', הנה המבואר הכא דהחבל לכשעצמו אינו טמא רק מחמת חיבור בעלמא, והוא צ"ב דהא החבל הוא גוף המטה שעליו שוכבים ולמ"ל לדין חיבור, ועוד תמה ברש"י דאם מבואר שהחבל השני המחובר לראשון אינו חיבור כדפי' הר"ש א"כ למה נימי הקשר טמאים הא הם עשויים לחבר שני החבליים זל"ז, ועוד צ"ב למה אין טמא בחבל יותר מצרכו מ"ש מצואה הדבוקה למשכב דטמא מצד חיבורין, ואטו חבל יותר מצרכו גרע מצואה, ועוד צ"ב דבר"ש משמע דחבל היוצא טמא מדין יד, ותמוה דמה יד הוא זה מה שקושרין בו את הפסחים, ומה זה שימוש למטה, ומה ענינו להיות יד.

אבל הביאור בזה נראה בס"ד, דחבל מצד עצמו אינו יכול ליטמאות לפי דהרי מבואר בשבת דס"ד דמשק ילפי' דוקא טוי ואריג ולא חבל, ורק דיל"פ בתרי אנפי, או דהטעם דאינו טמא דכל עוד שלא נעשה בו טויה או אריגה מיחשב כלא נגמרה מלאכתו, ואיכא למימר דחשיב כמין שאינו מקב"ט, דשבעה מיני כלים טימאה תורה ואחד מהם שק ושק הוא טוי ואריג וממילא מי שאינו כן לאו שק הוא וטהור, ואהכי גם במדרס מצד עצמו אינו יכול להיות טמא, והריהו ככלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה שאינו טמא גם במדרס, ואהכי מהני חיבור, ויסוד דין החיבור בזה הנה אינו מדין יד גרידא, משום דלא שמענו דין יד רק בגוונא שהוא מועיל לו לשימוש הן בכלי והן באוכל, אבל הכא הא אינו מועיל לו כלום לשימוש השכיבה רק לטלטולו וכיו"ב וזה אינו יד, אכן טעם הטומאה הוא דהר"ש בפ"ק הביא מהת"כ דיליף מקרא דחיבורי משכב טמא אפי' צואה הדבוקה בו אבל חיבורי אדם טהור, והיינו דאינו מדין יד וגם לא מדינא דלעיל דכל המחובר לו כמוהו משום דזה רק היכא שהמחובר לו מועיל לו בשימוש, וכדלעיל, אבל הכא שאינו מועיל לו כלום בשימוש לית ביי דין חיבור, ואמנם נאמר בזה דה"מ בכלים שהכלי שבו הוא הטמא אינו המחובר לו יכול להיות טמא רק אם הוא חלק מהכלי, אבל במדרס שהדבר בעצמו טמא אינו כל

המחובר לו הוא חלק ממנו וטמא עמו גם ללא שימוש עמו, זולת באדם שהמחובר לו לעולם לא יהיה אחד עמו דזה אדם וזה צואה, ואהכי חבל נמי טמא, ואמנם חבל גרע מצואה דצואה אין לה שום שם בפנ"ע ושום שימוש בפנ"ע ומשא"כ חבל שהוא דבר בפנ"ע אינו נחשב דבר אחד עם המטה רק עד כמה שיש ענין ותועלת בזה שיהא כאן מחובר למטה, וגם אם התועלת אינה למטה אלא לדבר אחר דמ"מ כיון שיש ענין שיהא מחובר לכאן הוי אחד עמו, וזהו הדין יד שכ' הר"ש, ונימי הקשר הרי עכ"פ הם חלק מהחבל הראשון ואהכי הם חיבור לו.

משנה ג-ד-ה-ו.

המזיז היוצא מן המטה וכו', הנה המתבאר הכא לשי' הר"ש הוא דלענין טומאת מת ושרץ לכו"ע כל המזיזין כולו הוי חיבור למטה הן נטמא עמו והן חיברו אח"כ, ולענין טומאת מדרס לר"י דוקא מעשרה ולפנים הוי מדרס, וגם בכה"ג כל חיבורו הוא רק לענין שאם נטמאה המטה נטמא המזיזין אבל בהיפך אם נטמא המזיזין לא נטמאה המטה דהמזיזין טפל למטה ואין המטה טפילה למזיזין, ואמנם להרמב"ם הוי חיבור גם לזה, ובפיה"מ מבואר בדבריו דגם לגבי טומאת מת חלוק עשרה מחוץ לעשרה, וביאור הדבר נראה בס"ד דהא המזיזין בפנ"ע אינו משמש כלל למדרס ורק דהוא חלק ממדרס המטה, ובהא הא הוא חלוק לגבי טומאת מדרס מלגבי שאר הטומאות, דלגבי כל הטומאות הא השם כלי שבו הוא המטמא, ואילו לגבי מדרס אינו תלוי בשם כלי כ"א במציאות שימוש כמשכב ומושב, והשתא כד דייני' מצד השם כלי שבו ס"ל להר"ש דכולו כלי אחד הוא, אבל כד דייני' מצד מדרס אזי עד כמה שהוא משמש עם המטה הוא מדרס והמותר אינו מדרס, ואהכי בהיפך לומר שיטמא המטה מחמת המזיזין זה א"א לפי שהוא אינו מדרס כלל רק דעד כמה שהמטה היא מדרס הוא ג"כ מכלול, ובהא מבואר נמי הא דלא אמרי' בזה דינא דכל המחובר לו כמוהו לענין שיטמא כולו מחמת התוך העשרה, דלהאמור ל"ק דכל מאי דאמרי' כל המחובר לו כמוהו הוא משום שמשמש עמו כד' הראב"ד בספ"ז, וממילא הכא לגבי המדרס שבו הוא מצד עצמו אינו מדרס כ"א מחמת שהוא משמש עם המטה, וממילא עד כמה שאינו משמש עם המטה אינו אחד עמו כלל.

בקשה מיוחדת

לאחרונה התקבלו מספר בקשות ממקומות שונים המעוניינים לקבל את הגליונות מדי שבוע, כמו כן יש הרבה מן הת"ח ששולחים חידושי תורה משמחי לב שמן הראוי שיתפרסמו ברבים

דא עקא שאין הבור מתמלא מחוליותיו, ולע"ע לא מצאנו מי מהנדיבים אשר בעם שיכנס בנועם עול נשיאת הארון, ולעיתים אנו נאלצים להשיב חלק מן הפונים ריקם אשר ע"כ נבקש מכל מי שנהנה מגליונות אלו, להיות שותף בהוצאות הדפסת גליון אחד לכה"פ, בסך של ארבעה שקלים בחדש וכל המוסיף יוסיפו לו מן השמיים ניתן לתרום במכשירי קהילות ע"פ הפרטים שבגב הגליון.

עיין בפירושי הר"ש והרא"ש, דבפחות מחמשה, לא חזי, ולא חשיב יד'. ומחמשה ועד עשרה, חשיב יד', משום דחזי לקשור בו טלה לקרבן, ולשלשל בו את המיטה מן העליה לבית או לתוך המקוה להטבילה. ומעשרה ולחזין, לא חשיב יד'. ובפירוש הרא"ש הוסיף, שאם יש בחבל היוצא מן המיטה משיעור חמשה טפחים ומעלה, כשמטביל את המיטה צריך להטביל גם את החבל עד עשרה טפחים, אבל מה שמחוץ לעשרה טפחים אין צריך טבילה. והיינו דיש חילוק בין הרישא ד'עד חמשה טהור, לבין הסיפא ד'מעשרה ולחזין טהור, דברישא ד'עד חמשה טהור' הכוונה דכל החבל טהור, מה שאין כן בסיפא ד'מעשרה ולחזין טהור' אין הכוונה דכל החבל טהור, אלא הכוונה דאותו החלק של החבל שהוא 'מעשרה ולחזין' טהור, אבל חלק החבל שהוא מעשרה ולפנים טמא (ולכן לא קתני דיותר מעשרה טהור, אלא קתני ד'מעשרה ולחזין טהור', והיינו דרק אותו החלק שהוא 'מעשרה ולחזין' טהור), הלכך אם יש בחבל היוצא מן המיטה יותר מעשרה טפחים, צריך להטביל גם את החבל עד עשרה טפחים, ורק מה שמחוץ לעשרה טפחים – דלא חשיב יד' של המיטה – טהור בלא טבילה.

ונמצינו למידים מדברי הר"ש והרא"ש אלו, דאף דהחבל אינו משמש את המיטה בתורת יד' ממש, אלא רק משמש לקשור את הטלה למיטה, מכל מקום חשיב יד' של המיטה. וצריך לומר, דהוא משום דדרשינן דינא ד'ידות' מקרא ד'לכם' לכל שבצרכים, וגם שימוש זה של קשירת הטלה למיטה חשיב שימוש של המיטה, והוי בכלל 'צרכים'.

והנה אאמור"ר הגאון זצ"ל חקר בהא דנתרבו ידות הכלים לקבלת טומאה, אם נאמר בזה דידו של הכלי נחשב כמו גוף הכלי, ויש בו טומאה מצד עצמו, או דאין הי"ד נחשב כמו גוף הכלי, ואין בו טומאה מצד עצמו, ורק דבדינא ד'ידות' נתחדש דמוגע היד מהני להכניס ולהוציא טומאה.

ונפקא מינה, אם נוהג דין 'טומאה ישנה' בידות הכלים (עיין בפירוש הרא"ש פ"א מ"ג), ואם שייך דינא ד'ידות' להכניס טומאה בכלי חרס (דאם דינא ד'יד' הוא משום דהוי כגוף הכלי, הוה ליה כגבו, עיין תוס' חולין דף כ"ד ע"ב ד"ה וגבו, ובחדושי הרשב"א חולין דף קי"ח ע"א), ואם שייך דינא ד'ידות' ביד של אבן שאינו בר קבולי טומאה בעצמו (עיין חדושי הרשב"א שם), ואם מועלת 'הואה' על ידות הכלים לטהרן (עיין ירושלמי פסחים פ"ג ה"ב, ו'משנה אחרונה' פרה פ"ב מ"ב ח").

והביא אאמור"ר הגאון זצ"ל ראיא לגידון זה, מהא דבעי הגמ' בחולין דף קי"ח ע"א למימר, ד'יד' מכניס טומאה, אבל אינו מוציא טומאה, או להיפך, ד'יד' מוציא

טומאה, אבל אינו מכניס טומאה, ואם נאמר דבינא דידות' נאמר דהיד' חשיב כמו גוף הכלי, הרי לא שייך לחלק בין הכנסת טומאה לבין הוצאת טומאה, ועל כרחך דאין היד' נחשב כמו גוף הכלי, אלא דנתחדש בזה דמגע היד חשיב כמגע הכלי, ועל כן שפיר יש מקום לומר דמגעו מהני רק לענין הכנסת טומאה, או רק לענין הוצאת טומאה. וכן יש להוכיח מזה דנוהג דין זה של ידות' גם באוכלין, ומהוה הוא דילפינן בגמ' בחולין שם לכל עיקר דין ידות' דכלים, וגבי אוכלין הרי לא שייך לומר שהיד' נחשב 'אוכל', ועל כרחך דהוא דין מסוים דמגע היד חשיב כמגע האוכל, ומינה דגם בידות הכלים הוא כן, דאין היד' נחשב כמו גוף הכלי, אלא רק מהני להכניס ולהוציא טומאה (ועיין בכתבי הגר"ח סוכה דף י"ב ע"ב מש"כ בזה).

ומאידך, מלשון הרמב"ם בפ"ז מכלים ה"א – 'כל ידות הכלים הרי הן ככלים, ואם נטמא הכלי, נטמאת ידו הצריך לה בתשמישו, ושאין צריך לה טהור', וכן מלשונו להלן פ"כ ה"א – 'שכל ידות הכלים, שהכלי צריך לה בשעת תשמישו, הרי היא חשובה כגופו של כלי להתטמא ולטמא', נראה להדיא דהיד' נחשב כמו גוף הכלי, והוא עצמו טמא, ולא שהוא רק מכניס ומוציא טומאה. (ועיין ברמב"ם בפ"ה מטומאת אוכלין ה"ב שאם נגע טומאה באוכל נטמא היד, ומבואר מזה דגם בידות דאוכלין הוא כן, וצ"ע).

ומדנקטו הר"ש והרא"ש כאן, דהחבל היוצא מן המיטה חשיב יד' של המיטה, משום שמשמש לקשור את הטלה למיטה, לכאורה מוכח דלדינא דידות' לא בעינן שיהא היד' נחשב כגוף הכלי, דמסתברא דלענין שישמש היד' כגוף הכלי בעינן שיהא משמש את המיטה בתורת יד' ממש, ולא סגי לזה מה דמשמש לקשירת הטלה למיטה.

אולם אאמו"ר הגאון זצ"ל הוכיח ממה שכתב הרא"ש כאן דכשטמא את המיטה צריך להטביל גם את החבל, דמבואר מזה דהיד' עצמו טמא, דאם לא כן למה צריך טבילה. ובאמת משנה מפורשת היא במקואות פ"י מ"ה דידות הכלים טעונין טבילה, רק דשם מיירי ביד' ממש, והוי חלק מהכלי ממש, ויתכן דאין צריך לזה לדינא דידות', אמנם כאן הרי מיירי בחבל דחשיב יד' רק משום שהוא 'צורך המיטה', וזה הוי רק מדינא דידות', ומכל מקום מבואר בדברי הרא"ש שגם יד' כזה טעון טבילה.

בדין מזור היוצא מן המיטה

בכלים פי"ט מ"ג תנן, מזור היוצא מן המיטה, כל שהן, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, עד עשרה טפחים.

והנה בפשוטו נראה, דטומאת המזור עד עשרה טפחים, או כל שהן, אינו מדינא דידות', אלא דהכל נחשב כחלק מן המיטה, וכן הוא מפורש בפירוש המשניות להרמב"ם להלן משנה ד', דהמזור הוא אב הטומאה כמו המיטה, לפי שהוא חלק מן המשכב. ולכן אין המשנה כאן צריכה לפרש למה משמש המזור היוצא מן המיטה, כמו שמפרשת לעיל במשנה ב' לגבי החבל היוצא מן המיטה שהוא משמש לקשירת הפסחים ולשלשול המיטות, דהכא אין טומאתו מצד היותו 'צורך המיטה', אלא מצד היותו 'חלק מן המיטה', ובהוה הוא דפליגי רבי מאיר ורבי יוסי כאן עד כמה נחשב המזור חלק מן המיטה.

ולפי זה הא דקאמר רבי יוסי כאן דשיעור המזור היוצא מן המיטה הוא עד עשרה טפחים, אינו שייך לדינא דמשנה ב' דהחבל היוצא מן המיטה עד עשרה טמא, דשם הוא משום דעד עשרה טפחים הוי 'צורך המיטה', ולכן גם בפחות מחמשה אינו טמא, אבל כאן הוא דינא דהמזור הוא חלק מהמיטה, ובפחות מחמשה בודאי הוי חלק מהמיטה, ואליבא דרבי יוסי חשיב המזור חלק מהמיטה רק עד עשרה טפחים, ורבי מאיר סבירא ליה דגם יותר מעשרה טפחים הוי חלק מהמיטה.

והנה הרמב"ם פירש, דגם בימורן' הנידון הוא על קצהו התלוי מן המיטה, שהוא כמו חבל היוצא מן המיטה, ואם כן באמת צריך ביאור מאי שנא חבל היוצא, דמיטמא רק מדין יד', ולכולי עלמא אינו מטמא מעשרה ולחזון, ממזור היוצא מן המיטה, דאמרין דהוא חלק מן המיטה, ואליבא דרבי מאיר מטמא אפילו היה בארכו כמה שיהיה.

ואולי הביאור בזה, דאדרבה, דחבל היוצא מן המיטה כיון דעומד לשימוש של קשירת הפסחים או שלשול המיטות, הוי החבל כדבר בפני עצמו, ושיעורו תלוי לפי שימושו לצורך המיטה, מה שאין במזור היוצא מן המיטה, דאינו עומד לשימוש כלל, הרי הוא מתבטל להמיטה, ורק דסבירא ליה לרבי יוסי דמכל מקום היותר מעשרה טפחים אינו מתבטל להמיטה.

והנה מלשון רבי מאיר דמזור היוצא מן המיטה כל שהוא טמא, משמע דאפילו בפחות מחמשה טמא, וכמו שכתבנו. אמנם נראה דגם לרבי יוסי דקאמר עד עשרה טפחים, היינו דלא יותר מעשרה טפחים, אבל לא פליג אהא דקאמר רבי מאיר דגם בפחות מחמשה טמא, דבמזור אין הטומאה מתורת יד' שנאמר דבפחות מחמשה לא חזי, אלא טומאתו משום שמתבטל להמיטה, וזה שייך גם בפחות מחמשה, ואדרבה, בפחות מחמשה מתבטל טפי להמיטה.

אמנם הרמב"ם בפכ"א מכלים ה"ח כתב, דהמזור עד עשרה טפחים הוא 'מצרכי המיטה', הרי דגם מזור הוא צורך למיטה, וטומאתו היא מצד היותו 'מצרכי המיטה', והוי ממש כמו בחבל היוצא מן המיטה שמיטמא מדינא דידות', וזה דלא כמו שנתבאר.

אלא דאם כן צריך ביאור במה שכתב בפירוש המשניות כאן דהוי חלק מהמשכב, ובאמת

גם בהלכות כלים שם להלן הלכה ט' כתב, דהמזור הוא אב הטומאה כמיטה, וזה כמו שנראה בפירוש המשניות, דהמזור הוי חלק מהמשכב. ואולי יש לומר, דאף דטומאת המזור היוצא מן המיטה הוא מדינא דידות', מכל מקום הרי הרמב"ם סבירא ליה דהיד' נחשב כמו גוף הכלי, וכמו שנתבאר לעיל בדעתו, ואם כן יש לומר דגם במשכב חשיב היד' כמו גוף המשכב, וזהו שכתב דהמזור הוי חלק מהמשכב.

ועיין בפירוש הרא"ש שכתב, דרבי יוסי אומר דוקא עד עשרה טפחים כשיעור חבל היוצא, ומריהטת דבריו נראה, דעל כל פנים אליבא דרבי יוסי, דין המזור הוי כדין החבל ממש, ואם כן גם טומאת המזור הוי מדינא דידות', וזה כמו שנתבאר בדברי הרמב"ם, אלא דאם כן צריך ביאור מאי טעמא דרבי מאיר, ואולי הוא משום דסבירא ליה דחלוק מזור מחבל במציאות, ובמזור כמה שיהיה בארכו הרי הוא משמש לצורך המיטה.

אמנם הר"ש כתב, דהא דהמזור היוצא מן המיטה טמא הוא רק משום שהוא נוגע במשכב, והיינו דאין טומאת המזור משום שמתבטל להמיטה, אלא טומאתו היא משום שהוא נוגע במשכב (ואף דבמשנה ב' פירש הר"ש דחבל היוצא הוי יד', אולי סבירא ליה דהכא לא חשיב יד' ממש, שאינו משמש להמיטה, וכמו שצידדנו לעיל לומר כן).

והנה במשנה ד' תנן, דאם נישא הזב על המיטה, המזור מטמא שנים ופוסל אחד, ולפירוש הרמב"ם הוא משום שהמזור הוא אב הטומאה כמו המשכב עצמו, וממילא דינו כדין המשכב שהוא מטמא שנים ופוסל אחד, אולם להר"ש דכל טומאת המזור הוא משום שהוא נוגע במשכב, אם כן הא דמטמא שנים הוא מדינא דחיבורין, שכל זמן שלא פירש ממטמאיו הרי הוא מטמא כמותו (עיין זבים פ"ה מ"ב), ולכן כתב הר"ש דאם פירש המזור מטמא רק אחד, כיון דהמזור עצמו אינו חלק מן המשכב, אלא רק נוגע במשכב, ולכן מטמא שנים רק בעודו נוגע ומחובר למשכב, אבל כשפירש ממנו אינו מטמא אלא אחד, אבל לדעת הרמב"ם שהמזור הוא חלק מן המשכב, יהא טמא גם בפירוש מן המיטה, ודבר זה מבואר בימשנה למלך' בפכ"א מכלים ה"ט.

אלא דצ"ע בזה, דהא טומאה דחיבורין' הוי רק באדם, ולא בכלים, ועיין בימשנה אחרונה' כאן שכתב, דצריך לומר, דמתניתין איירי לענין טומאת אוכלין, ולענין זה גם כלים נעשים 'חיבורין', וכמבואר בפירוש הר"ש זבים פ"ה מ"א.

אלא דלפי זה צ"ע, אמאי אינו מטמא מעשרה ולחזון, דבשלמא אי הויא טומאתו מדינא דידות', או משום שהוא חלק מהמשכב, שפיר יש לחלק בין תוך העשרה, דהוי חלק מהמשכב, לבין היותר מעשרה, שאינו נחשב חלק מהמשכב, אבל לפי מה שפירש הר"ש דטומאתו הויא מצד נוגע במשכב, הרי כל אורך המזור נוגע במיטה, ומה שייך לחלק בין תוך העשרה לבין חוץ לעשרה.

והנה בתוספתא המובאת בפירוש הר"ש כאן, ופסקה הרמב"ם בפכ"א מכלים ה"ט, מבואר דרק לענין טומאת מדרס יש חילוק בין תוך העשרה לבין חוץ לעשרה, אבל בשאר טומאות אפילו מאה אמה כולו חיבור, ולשיטת הרמב"ם מובן, דעד עשרה חשיב חלק מהמיטה, וחזיל עליה שם 'משכב הזב', אבל היותר מעשרה אינו בכלל המשכב, ולכן אינו מטמא מדרס, אבל מכל מקום חשיב כל המזור דבר אחד לענין טומאת מגע, אבל לשיטת הר"ש הרי טומאת המזור עד עשרה גם כן אינה משום דהוי חלק מהמשכב, אלא מצד שהוא נוגע במשכב, ואם כן לשיטתו אין מובן חילוק התוספתא בין טומאת מדרס לבין שאר טומאות, דלכאורה הדין נותן דגם במדרס יטמא כל המזור מדינא דנוגע במשכב.

וצריך לומר, דאף דכל המזור נחשב כנוגע במשכב, מכל מקום הדין דטומאה בחיבורין, דבשעה שהוא מחובר למטמאיו מטמא שנים ופוסל אחד, נאמר רק על העשרה טפחים הסמוכים למיטה, שהם 'צורך המיטה', ועל כן הרי הם נחשבים 'מחוברים' להמיטה, מה שאין כן היותר מעשרה טפחים, אף דטמאין מצד נוגע במיטה, וכמו בשאר טומאות, מכל מקום כיון שאינם 'צורך המיטה', ליתא בהו לדינא דטומאה בחיבורין. אמנם צריך ביאור בטעם הדבר, דמאי שנא מזור היוצא מן המיטה, מאדם וכלים הנוגעים במשכב דחשיבי 'מחוברים' ומטמאים שנים בשעת חיבורן, אף על פי שאינם 'צורך המיטה'.

והנה לפי דברינו בביאור דברי הר"ש נמצא, דהיותר מעשרה טמא מחמת נגיעתו בהמיטה, דלענין מגע הרי אין חילוק בין תוך העשרה לבין חוץ לעשרה, ואם כן טומאתו אינה מצד נגיעתו בחלק המזור שבתוך העשרה, אלא מצד נגיעתו במיטה עצמה, ורק דלית ליה להמעלה דחיבורין, ומדוקדק היטב לשון הר"ש כאן דמה שחזן לעשרה לא חשיב חיבור למשכב, ודינו כפירש' דמטמא אחד ופוסל אחד, והיינו דאית ליה טומאת מגע, ורק לית ליה להמעלה דחיבורין.

ומתוך דברינו נמצינו למידים, דדינא דחיבורין' אינו דין בדיני קבלת הטומאה, דבשעת קבלת הטומאה מהמטמא הוי המקבל חמור טפי והוי אב הטומאה, אלא דהוא דין נפרד, דבנוגע הוי 'ראשון', ובמחובר הוי 'אב הטומאה', ולכן שייך שיתחלק, דכולו נחשב 'נוגע', ורק חלק ממנו נחשב 'מחובר', דאילו היה הגדר דבשעת קבלת הטומאה הוא חמור יותר, אם כן כיון דכולו חשיב 'נוגע', וכולו מקבל טומאה בשעה זו, היה הדין נותן שיהא כולו 'חיבורין', ועל כרחך דדינא דחיבורין' הוא דין נפרד מקבלת הטומאה (ויש יסוד לזה מסוגיא דבבא בתרא דף ט' ע"ב, ע"ש היטב).

דפירש בספ"ח מתני' כהתוספתא דלרבנן כל חלק וחלק טמא בדעתו (להחזיר), ועוד הלכה דהנוגע בחבלים טהור. ותמהו המפרשים דכיון דהחלקים טהורים ודאי דה"ה והוא הטעם דגם החבלים טהורים ומה"ת דיהיה בהם חומר טפי, אבל הרמב"ם והר"ש מפרשים דכולה בבא חדא היא ודין אחד שנו כאן, דבמטה מפורקת גם היכא דהחלקים טמאים אפ"ה כה"ג החבלים טהורים, דבאופן זה אין החבלים חיבור, (אמנם בפ"י הר"ש כת"י איתא כפירוש הרע"ב דשני דינים נשנו הכא).

עיין ברע"ב שכתב: אע"פ שמיטתה כשהיא שלימה, פעמים שהיא גדולה ואינה יכולה ליכנס במקוה. והיינו דהוה ס"ד דכדי להטביל המטה צריך לפרקה, דמטהרת איברים, ומטה יש בה שמונה חלקים כדאיתא בתוספתא, וס"ד דכל חלק טעון טבילה בפנ"ע, וע"ז כתב הרע"ב דאינו כן ודאי דאפשר להטביל המטה בשלימותה. מאימתי הוא חבור למטה, משיסרג בה שלשה בתים, והנוגע בה מן הקשר ולפנים טמא, מן הקשר ולחוץ טהור.

מבואר במתני' דקשר ל"ה חיבור, ועיין בתש"י אבנ"מ (תש"ד) דהשואל הביא דברי המג"א (סי' ט"ו סק"א) דשקו"ט אם בחוט של ציצית מהני קשירה, והוכיח ממתני' דנגעים פ"א מ"ח דמהני קשירה, ותמה עליו שם אמאי לא מוכיח לה מהכא דלא מהני חיבור דקשירה, ויעו"ש באבנ"מ שתירץ דעת המג"א דאין ללמוד מחיבורי כלים דטומאה וטהרה, דתליא אם הוי צורך הכלי או לא ואין להקיש מזה לעלמא אם הקשר עושהו אחד, יעו"ש בכ"ד.

משנה ב'

שבו קושרין את הפסחים ומשלשלים את המטות

הטעם דקושרין את הפסחים למטה, כ' רש"י בחולין (דף נ"ד ע"ב) דהוא זכר לפסח מצרים דכתיב אסרו חג בעבותים וכתוב בפסח מצרים (שמות י"ב, ו) והיה לכם למשמרת. ובהג' בית שאול הביא מהנמוק"ס ס"פ מרובה דהטעם דקשרוהו היה כדי שלא תלק ותרעה ותפסיד שדות א"י. ולכא"ו י"ל עוד דק"פ הרי טעון ביקור ד' ימים ומשו"ה קנו קודם וקשרו כדי שיוכלו לבקר ולא משום זכר לפסח מצרים [א"ה]. ואפשר דאי משום ביקור דפסח דורות, לא הו"ל לקושרו למיטה דוקא, וע"כ פרש"י דהוא משום זכר לפסח מצרים, דמבואר בדח"ל דבמצרים קשרו ישראל פסחיהן למיטות. מיהו יעו"ש ברש"י תהלים (ק"ח, כ"ז) עה"פ אסרו חג בעבותים, דפי' הזבחים והחגיגות שהיו נקיים ובדוקין ממום, קושרין בכרעי מיטותיהם עד שביאום לעזרה בקרנות המזבח, ע"כ, וצ"ע דבשלמא זבחים היינו פסחים ומשום זכר לפסח מצרים אבל חגיגות מאן דכר שמיהו (1) ומ"ט קושרין אותן, וצ"ע. ועיין טו"א (מגילה דף כט) שדן אם ביקור ד' ימים בעי שיקדישו קודם, או דמהני גם בחולין. ואי בעי שיקדישוהו קודם א"ש דאיצטרך להו להקדישו קודם ולכך קשרוהו בביתם.

בענין חבל היוצא מן המטה [ובדין חיבורי משכב]

א' החבל היוצא מן המטה, עד חמשה טפחים טהור, מחמשה ועד עשרה טמא. מעשרה ולחוץ טהור וכו'.

כתב הא"ר דהא דתנן דעד חמשה טפחים טהור, היינו דוקא כשאורך החבל כולו הוא פחות מחמשה, אבל כשיש בו יותר מחמשה אזי גם החלק שבין המיטה ועד חמשה טמא, דהואיל ולצורך הוא כולה חשיבא יד, והיינו דלא מיירי באותו החבל וחלוק עד חמשה טפחים שבו לבין יתר החבל, אלא בשני חבלים מיירי, שאם יש בו עד חמשה כולו טהור ואם יש בו מחמשה ועד עשרה כולו טמא. אבל בדברי הרמב"ם (פכ"א מכלים ה"ז) משמע דגם בשהחבל ארוך מחמשה, אין טמא אלא מתחלת חמשה עד סוף עשרה, וצ"ע טעמא דמילתא דהא מאחר שבאורך זה הוא משמש להמיטה א"כ כולו הוי יד כיון דנעשה לצורך באורך זה. [יעו"ש לשון התו"כ שהובא להלן: במשכבו, ולא בחבל היוצא מן המיטה פחות מחמשה טפחים או יותר על עשרה, ע"כ. והנה יותר מעשרה ודאי מיירי באותו החבל דעד עשרה טמא ומעשרה לא, וא"כ מדכיל להו בחדא מחתא ואו או קתני, משמע קצת דבאותו החבל מיירי דהפחות מחמשה והיותר על עשרה טהור, וכמשמעות ל' הרמב"ם, ואפשר דעלה סמך].

ב' והנה בהא דתנן במתני' הטעם שבו קושרין את הפסחים ומשלשלין את המטות. הר"ש והרע"ב מפרשים דהיינו שכאשר באין למקוה להטבילה או להורידה מהעליה לבית משלשלין אותה בו, והרמב"ם (בפיהמ"ש וביד) מפרש דתולים בו את המטה. אלא דצ"ע אידך טעמא דתנן במתני' שבו קושרין את הפסחים, מאי נתינת טעם היא זו לחושבו יד, הרי ל"ה לצורך המיטה אלא לצורך הפסח, ועמד בזה המשנ"א וכתב דבכדי נקט לה וציין דגם הרמב"ם בחיבורו השמיט טעם זה, ועי"ש מש"כ דלענין שיעור עשרה נקטו לה, עי"ש. ואפשר דכוונת המשנה רק דמה"ט קשרו חבל למטה, אלא דהשתא ממילא נטמא, משום דהוי לצורך המטה ומשמש לה אך אינו נתינת טעם בפ"ע להיותו יד. אמנם מדברי רש"י (חולין נ"ד ע"ב) והרא"ש כאן משמע להדיא דהא דקושרין בו הפסחים הוי נמי סברא לטומאה, וצ"ע הא ל"ה לצורך המטה, [ועיין מש"כ החזו"א סי' כ"ה סק"ג].

והנה הר"ש והרמב"ם בפירושו הביאו דתניא בתו"כ: במשכבו ולא בחבל היוצא מן המטה פחות מחמשה טפחים או יותר על עשרה, יכול שאני מוציא מחמשה ועד עשרה ת"ל טמא, וצ"ע ל"ל לדרשא זו, הא כבר נתרבו ידות לכלים בר"פ העור והרוטב (ק"י ע"א) מלכס דכתיב בתנור, לכל שבצרכיכם [ובתוס' שם ע"ב דידות שאר הכלים חוץ מכ"ח מדרשא בתו"כ (שמיני פ"ז ה"ד) והנוגע בהן, לרבות את הידות]. ואפשר דאיצטרך משום דהוה ס"ד דידות הוי רק בסתם טומאת כלים, אבל בטומאת משכב לא איתרבו ידות, וקמ"ל דאף במשכב איכא דין ידות.

אך י"ל בזה עוד, דהנה הר"ש לעיל (פ"א מ"ג ד"ה למעלה מן המרכב) כתב דאיכא חומרא במשכב מבזבז דחיבורי משכב טמאין ואילו חיבורי זב טהורין, וביאר דהיינו כגון צואה הדבוקה במשכב או חבל היוצא מן המטה מחמשה ועד עשרה עי"ש, והיה משמע דנתחדש הכא הלכה דחיבורי משכב הוי כמשכב, ול"ה דין ידות בעלמא אלא דין מיוחד דחיבורי משכב כמשכב, [דמהי"ת צואה הדבוקה תיחשב כיד המיטה, וכן דהול"ל בפשיטות דיש יד לכלים, ולא לזב, ואם ס"ל דגם לזב יש יד (עי' משנת טהרות זבים פ"ה), א"כ אין זה חומר מה שלצורך המיטה איכא עוד ידות שאת האדם אינם משמשים, ואינו חומרא בדין אלא במציאות. וגם דא"כ ל"ה חומרא במשכב דוקא]. ולפי"ז י"ל דלהכי איצטרך ריבויא בתו"כ לזה, דס"ד דגם פחות מחמשה ויותר מעשרה דע"כ הוי חיבור למשכב, יטמא, וע"ז קמ"ל דדוקא בשיעור הצורך חשיב חיבורין ולא יותר, ולפי"ז אפשר דגם מה דל"ה צורך למטה כידות בעלמא, אלא כל מה דהוי חיבור למטה טמא [וכנ"ל דצואה הדבוקה במטה דודאי לא חשיב צורך המיטה ואעפ"כ דינה כמטה, וכנ"ל]. ומעתה י"ל דלהכי מהני מה דקושרין את הפסחים להחשיבו כמיטה, דהוא משום דין חיבור. ואפשר דהוה נמי סברת הרמב"ם דגם כשיש חבל יותר מחמשה, כל החלק דלמטה מחמשה טהור, הגם דסו"ס צורך הוא לשמש כך בחלק היתר על חמשה, דשיעור זה נתמעט דלא חשיב חיבורי מטה, וצ"ע.

ג' והנה במשנה ג' תנן מזון היוצא מן המטה כל שהוא, דברי ר"מ, ר' יוסי אומר עד עשרה טפחים.

והר"ש (במשנה ד') הביא תוספתא דהמו"ה היא רק לגבי טומאת מדרס, אבל לגבי שאר טומאות מודה ר' יוסי דעד מאה אמה הוי חיבור, וכן פסק הרמב"ם (פכ"א מכלים ה"ט) (2), והיינו דיסוד מחלוקתם הוא מה השיעור דחשיב כמטה לגבי טומאת מדרס, אבל בתורת חלק מכלי ודאי דאין לזה שיעור וכולו חשיב כחלק ממנו, דלזה לא בעי תורת מיטה וכולו יד מיקרי. ומובן יותר לפמ"ש"ל לעיל דבמדרס הוי הלכה דחיבורי מדרס טמאים, ובוה נחלקו מהו השיעור דחיבורי מדרס, משא"כ בכל הכלים הוי מתורת ידות, ובוה כולו חשיב כיד. ובחזו"א (ס' כ"ה סק"ה) ביאר באו"א דלשאר טומאות ראוי כל המיזון לטמא מצד עצמו, וכל ששניהן בני קבולי טומאה כל דניח"ל בחיבורן חשיב חיבור, אבל לענין מדרס אין המיזון ראוי למדרס חוץ ל'י, ולא מהני חיבור כל שאינו משמש מלאכה אחת עכ"ד, אמנם בדברי הרמב"ם בפיהמ"ש מבואר דר' יוסי איירי בנטמאה המטה איזו טומאה שתהיה, ומשמע דס"ל דמדמתני' לא חילקה ונקטה לה בסתמא, איירי בכל הטומאות ובכולן מטוהר ר' יוסי יותר מעשרה,

משנה ד'

בדין טומאת המיזון המחובר למדרס

א. מתני' נישא הזב על המטה ועל המזון וכו'.

הנה הרמב"ם בפיהמ"ש וביד (פכ"א מכלים ה"ט), וכן הרע"ב, מפרשים דהמזון נעשה כמדרס והוי אה"ט דמשכב (3), ועיין מל"מ שם, אמנם הר"ש מפרש דהא דמטמא שנים היינו משום דהמזון טמא מדין נוגע במשכב, דהוה דין הנוגע במשכב שהוא מטמא שנים ופוסל אחד, כדתניא במס' זבין כל זמן שלא פירש דלא חשיב כולד הטומאה אלא כאה"ט לעשות ראשון ושני, ושלישי בתרומה, אבל פירש מטמא אחד ופוסל אחד דהו"ל ולד הטומאה, ע"כ, ולפירושו נראה לכא"ו דא"צ שיהא המזון על המטה בשעה שיישב עליו הזב, אלא אפי' נגע בו המזון אח"כ, כ"ז שהוא מחובר למטה מטמא שנים ופוסל אחד, וכ"כ המים טהורים, אבל לפ"ד הרמב"ם והרע"ב הרי טומאתו היא משום דנטמא בטומאת משכב, וא"כ כ"ז ה"ד בעודו מחובר למשכב כשישב עליו הזב.

ובמל"מ שם תמה לפי הרמב"ם, דא"כ אמאי תנן מטמא שנים ופוסל שלשה הא המשכב מטמא נמי שלשה, דהא אדם הנוגע במשכב מטמא שנים, וא"כ המשכב עצמו מטמא שלשה, (ועי"ש שר"ל דכוונת המשנה היא על האדם הנוגע במזון דמטמא שנים ופוסל אחד, אך דחה זה דהא דמטמא אחד ופוסל אחד א"א לומר דקאי על הנוגע, דהא מעשרה ולחוץ הוי ראשון, ואין אדם הנוגע בו נטמא, וא"כ ע"כ דרישא נמי קאי על המזון גופו). ותירץ המל"מ דתנא באוכלין קא מיירי ובאוכלין אין מטמא אלא שנים, והיינו דהרי ע"כ דשני ושלישי דקתני על אוכלין הוא דרך הם נעשים שני ושלישי, וא"כ גם הראשון איירי באוכלין.

שיעור דבר ש

הערות ממרן הגר"ד לנדו שליט"א

- (1) אולי חגיגת י"ד [ועי' בקור בה לבן תימא],
- (2) עי' חזו"א כ"ה ה' מש"כ בזה, וכל ששניהן בני קיבול טומאה וכו' אבל לענין מדרס וכו' יעוי' (ואין כאן ענין ליד חוץ לי) - עמש"כ בגי' חזו"א מהא דמגירות שבה לקמן מ"ז לפי' הגר"א בחיבורו [חזו"א סכ"ה סק"ה וכל ששניהן בני קיבול טומאה כל דניחא לי' בחיבורו חשיב חיבור; ונכתב עה"ג יל"ד מדין מגורות שידה לקמן מ"ז לפי' הגר"א בסי' חי' הגר"א דקאי אשלימה]
- (3) לי' הרע"ב חשיב כאה"ט לי' חשיב לכ' מורה דאינו אה"ט בעצמותו אלא מצד מצב חיבורו למשכב, [והיינו כל זמן שלא פירש].

טפלים למשכב.

ולולי דמיסתפינא היה נראה בדברי הר"ש דאין כוונתו כלל להך דינא דתוספתא דכלים הנוגעים במשכב מטמאים אוכלין, דהא במתני' דפ"ה דזבים לא הוזכר כלל הך דינא, ועמד בזה הר"ש שם, ולהדיא תנן התם (פ"ה מ"י) דכלים הנוגעים בזב מטמאין אחד ופוסלים אחד, וכתב שם הר"ש במ"א דהתנא נקיט דינא דאורייתא דאין מטמא שנים ופוסל אחד, וא"כ הרי עכ"פ התנא לא הזכיר כלל הך דינא במס' זבים כד עסיק ותני כל דיני לא פירש ממטמאין, ואין יתכן דכאן נקוט התנא הך דינא בפשיטות, וכן הר"ש כאן לא הזכיר כלל הך תוספתא. על כן נראה דכוונת הר"ש היא להוכיח מעיקר הדין דתנן בפ"ה דזבים (ומה דכתוב בר"ש דתניא במס' זבין הוא ט"ס וצ"ל דתנן וכ"ה בר"ש כת"י), דאדם הנוגע בזב מטמא שנים, ושיטת הר"ש שם דהגדר בזה הוא דהאדם חשיב כאה"ט בעוד שלא פירש ממטמאין, וכ"ה בתוספתא (ב"ק דכלים פ"ו) דחשיב אב הטומאה בשעתו, וחזי' דאיכא דין דבעודו מחובר לטומאה נטפל ונעשה כאה"ט, וס"ל להר"ש דזהו גם ביאור משנתנו, דהמזון כ"ז שהוא מחובר למטה נטפל ונעשה כמטה להטמאות כמדרס, וכשפירש פקעה טומאתו, ומבואר בזה היטב הא דהיותר מעשרה טהור, דלא נעשה טפל למדרס, וכן מה"ט אין המטה נטמאת ע"י המזון, דאין המטה טפילה לו. ולפ"ז נמצא דגם לפי' הר"ש הרי אין המזון טמא אלא כשהוא מחובר למטה בשעת הקב"ט, דנטפל למטה בקב"ט כמו האדם שמוחבר למטה בזמן הקב"ט.

[ולפ"ז צ"ל דלדעת הר"ש המזון מטמא נמי אדם, דיסוד הדין דמתני' הוא דהמזון נטפל למטה בטומאת המדרס. אמנם אפשר דכשם שבלא פירש ממטמאין הרי האדם נטפל למטמאין רק לגבי כלים ולא לגבי לטמאות אדם, ה"נ המזון נעשה כמדרס רק לגבי לטמאות כלים ולא לגבי אדם וכדינא דלא פירש ממטמאין, ולפ"ז ל"ק להר"ש קושיית המל"מ דהרי הנוגע בו נמי מטמא שנים והו"ל מטמא שלושה, דבאמת אין אדם נטמא ממנו]. ואין להך' דמעשרה ולמטה אה"נ דלא נעשה טפל למזון, אבל עכ"פ שיטמא מדין הנוגע במשכב שמטמא שנים, וכדאיתא בתוספתא דזבים, ומשום דלגבי מגע הרי חשיב כולו חיבור, הא ל"ק כלל, דהא תנא דמתני' לא הזכיר כלל הך דינא דתוספתא, וכדאיתא בזבים (פ"ה מ"י) דכלים הנוגעים בזב מטמא אחד ופוסל אחד, וה"נ במתני' לא הוזכר כלל הך דינא.

נישא על המזון, מעשרה ולפנים טמא, מעשרה ולחוץ טהור.

הנה הר"ש מפרש דבישב על המזון אין המטה נטמאת כלל, (דאין המטה טפילה למזון אלא איפכא) והנידון הכא הוא על המזון גופיה, דבעשרה ולפנים נטמא טומאת מדרס ובעשרה לחוץ אין נטמא טומאת מדרס, ויש לדון אם כוונתו דאיירי בישב תוך עשרה רק דתוך י' נעשה מדרס וחזי' לי' לא נעשה מדרס, ולפ"ז לכאור' יא טמא מיהא משום מגע מדרס, וכ"ה לשון הר"ש דטהור מתורת משכב, וי"ל דעכ"פ טמא משום נוגע במשכב, (אלא דיש לדון דהוי מגע ביה"ס), אבל מאידך גיסא יש לפרש דכוונת המשנה לחלק בין נישא מעשרה ולפנים דטמא, לבין נישא מעשרה ולחוץ דטהור, דכה"ג טהור לגמרי דלא נעשה כלל מדרס, וכן מבואר בא"ר, [ועיין במלאכת שלמה מה דהביא בשם הרא"ש]. והרע"ב כתב ד"פירוש רבותי לא נראה לי", ואפשר דקשה ליה דהמזון אינו ראוי למדרס, [ובסדרי טהרות כ' דהר"ש אזיל לשיטת הגאון והערוך דהמזון הוי מצעות שתחת המטה, אלא דא"כ צ"ע מאי נפ"מ בין תוך עשרה לחוץ מעשרה, ומשמע דהגדר הוא דמצעות שתוך עשר למיטה חשיבי כמיטה, וצ"ת].

ובפיהמ"ש פירש הרמב"ם דאיירי במזון שאינו מחובר למטה וישב עליו הזב, ומה שישב עליו הזב טמא מדרס, והעשרה המחברים אליו טמאים מפני שהם מחברים

ונראה להוכיח כהך תירוצא מהא דאיתא בתוספתא, הביאה הר"ש לעיל (פ"ה מ"א) דתנור של מתכת הנוגע במת מטמא שנים ופוסל אחד, ותמה שם במים טהורים הא התנור נעשה אבי אבות ואדם הנוגע בו נעשה אב למטא שנים, וא"כ התנור מטמא שלשה ולא שנים גרידא, וכ' שם במים טהורים דצ"ל דהכוונה לענין אוכלין, דהתנור מטמא בהם שנים ופוסל שלשה, והוא כתירוצ' המל"מ בדברי הרמב"ם.

אמנם יעוי' ש בפירוש הר"ש מכת"י דתמה כן אמאי ל"ה התנור אבי אבות דחרב ה"ה כחלל (והיינו דא"כ מטמא שלשה) ותירץ הר"ש דהתם חומרא בעלמא היא וכולי האי לא אחמור בנגע בטפילה מאחוריו, ומבואר בדבריו דאם הנוגע בו מטמא שנים ופוסל אחד לא מצי למיתני ביה מטמא שנים ופוסל אחד ולכן נדחק לפרש ולחדש דתנור של מתכת שיש לו טפילה הוי רק חומרא בעלמא ול"ה אבי אבות (אלא רק אה"ט שהנוגע בו הוי ראשון), ולפ"ז לשיטתו לא מצי לפרש כפירוש הרמב"ם דהמזון הוי משכב, דא"כ אמאי תני מטמא שנים הרי מטמא הוא שלשה, דהנוגע בו מטמא שנים, אבל הרמב"ם פירש דברי התוספתא כפשוטם וכש"כ המים טהורים דלגבי אוכלין קתני מטמא שנים ופוסל שלשה, וה"נ במתני' הא דתנן מטמא שנים ופוסל אחד היינו באוכלין הנוגעים במזון.

ב. ועי' ש במל"מ שכתב דלפ"ד הרמב"ם גם אם יפרש המזון מהמטה יטמא משכב, משא"כ לפי' הר"ש דהכא קאי מדין הנוגע במשכב, א"כ ה"ד כ"ז שלא פירש מן המשכב, אמנם הרע"ב פירש כהרמב"ם דהמזון נעשה כמדרס ולא משום נוגע, וכתב בסו"ד דלאחר שפירש ל"ה אלא כולד הטומאה ומטמא אחד ופוסל אחד, ותמה בתוס' רעק"א ע"ד הא מאחר דהוי כמשכב עצמו א"כ אמאי לא יטמא אף כשפירש מן המשכב. ובס' מים טהורים ביאר דברי הרע"ב דסברתו דאע"ג דהמזון נטמא טומאת מדרס, אפ"ה טהור כשפרש משום דחשיב כשבירה, והיינו דאע"ג דעדיין חזי להטמאות בשאר טומאות מ"מ לגבי טומאת מדרס חשיב כשבירה, [ועיין להלן משנה ו' דמדויק שם בדברי המשנה דכשפירש המזון מן המטה אינו מטמא מדרס, ומובן היטב גם לשיטת הרמב"ם והרע"ב, דאע"ג דהוי כמדרס אפ"ה טהור משום דחשיב כנשבר].

ג. בהא דתנן דלר' יוסי עד עשרה הוי כמטה, ומעשרה ולחוץ מטמא אחד ופוסל אחד, מבואר בדברי הר"מ והרע"ב דטומאתו דמעשרה ולחוץ היא משום דנוגע כמדרס, וצ"ע דהא הוי מגע ביה"ס, ועמד בזה בתפא"י (בועז אות י'). וצ"ל פשוט (וזה כוונת התפא"י בתירוצו שם) דהא דטמא מעשרה ולחוץ אינו משום דחשיב כנוגע בחלק המזון שבתוך עשרה, אלא דלגבי מגע הרי חשיב כל המזון חיבור וכדאיתא בתוספתא שהביאה הר"ש, וא"כ חשיב כל המזון נוגע כמטה, וטמא משום מגע מדרס של נוגע כמטה והא לא חשיב ביה"ס.

אמנם בפיהמ"ש ביאר הרמב"ם דטומאתו היא משום דמעשרה ולמטה חשיב כנוגע באלו העשרה שטמאין מדרס, והטעם דהרי בפירוש קאי שלכ"ה התוספתא, ולגבי מגע נמי לא חשיב כל המזון אחד (וכש"נ לעיל מ"א), [ולכן בסיפא נמי פירש דהמזון שהוא חוץ לעשרה טהור לגמרי ולא חשיב כנוגע כמדרס], ומה"ט הוצרך לפרש דטמא משום דחשיב כנוגע בעשרה הראשונים, אלא דצ"ע דא"כ הוי מגע ביה"ס, ור' יוסי מטהר כנוגע ביה"ס (לקמן פכ"ו), וצ"ע.

ד. והנה הר"ש מפרש דהא דהמזון מטמא שנים ופוסל אחד, היינו משום דחשיב כנוגע במשכב, וא"כ מבואר כאן דכלי הנוגע במשכב מטמא שנים ופוסל אחד, ובפשוטו כוונת הר"ש - וכן ביארו האחרונים, עיין במים טהורים ובסדרי טהרות ובחזו"א (סי' כ"ה סק"ז) - דהר"ש קאי לטעמיה דהביא בפ"ה דזבים (מ"א) דברי התוספתא דכלים הנוגעים בזב או במשכבו מטמאים שנים ופוסלים אחד, והיינו אוכלין הנוגעים בהם, (ומשא"כ באדם הנוגע בזב ובמשכב דמטמא נמי כלים, אך כלים קילי דמטמאין רק אוכלין לעשותן ראשון). ופשוט דברי הר"ש שם נטיס דהוי רק דין דרבנן, ועיין מל"מ (פ"ו ממטמאין מו"מ ה"ו) בדבריו, וזה כוונת המשנה דהמזון מטמא שנים מדין כלים הנוגעים במשכב דמטמאים שנים. [והנה ברמב"ם לא הוזכר הך דינא דתוספתא, ועיין במל"מ פ"ו ממטמאין מו"מ ה"ו ש' דהרמב"ם דלא הזכיר ד"ז נראה דחולק על ד"ו, וכן הגר"א גרים בתוספתא בענין אחר, ועיין בפ"ה דזבים סוף מ"א דנתבאר, דהר"ש והרמב"ם אזיל לשיטתם בגדר דין לא פירש ממטמאין, ולפ"ז י"ל דלכן הרמב"ם לשיטתו אין יכול לפרש כפירוש הר"ש דלא ס"ל הך דינא דהר"ש, ולכן פירש דהמזון נעשה מדרס].

אלא דצ"ע טובא דא"כ מ"ט חוץ לעשרה (לר"י) מטמא אחד ופוסל אחד, הא לענין מגע כולו חשיב חיבור וכדאיתא בתוספתא, ובמים טהורים כ' דמה דחוץ לעשרה חשיב כפירש וצ"ב, ועצ"ע מהא דמוכח בסיפא, וכ"כ הר"ש להדיא במשנה ה', דבדרס על המזון אין המטה טמא משום נוגע במשכב, דמזון טפל למטה ואין המטה טפילה למזון, וצ"ע דהא עכ"פ הוי נוגע במשכב דמטמא שנים ופוסל אחד. ובס' מרומי שדה ביאר דהך דינא דכלי הנוגע במשכב טמא הוי רק בדבר שהוא טפל למשכב, וצ"ב דהרי הך דינא הוי בכל כלים הנוגעים במשכב, ומהיכ"ת דיחשבו

המשך מעצ' ה'

משיב דבר

הערות ממרן הגר"ד לנדו שליט"א

(4) ד"ז נאמר כמדוי' ליישב ד' רימ"ג בש"מ ב"ק ס"ו ב' והוא מוזר וזר

למדרס, והשאר טהור, [וצ"ל דקאי לר' יוסי דרך עד עשרה הוי חיבור], ואזיל כאן הרמב"ם לשיטתו בפירושו דמגע יותר מעשרה אינו חיבור גם לענין שאר טומאות, אלא דצ"ע איך נטמא השאר משום נוגע במדרס הא הוי מגע ביה"ס.

והרע"ב כ': וכן דברי הרמב"ם שכתב בפירוש משנה זו, לא נכנסו באזני כלל. ואפשר דק"ל דאם אינו מחובר למיטה ודאי ל"ש לטמאות המזרן טומאת מדרס, וביותר קשה לפ"ד הרמב"ם והרע"ב דמזרן היינו דבר שנכרך סביב למיטה, א"כ הרי ל"ה כלל ראוי למדרס ואיך שייך לטמאותו בפנ"ע משום מדרס.

אם יש יד למדרס

והרמב"ם בחיבורו (פכ"א מכלים ה"ט) פירש [וכן פירש ברע"ב במתני', וכתב: ודקדקתי אח"כ בחבורו בהל' כלים פרק כ"א, ונראה לי ששם חזר בו ופירש משנה זו כמו שפירשתיה כאן], להנידון במתני' הוא לגבי המטה, דבישב מעשרה ולפנים נטמאת המטה מדרס, ובעשרה ולחוץ לא נטמאת המטה מדרס, [וקאי לר' יוסי דעד עשרה הוי חיבור ויותר ל"ה חיבור].

ומבואר מדברי הרמב"ם דגם להכניס טומאת מדרס נאמר דין וחיבור למטה, ובס' מים טהורים [לקמן רפכ"ט] כתב לדקדק מלשון הר"ש דידות דמדרס מהני רק להוציא ולא להכניס טומאה, והובא שם בתוס' אנשי שם, וביאר הטעם דהוי דומיא דכ"ח דל"מ יד להכניס, ובחז"א (סימן ל"ד סק"א) חלק ע"ד וכתב דל"ד לכ"ח דהתם היינו טעמא משום דכשם שאינו מק"ט מגבו ה"נ מידו, ויד לא עדיף מגבו, אבל הכא יושב על היד הוי כמו יושב על הבגד [והוסיף החז"א דאי משום דאין היד ראויה למדרס, אין בכך כלום דלא בעינן שישב הזב כדרך תשמישו אלא אפי' יושב על המשכב ושכב על המושב הורידו לטומאת מדרס, וכוונתו דאין צריך שתהא צורת ישיבה כדרכו, אלא סגי בהא שהמדרס יהא עומד לישיבה או לשכיבה, וכל שהוי עומד לזה או לזה שוב נטמא בכל גווני, גם בשכב על המיוחד לישיבה וכן איפכא, וא"כ ה"נ הכא כיון דהוא מיוחד למדרס, נטמא מ"מ בדרס על היד], והוסיף החז"א: וכן נלמד מהא דתנן (פי"ט משנה ד') נישא על המזרן מ"י ולפנים וכו', ולכא' כוונתו להוכיח מפירוש הרמב"ם והרע"ב במתני', דהמטה נטמאת ע"י ישיבה על המזרן, ומוכח דאיכא יד להכניס טומאת מדרס.

והחז"א הוסיף שם: מיהו בדרס על המזרן אין המטה טמאה לדעת ר"ש שם, ולכא' כוונתו לדבריו הר"ש במתני' מבואר דאין המטה נטמאת ע"י המזרן, ולכא' מוכח א"כ איפכא דל"מ יד להכניס טומאת מדרס, [ולשונו אין ברור במה שכתב: מיהו בדרס וכו', והא בזה קיימא מתניתין והול"ל ומיהו מדברי הר"ש אין נראה כן, אמנם לכא' ליכא להוכיח מדברי הר"ש איפכא, דהרי הר"ש ס"ל דגם בטומאת המטה אין נטמא המזרן, רק מדין לא פירש ממטמאי, ובהא איפכא ל"ש, כש"כ הר"ש במ"ה דאין המטה טפילה למזרן, א"כ לכא' לפ"ז אין להוכיח כלל דליכא יד להכניס טומאת מדרס, אלא דעכ"פ ליכא הוכחה גם לאידך גיסא לומר דמהני יד להכניס טומאת מדרס].

ולכא' היה נראה לבאר דהך מילתא תליא בגדר דין ידות, אם הוי רק דין דמכניס ומוציא טומאה, או דהידות הם כחלק מן האוכל והכלי לקבל טומאה ולהוציא טומאה. ועיי' בר"ש עוקצין דמבואר שם דנחלקו בזה הר"ש והרמב"ם, דהר"ש ס"ל דיד הוי רק מכניס ומוציא, והרמב"ם ס"ל דיד עצמה מק"ט, (ועיי' שם בס' משנת טהרות שנתבאר ד"ז בארוכה), וא"כ י"ל דאזלי לשיטתם דלפ"ד הר"ש דהוי רק דין מכניס ומוציא א"כ י"ל דכ"ז ה"ד בקב"ט דמגע, אבל גבי טומאת מדרס י"ל דל"ש ע"י יד, ולא מיבעיא אם טומאת מדרס ל"ה בדרך קב"ט כמגע והיט אלא גדר הטומאה היא דנעשה המשכב והמושב חפצא של טומאת מדרס בישיבת הזב עליו(4), י"ל דל"ש אופן זה כלל ע"י ידות, אלא אפי' אם נימא דהוי עוד אופן דקב"ט, כשם שיש אופני מגע ומשא וכו', אפ"ה כיון דהוי קב"ט ע"י צורה של ישיבה בזה ליכא דין ידות להכניס ולהוציא, ולכן לדעת הר"ש י"ל כש"כ המים טהורים דליכא ידות במדרס, וכן מדוקדק בדברי הר"ש בפכ"ט דליכא דין ידות במדרס להכניס טומאה, אבל הרמב"ם ס"ל דהידות נעשין כחלק מן הכלי והאוכל, ולכן ס"ל דאיכא נמי דין ידות במדרס, [אלא דבס' חזון יחזקאל בקונטרס בעניני ידות כתב דידות הכלים ודאי ל"ה גדר דמכניס ומוציא, אלא הוי כחלק מן הכלי לקב"ט, ולפ"ז ל"ש לומר דהר"מ והר"ש אזלי לשיטתם, אבל אם נימא דידות כלים ואוכלין הוי חד דינא שפיר י"ל כש"ג דאזלי לשיטתם].

כתב המגן אברהם [סי' ר"פ]: כתב הגאון בספר ברכת הזבח, שאלני הרב מהר"ר יאסקי יצ"ו אב"ד דק"ק ואדיסליב מצינו לחכמים ראשונים שהיו אוכלין חוליהן על טהרת הקודש, ומה היו אוכלין בשבת, דע"כ היו מבולי יום אחר התשמיש ואסורין לאכול מה שנעשה על טהרת קודש, דטבול יום הוא שני וכו'. [המג"א מומשיך לבאר שהקושיה מאוכלים על טהרת תרומה ולא מהאוכלין על טהרת הקודש]. ועוד קשה, דאם נטמאו במת מה היו אוכלים, שהיו טמאים טומאת ז' וכו' וכו'. ועוד יש לומר, דאכלו פת שלא הוכשר כו' כמו שכתב בשל"ה לעשות ב' ימי התשובה וכו', עד כאן.

אכילת תרומה שלא הוכשרה עם חולין טמאים

והנה במש"כ המג"א שאפשר לאכול בטומאה אוכל שלא הוכשר, הוא מפורש במשנה [תרומות ה' א'] סאה חיתין של תרומה טהורה שלא הוכשרה שנפלה לפחות מק' חולין טמאים תאכל לכהן בקדושת תרומה, וכדי שהחולין הטמאין לא יטמאו את התרומה שמעורבת בה נתנה המשנה כמה עצות, והכ"ת אחת היא שילושו את העיסה של התערובת רק במי פירות, וכיון שהתרומה לא הוכשרה לא תקבל טומאה מהחולין הטמאים.

הכשר התרומה מהרוק

ויש להעיר באכילה זו דתרומה שלא הוכשרה יחד עם חולין טמאין, דלכא' לא משכחת לה שיאכלו אוכלין בלא שיקבלו הכשר מרוק שבפיו וכמו שיתבאר. במשנה [כלים ח' י', מובא עירובין צט א'] איתא: 'היה אוכל דבילה בידים מסואבות, הכניס ידו לתוך פיו ליטול את הצרור, ר"מ מטמא, ר' יהודה מטהר, רבי יוסי אומר אם הפך טמא אם לא הפך טהור'. והיינו דר"מ סבר שכל רוק שבפה האדם, אף שאינו עומד להוציאו מפיו נחשב הרוק תלוש וחל עליו כבר שם משקה, ולהכי אם נוגע בו בידים מסואבות נעשה הרוק ראשון ומטמא את האוכלין [ע"י תוס' עירובין שם]. ור' יהודה סובר שאף שהרוק עומד לצאת, כל זמן שלא יצא לא נחשב משקה. ור' יוסי סובר שרק כשמחפך להוציאו נחשב משקה. וכן פוסק הרמב"ם [ט"א ט"ז ז'] כר' יוסי דכשהיפך בו נחשב משקה.

הכשר הרוק שבפיו

והשתא לרבי מאיר דכל רוק שבפיו מכשיר, היה מקום להקשות איך אוכל את התרומה שלא הוכשרה יחד עם חולין טמאים, והרי לר"מ אף הרוק שבפיו מכשיר, וא"כ מיד שמכניס לפיו את התערובות של התרומה והחולין מקבלת התרומה הכשר מהרוק שבפיו, והחולין הטמאים שבפיו יטמאו את התרומה הן משום ששני עושה שלישי בתרומה, והן משום שהרוק נעשה ראשון כדין משקה שנעשה תחילה, ויעשה את התרומה לשני.

קושיא זו היה מקום ליישב דכיון שאין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצה, אין דרך להכניס לפיו יותר מכביצה, דאף שמבואר במרדכי [פסחים רמז תרי"א, דף קט"ו ע"א ד"ה מוכן בב"א, הביאו המג"א סי' תע"ה ס"ק ד' מהתרומות הדשן סי' קל"ט] שאפשר להכניס לפיו יותר מכביצה ולבלעו מעט מעט, מסתבר שאין זו דרך אכילה רגילה, וכשאמרה המשנה ללוש במי פירות סמכו על זה שיאכל כדרך בנ"א שאין מכניסים לפיהם יותר מכביצה ע"ד לבלוע מעט מעט, ונמצא שלעולם אין בפיו כביצה חולין טמאים, ופחות מכביצה אינו מטמא. אך זה באמת עדיין לא נתיישרה הקושיא, דהרי פעמים שבפרוסה עצמה יש כביצה, ונמצא שכשמכניס לפיו מהפרוסה כדי לנגוס ולחתוך ממנה מעט, נוגע הרוק בכביצה ואוכלין, ומכשיר את כל הפרוסה, והכביצה טומאה טמאה את התרומה המעורבת בה.

ועוד אינו מיישב לגמרי, דפעמים שמכניס לפיו יותר מכביצה, ובלעו מעט מעט.

אלא צ"ל דכל מה שר"מ אמר שרוק שבפיו נחשב תלוש, היינו כשהוא על הצרור שדעתו להוציאו, או על רוק שנתלש בפיו ועומד לצאת מהפה, דאף שלר"מ נחשב הרוק למשקה אף כשהוא עדיין בפיו ולא היפך בו, מ"מ מיירי ברוק שעומד לצאת מפיו, וכדאיתא בעירובין [שם ע"א] לגבי הוצאה, אבל רוק המשמש לאכילה ואינו עומד להוציאו, אף ר"מ מודה שאינו מכשיר.

ומ"מ אינו מיישב לגמרי, דפעמים שנכנס לאדם בפיו צרור או שערה שעומד להוציאה,

1 כן הוא הגירסא במשנה, ובעירובין איתא דרבי יוסי מטהר ורבי יהודה מחלק בין היפך ללא היפך, וכתב הר"ש [כלים שם] שהגירסא במשנה היא ע"פ המסקנא בעירובין שם לר' יוחנן, ועיי' חז"א [כלים י' י"ט] שמבאר כוונתו, ושכן הוא גם שיטת הרמב"ם.

2 וכדרך הגרגרנין [שו"ע או"ח ק"ע ז'].

3 [אמנם עדיין צל"ע דאף כשהיפך בצרור אין לו רצון רק להוציא את הצרור, אך לרוק שעל הצרור אין לו רצון. ואף שאי אפשר להוציא את הצרור בלי להוציא את הרוק שעליו, אך כבר מוכח בכמה מקומות במסכת מכשירין דרצון של אינו מתכוון לא מיקרי רצון אף שפס"ר שיתלש המשקה. וע"ע הערה בסמוך].

4 צ"ב מאי קשיא ליה, הרי הצרור עומד לצאת ורוצה בציאת הצרור מפיו, וממה נפשך, אי רצון להוציא את הצרור נחשב רצון אף לרוק שעליו וכו' ה"ע הערה קודמת במהפך בפיו את הצרור, ה"נ בלא היפך את הצרור, כיון שודאי ישיש לו רצון שהצרור יצא מפיו, יחשב הרצון להוציא את הצרור כרצון אף לרוק שעל גבי הצרור. 5 דברי החז"א הללו לא זכיתי להבין, הרי גם לר' מאיר מים שבקרעק לא נטמאים, דלא אמרינן טומאתו

כיצד ניתן לאכול חולין טהורין בטומאה

ידים. דהנה קי"ל [ש"ע קנ"ה ד'] שכל דבר שטיבולו במשקה צריך נט"י [בלי ברכה], וקשה אף אם אוכל פרי שאין טיבולו במשקה, מיד שנגס בו והחלק שמחוץ לפיו התרטב מהרוק יעשה החלק שחוץ לפיו טיבולו במשקה, ויתחייב בנטילת ידים. ואין לומר דכיון שהרוק יוצא מפיו שלא לרצון לא נחשב משקה, דהא השתא כולנו טמאים, ומשקה היוצא מטמא מיקרי משקה אף שיצא שלא לרצון. [וכיון שנחשב למשקה, מכשיר אף שהגיע לפני שלא לרצון, דאף לשיטת הרמב"ם [טו"א פ"ב ה"ב ג'] שמלבד שצריך רצון לתלישת המים, בענין רצון אף להכשר, במשקה טמא מודה שא"צ רצון להכשר]. ואולי י"ל דתקנת נט"י בעיקרו הייתה למי שנוגע בידיו במשקה, אלא שחייבו בנטילה גם כשאין כל הפרי משוקע במשקה ואין ידיו נוגעות במשקה מחשש שמא יגע בו או מחשש שיטביל כולו וכמו שכתב המשנה ברורה [ס"ק י"ט וס"ק כ"א], ובמעט רוק שבמקום שתלש את האוכל לא שייך חך גזירות. וצ"ע אם י"ל כן, או דלא פלוג כדחזינו בכל גזירת חכמים שלא חילקו בין מקום יש לגזור למקום שאין לגזור.⁸ או אולי י"ל דכיון שכל מה שתקנו נט"י לדבר שטיבולו במשקה הוא אטו טהור שאוכל תרומה טהורה, ובדידיה הרוק שיוצא מפיו לא מכשיר שלא לרצון, אף השתא שטמא אוכל לא חייבו בנט"י.

משקה הבא לאוכל

והישוב לכל ההערות הנ"ל הוא על פי מה שמבואר [שבת קמ"ד ע"ב-קמ"ה ע"א] שהסוחט ענבים וזיתים לתוך הקדרה אין היין והשמן שייצאו לקדרה נחשבים משקה, דמשקה הבא לאוכל נחשב אוכל ולא משקה. וכן החולב עז לתוך הקדרה, אין החלב מכשיר וטמא טומאת משקין, אלא נחשב אוכל.⁹

ולפי זה י"ל דהרוק שיוצא מפיו לפרוסה או לפני שלא הכנים עדיין לפני, מיקרי משקה הבא לאוכל ולא חשיב כלל משקה אף אם יצא מאדם טמא.

ומתיישב בזה המשנה בתרומות הנ"ל גבי תרומה שהתערבה בחולין טמאים, דאינה נכשרת ברוק שיוצא מפיו.

וכן מיושב מש"כ המג"א דאדם טמא יכול לאכול פת שנילושה במי פירות שלא הוכשרה, דאין הפת נכשרת מהרוק אף שיצא מאדם טמא.¹⁰

וכן מיושב מה שא"צ נט"י לאוכל פירות שאין טיבולן במשקה, דאינו נכשר במשקה היוצא מפיו אף שיוצא מאדם טמא.¹¹

אמנם למש"כ החזו"א [מכשירין ס"א ס"ק ד"ה ומיהו] דמוכח מהמשנה [סוף פ"ג דטבול יום] דרוק של אדם טמא טמא [מדברנן] אף כשהוא עדיין בפיו, לא שייך שאדם טמא יאכל חולין טהורים שלא הוכשרו, דהרוק שבפיו מיד מכשירו ומטמאנו אף אם לא יהיה בו כביצה. ולכא"ו מוכח שהמג"א סובר דרוק בפה האדם שלא נתלש לא נחשב משקה אף שהגברא טמא, דדוקא לאחר שנתלש המשקה מפיו טמא כדן משקין היוצאין מהטמא.

אוכל פרי ונמצא בפיו צרור

ואף אם נאמר שהמג"א סובר שקודם שנתלש הרוק לא חשיב משקה אף באדם טמא [דלא כחזו"א הנ"ל], היה מקום עדיין להעיר על אדם שאוכל פרי שאין טיבולו במשקה, דאם באמצע אכילתו יהיה לו צרור או שורה וכדומה בתוך פיו, לר"מ יהיה לו אסור להמשיך לאוכל ללא נט"י, שהרי עכשיו נכשר הפירות ברוק שעל הצרור, ואף שאין בפיו כביצה, כבר כתב המשנ"ב [ס"ק קנ"ה ס"ק כ, בטהור"ב, ע"ש] שעל טיבולו במשקה חייבים נטילה אף פחות מכביצה ומכזית. וכן להלכה יהיה לו עכ"פ אסור להפך להוציאו, דמיד יחשב טיבולו במשקה.

ויש מקום לומר דאם בשעה שהכנים לפני לא היה עדיין טיבולו במשקה לא תיקנו נט"י, דאף שתקנו אף על אוכל במזלג או שאחרים מאכלים אותו, אך אם כל ההכשר חל רק בפיו, י"ל דלא תיקנו כה"ג נטילה.

וטמאים שאכלו חולין בטהרה שלא הוכשרו [וכמש"כ המג"א בשם הש"ח] אם היה נכנס לפיהם צרור וכדומה לא היו ממשכיים לאוכל [לאחר שהיפכו להוציאו], אלא היו מוציאים ומשליכים את הצרור עם האוכל בפהם.

שמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי אינו סיבה לטהרו מטומאת מעיינות. וא"כ ה"ה רוק דכל הטמאים שטמא מדברנן, גדרו כדן מעיינות שטמא אף אם יבוא לאוכל, ושוב צ"ע מש"כ המג"א דמשכח"ל שטמא יאכל חולין שלא הוכשרו בטהרה.

עוד העיר הנ"ל למה שהעיר המנחת ברוך [ס"פ פ"א ענף ג' ד"ה והנה] שמסתימת הרמב"ם [טו"א ט' ב'] משמע שפוסק שאף משקה שבא לאוכל חשיב משקה. אמנם כבר כתב שם המנחת ברוך שגבי מלאכת דישה בשבת פסק הרמב"ם דמשקה הבא לאוכל לא חשיב משקה.

9 ע"י הערה קודמת לדון דמשקה היוצא מטמא טמא אף אם בא לאוכל. אמנם גבי נט"י לטיבולו במשקה אולי מתיישב מה דטמא האוכל פירות יבשים לא צריך נט"י, דתקנת נט"י לטיבולו במשקה נתקן אטו טהור האוכל פירות תרומה [בידים טמאות], וכיון שכשטהור אוכל פירות נגובים [שלא הוכשרו] אינו בחשש שיטמא את הפרי מהמשקה, אף לטמאים לא תיקנו כה"ג נט"י.

ולר"מ שכל רוק שעומד לצאת מטמא, מיד יטמא הרוק שעל השערה את התרומה. וקצת קשה איך נתנה המשנה עצה לאכול בטהרה כשהמכשול מצוי. ואף לרבי יוסי המכשול מצוי, דשמא יכנס לו צרור וכדומה, ומיד שיהפך להוציאה תכשיר ותטמא את התרומה.

אך כיון שנתבאר שכל החשש הוא רק לצרור שבפיו, אם יזהר שלא יהיה בפיו אף פעם יותר מכביצה, תו אין צריך לחשוש לטומאה, דבשעה שמכנים את הפת לפני עדיין לא נתלש הרוק ואין עליו שם משקה, וכשהאוכל בפיו, אף אם יהיה מעט רוק שיתלש על צרור וכדומה שעומד להוציאו, כבר לא יהיה בפיו כביצה שיכולה לטמאות את התרומה.

הרוק שיוצא מפיו על כל הפרוסה

ועדיין יש להעיר כשאוכל כדרך אכילה רגילה, שלא חותך בידיו מה שרוצה להכנים לפני, אלא נוגס בפיו חלק מכל הפרוסה, אם לא צריך לחשוש שבמקום החתך של הנגיסה נשאר מעט רוק, ורוק זה יוצא מפיו ונשאר על הפרוסה שמחוץ לפיו, ונמצא מכשיר את התרומה המעורבת בפרוסה שיש בה מעט יותר מכביצה, ותקבל התרומה שבפרוסה טומאה מהחולין הטמאים.

רוק שיוצא שלא לרצון

ובפשטות יש לומר דרוק זה שיוצא מפיו אינו לרצון, דעד כאן לא נחלקו תנאי אלא ברוק שמהפכו להוציאו דאית ביה רצון, אבל רוק שיצא שלא לרצון אינו משקה. [ועי' חזו"א [מכשירין י"ב ד"ה והר"מ] שכתב דאף לדעת הרמב"ם [טו"א י"ב] דרוק מכשיר אף אם פרש מפיו שלא לרצון, רצון לבלילה מיהא בעינן].

וכבר כתב החזו"א [מכשירין ס"א ס"ק ד"ה כלים] דכל מה שבמשנה [כלים הנ"ל] מטמא הרוק שעל הצרור, זהו שהיפך בו לרצונו.¹² אלא שמתקשה דא"ה מ"ט רבי מאיר מטמא אף שלא היפך בו, דאף אי סבר שרוק שסופו לצאת נחשב תלוש אף בפיו, ה"מ כשיתלש לרצון, אבל כל זמן שלא היפך בו לא נתלש לרצון. ומיישב החזו"א דר"מ לטעמיה הסובר [שבת י"ז ע"א] דכלי טמא חושב, דהיינו שאם דבר טמא נגע במים שנתלשו שלא לרצון, טומאתו חושבו ומיקרי משקה ונטמא, וה"נ האי רוק שעומד להיתלש אם נגע בטומאה אמרינן דטומאתו חושבתו ונטמא ונעשה משקה בב"א.¹³

עכ"פ נמצא דלהלכה שאפילו דבר טמא לא מכשיר שלא לרצון, מיושב איך יכול ללוש את התערובות תרומה וחולין רק במי פירות ולאוכלו בטהרה, דהרוק שיוצא מפיו שלא לרצון אינו מכשיר.

כלי טמא חושב משקה

אך עדיין לא יתיישב לרבי מאיר הסובר [שבת י"ז ע"א] שכלי טמא חושב משקה, והיינו שאף משקה שנתלש שלא לרצון, אם נגע בכלי או בכל דבר טמא, אמרינן דטומאתו והכשרו באין כאחד, ואף שלא יצא המשקה לרצון נחשב לתלוש ומקבל טומאה. דלפי זה אף אם הרוק יצא שלא לרצון, כיון שנגע בפרוסה שיש בה כביצה טומאה, תקבל טומאה ותחשב משקה, ושוב אף התרומה שמעורבת בה תקבל טומאה.

רוק של טמא

עוד לא יתיישב מה שכתב המג"א [שהובא בריש הדברים] דאפשר בימי טומאה לאכול פת שנילושה במי פירות ולא הוכשרה לקבל טומאה, דהרי רוק ושאר משקין היוצאים מאדם טמא איתא במשנה [סוף פ"ג דטבול יום] דטמאים [מדברנן], ובהו כו"ע מודים שאף שיצא שלא לרצון טמא, וכמש"כ החזו"א [מכשירין ס"א ס"ק ה'] על פי המשנה [ריש מכשירין]. ואמנם במשקה היוצא מטבול יום נחלקו ר"מ וחכמים ולחכמים טבול יום אינו כטמא לענין משקין היוצאין ממנו, אך במג"א מבואר שאף טמא מת יכול לאכול חולין בטהרה, [ועוד, דלר"מ לא יתיישב איך אכלו בשבת חולין בטהרה].

נט"י לפירות יבשים משום לחות הרוק

הערה זו יש להעיר גם על כל אוכל פירות שאינן טבולין במשקה שיתחייב בנטילת

חושבתו רק למים שנתלשו שלא לרצון, דטומאתו מחשיבה את התלישה שתחשב תלישה לרצון, אבל מים שעדיין בקרקע אף ר"מ מודה דאין טומאתו מחשיבה את המחומר לתלוש. והרי אף רוק שבפיו דמי ממש למים שבקרקע, דלא שייך לומר שטומאתו תחשיב ותעשה את המחומר לתלוש, וצ"ע.

6 דהרי זהו כל ענין תקנת חכמים, לעשות משמרת אף במקום שאין חשש שמא יבואו לידי תקלה במקום שיש חשש.

7 אין זה ענין לנידון של המג"א [קנ"ח י'] בציר של בשר, דהתם מייירי במים שכבר חל עליהם שם משקה, ובדאי שחלב או שאר משקין שלאחר שחל עליהם שם משקה עירבן בקדרה לא בטל מהם שם משקה. והנידון במג"א הוא במים שנבלעו לגמרי בבשר, ואח"כ יצאו מהבשר מוהל.

8 והעירנו גאון אחד שליט"א: אף אם משקה הבא לאוכל לא הוה משקה, אך מעיינות דוב וזבה ודאי טמאים אף אם באו למשקה, דאף אם נאמר שטומאת מעיינות לא נאמרה רק במשקה [כמו שהובא בגליונות הקודמים מהחזו"א], מ"מ פשיטא שאף אם ירוק הוב באוכל יטמא טומאת מעיינות, דאף

פרק י"ט

משנה א'

דיני חבלים שבמיטה

א' המפרק את המיטה להטבילה¹, הנוגע בחבלים² טהור³.

ב' מאימתי החבל חיבור למיטה⁴, משיסרג⁵ בה ג' בתים⁶.

ג' הנוגע⁷ מן הקשר⁸ ולפנים⁹ טמא, מן הקשר ולחוץ¹⁰ טהור¹⁰.

ד' נימי הקשר¹¹, הנוגע בצרכו טמא¹², ושיעור צרכו הוא ג' אצבעות דברי ר' יהודה¹³.

*שרטוטי כלים

1 אע"פ שמיטהרת שלימה, לפעמים אינה יכולה להכנס במקוה וצריך לפרקה (ר"ש ורע"ב).

ומה שנקט במפרק להטבילה, לכאורה"ה במפרק לצורך אחר, ואורחא דמילתא נקט דסתם מפרק הוא להטבילה, א"נ לאשמועינן דאפי' במפרק להטבילה שבדעתו להחזירה אין החבלים חיבור ראה להלן הערה 3

2 היינו החבלים שהמיטה מסורגת מהן, ואע"פ שחבלים בפני עצמן אינם מקבלים טומאה (שבת ס"ז). אפ"ה כ"ז שמחוברים במטה מקבלים טומאה אגבה (ע"פ תפא"י).

[ויתכן דלכך אמרו הנוגע בחבל טמא, משום דהחבל עצמו אינו טמא כלל, וראה הערה 7] 3 דמכיון שפרקה שוב אין החבלים חיבור למיטה (ר"ש ור"ש), וכע"ז בפיחמ"ש לרמב"ם)

אבל האברים עצמם טמאים וכגון שנותר ארוכה וב' כרעיים (ע"פ ח' הגר"א, ומשנ"א וחזו"א ס"ז סק"כ עיי"ש בפרטי השיטות בזה)

ואפי' שדעתו להחזיר את החבלים לא מהני משום דחבלים לאו בני קבולי טומאה ניהו (שבת ס"ד). אלא משום ידות ואין ידות אלא במחובר, א"נ דחבלים עביד דמימלך ומסרג חבלים אחרים (ע"פ משנ"א)

ומבואר במתני' דהחבלים נטהרו בפריקת המטה ולא חשיבי כאחד האברים, וגם לא חשיבי השתא חיבור, אע"ג דטומאת האברים משום שההדיוט יכול להחזירם [וא"כ הרי גם החבלים עומדים להחזירם, אפ"ה לטמאות את החבלים לא מהני] (ע"פ חזו"א ס"ז סק"כ).

ויש גורסים במתני' ד'הנוגע בחבלים, ותרי דיני אשמועינן במתני' א' שמפרק את המיטה טהור, ומיירי כשלא נותר ארוכה וב' כרעיים, ב' שהנוגע בחבלים טהור. (ר"ש כת"י ורע"ב) ותימה מאי האי דתני הנוגע בחבלים טהור הא אפילו האבר עצמו טהור (ע"פ משנ"א, תפא"י, תוס' חדשים, ותוס' אנש"ש, וחזו"א שם, וע"ש עוד מה שהקשו על פי' זה)

4 בתחילה כשאדם מסרג את המטה נותר חבל ארוך הרבה, ואם סירג ג' בתים נטמא כולו כיון שסופו ליסרג (ע"פ ר"ש רא"ש ורע"ב)

ומלשון הר"ש משמע, דעיקר מה שמשמענו התנא בבבא זו הוא את דין החבל הנשאר ובו דוק צריך ג' בתים להחשיבו חיבור, אבל הבתים המסורגים כבר אפי' בפחות מג' בתים חשיב חיבור, ומדברי הר"מ לא משמע כן (ע"פ מים טהורים)

5 ויש לעיין מה מועיל הסירוג והא אין משמשינן עכשיו מלאכה אחת, ואין לומר משום שעתיד להתחבר דהא מ"מ השתא אינו חיבור, תדע דהא גם קודם שסירג ג' בתים היה עומד להתחבר ואפ"ה אינו חיבור עד שסירגו (ע"פ חזו"א סכ"ה סק"א)

ויל' דשיעור ג' בתים הוא שבזה אין השאר מחוסרים מלאכה אלא רק כריכה בעלמא וחשיב כבר משמש מלאכה אחת עם המיטה שהרי הוא סורגו ושוכב עליו (ע"פ חזו"א שם עיי"ש עוד) וראה נדונים בפרק

6 כשמסרגים המטה בחבלים בין חבל לחבל קרוי בית (רע"ב לעיל פט"ז מ"א) ועי' תפא"י.

7 וקשה מאי איריא דתני לה בנוגע ליתני בחבל עצמו מן הקשר ולפנים טמא מן הקשר ולחוץ טהור, ואין לומר משום דחבל עצמו בכל גווני טמא כדין הנוגע באב עד שלא פירש כדתנן ברפ"ה דזבים, אין לומר כן דהא חבל עצמו אינו בר קבולי טומאה כלל (משנ"א) ועי' לעיל הערה 2

8 אם קשר חבל אחר לזה החבל שסירג בו, אין החבל השני חיבור מן הקשר ולחוץ (ע"פ ר"ש רא"ש ורע"ב)

ויש מפרשים דמיירי באותו חבל עצמו שדרך המסרגין שבגמר הסירוג עושין קשר לחיזוק, וזה אמרי' שאם עשה קשר בחבל וגל' דעתי שלא לסרג יותר מחבל זה מן הקשר ולחוץ טהור (ע"פ משנ"א, ועיי"ש שכן הוא דעת הרמב"ם). וראה עוד נדונים בפרק

9 והקשר בכלל, וכן ג' אצבעות בחבל שאחר הקשר כדין נימי הקשר דלהלן (ע"פ תוי"ט). וזה תמוה מאוד שהרי משנה שלימה שנינו מן הקשר ולחוץ טהור, ונימי הקשר אינו שייך לזה (ע"פ חזו"א סכ"ה סק"ב, וכע"ז ברש"י)

ונראה דגם מן הקשר עצמו חלקו שמן המסורג טמא, ושמן החבל הקשור טהור, ונימי

משנה ב'

דין חבל היוצא מן המיטה*

חבל היוצא¹⁴ מן המיטה ואורכו מחמשה¹⁵ טפחים ועד עשרה טמא¹⁶, שבאורך זה קושרין¹⁷ את הפסחים¹⁸, ומשלשלין¹⁹ את המיטות.

אם אורך החבל פחות מזה²⁰, טפחים²⁰, או מעשרה טפחים ולחוץ²¹ טהור²².

משנה ג'

דין מזרון היוצא מן המיטה

מזרון²³ היוצא מן המיטה²⁴ הרי הוא חיבור למיטה²⁵, ולדעת ר"מ בכל אורך

הקשר אף מן החבל המסורג טהור (שם) וראה עוד להלן הערה 11 10 דאין החבל השני חיבור למיטה (ע"פ ר"ש ורע"ב)

דדוקא החבל הראשון נטפל למיטה, אבל הקשור בו כיון שקל להתירו ולהפרישו, חשיב כמחוסר מלאכה לגבי החבל הראשון (חזו"א סכ"ב סק"ב) וראה לעיל הערה 5 ויש לעי' האם לחיבור החבל השני סגי בסריגת בית אחד או שצריך סריגת ג' בתים (ע"פ חזו"א סכ"ה סק"ב ד"ה שם בר"ש)

ובפי' הגר"א לתוספתא מבואר דבחבל השני אי"צ שיסרג ג' בתים, וכיון שהכניסו לסריגה טמא. וראה נדונים בפרק.

11 כשקושרים החבלים זה בזה אין קושר כ"כ בראש החבל פן יתיר הקשר, אלא מוציא מעט משני החבלים חוץ לקשר והם נקראים נימי הקשר (ע"פ ר"ש רא"ש ורע"ב)

ולכאורה תמוה כיון דהחבל השני אינו חיבור למה יהיה קצוה היוצא מהקשר טמא. (רש"י) אשר על כן נ"ל דנימי הקשר היינו דוקא לאחר שסרג גם מהחבל הב' למיטה, ונימי הקשר בולטין מן הסירוג לחוץ, והתוי"ט (בד"ה והנוגע מן) שלא הבין כן תמוה (רש"י, וראה הערה 9 מה שהובא מהחזו"א)

12 אבל טפי לא, כדדרשינן בת"כ פרשת זאת תהיה, במשכבו (ויקרא ט"ו ה') ולא בנימין היוצאין מן הקשר חוץ מג' אצבעות, או יכול שאני מוציא משלשה ולמטה ת"ל טמא (ר"ש)

13 ובכרייתא בתו"כ (הובאה לעיל הערה 12) מבואר שאין חולק על ר"י, וכן מבואר ברמב"ם, ואע"ג דבמתני' תנן בלשון פלוגתא, יש הרבה כיוצ"ב כמ"ש בפרק בתרא דביכורים (ע"פ תוי"ט)

14 לאחר שנסתרגה כל המיטה נשאר מן החבל ותלוי במיטה (רש"י חולין נ"ד: וכע"ז בר"ש)

ור"ל דקודם שנגמר הסירוג אפילו עשר אמות טמא כל שסופו ליסרג כדלעיל משנה א' (ע"פ מים טהורים)

15 אפילו מה שלמטה מחמשה הואיל ולצורך הוא כולה חשיבא יד (אליהו רבא) אמנם ברמב"ם (פכ"א מכלים ה"ז) משמע דפחות מחמשה הסמוך למטה לעולם טהור, וצ"ב (דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א עיי"ש)

16 דחשיב יד למיטה (ע"פ ר"ש ורע"ב) [ובחזו"א (הערה הבאה) כתב משום מחובר לטמא, וי"ל]

ובלא"ה אין חבל מקבל טומאה דטווי וארוג בעינן כדאמרי' במסכת שבת ס"ד. (ע"פ רש"י חולין נ"ד:)

17 יש לעי' דהא חבל אין בו טומאה כדאמרי' (שבת ס"ד). והכא משום מחובר לטמא טמא אתינן עלה, וכיון שאין למטה צורך בקשירת הפסחים למה חשיב חיבור (ע"פ חזו"א סכ"ה סק"ג)

וצ"ל דכיון דבתשמיש קשירת הפסחים משמשים מלאכה אחת אף שאין טומאה מחמת תשמיש זה מ"מ חשיב חיבור אבל לא מסתבר כן וצ"ע (חזו"א שם).

וי"א דבכדי תני לה וכן הרמב"ם בחיבורו (פכ"א מכלים ה"ז) השמיט קשירת פסחים, ואפשר דהכא תני לה לא משום יד למיטה אלא לענין שיעור עשרה טפחים שיש סמך מקשירת הפסחים דכתיב אסרו חג בעבותות עד קרנות המזבח, ושתי קרנות יש בגובהן עשרה טפחים (ע"פ משנ"א)

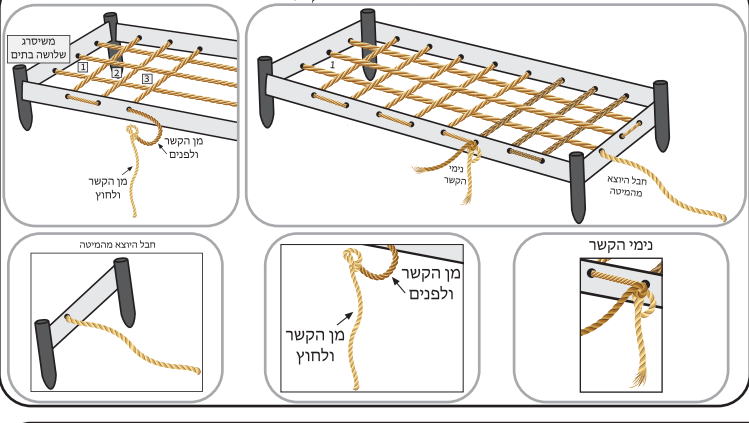
אמנם ברש"י חולין נ"ד: ובמאירי שם, וכן בפי' הרא"ש במתני' משמע דקשירת פסחים הוא טעם לדין יד, ועי' דברי חכמים ממורנו הגר"א ג' שליט"א ועי' נדונים בפרק.

18 זכר לפסח מצרים דכתיב והיה לכם למשמרת, וכתיב אסרו חג בעבותות (רש"י חולין שם)

19 כלומר להורידה מן העליה לגג, א"נ להורידה למקוה להטבילה כשנטמאה (ע"פ ר"ש ורע"ב)

וי"מ שנעזרים בה לתליית המיטה (פיהמ"ש לרמב"ם, ובפכ"א מכלים ה"ז) 20 דלא חזי למידי לצורך המיטה ולא חשיב לה יד

21 אם החבל יותר מעשרה, עד עשרה טמא מעשרה ולחוץ טהור (אליהו רבא)

שהוא²⁶ חשיב חיבור²⁷, ר' יוסי אומר עד עשרה²⁸ טפחים²⁹.
שייר³⁰ מִזְכֵּן³¹ שבעה טפחים³², כדי לעשותו חבק³³ לחמור.

משנה ד'

המשך דיני מזרן

נישא הזב על המטה, לר"מ כל המזרון³⁴ מטמא שניים³⁵ ופוסל³⁶ אחד, ולר' יוסי עד עשרה טפחים מטמא שניים ופוסל אחד³⁷, מעשרה ולחוץ מטמא אחד³⁸ ופוסל אחד.

נישא הזב על המזרון, מעשרה ולפנים³⁹ טמא⁴⁰ מעשרה ולחוץ טהור⁴¹.

[ובזה מדוקדק מה שאמרו מעשרה ולחוץ, ללמדנו שבאותו חבל עד עשרה טמא ומעשרה ולחוץ טהור].

22 שהיותר מעשרה טפחים אינו מצרכי המיטה (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם) וברש"י (חולין נ"ד:) כתב דמעשרה ולחוץ יותר מדאי יש ועומד לקצץ.

[ומבואר ברש"י דמה שאין שימוש בחבל ליותר מעשרה אינו מספיק בשביל להפקיעו מתורת יד אלא רק משום שעתידי לקוצצו וכן הוא להדיא במאירי חולין שם, ויתכן בדעתם דכל שמקצת החבל חשיב יד נטמא כולו אי לאו דעתיד לקוצצו, ולכן בפחות מה טפחים שאין בו שימוש כלל לא הוצרכו לומר שעתידי לקוצצו, וכן מבואר ברש"י נדה כ"ו. דיד התנור טמאה רק עד טפח משום שעתידי לקצוץ את היתר (ע"פ מק"מ מהגר"ר שמואלביץ).]

23 בגד צמר שנותנים אנשים גדולים וחשובים על מטותיהם תחת כל המצעות (ר"ש ע"פ גאון וערוך)

ו"מ שהוא אבנט של אריג שכורכים אותו סביב המיטה לחבר פרקיה ופעמים שהוא גדול הרבה ונגרר ויוצא חוץ מן המטה (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם, פי' ב' בר"ש, רא"ש, ורע"ב)

24 והמטה טמאה מדרס (רע"ב)

ולעיל (מ"ב) גבי חבל לא פי' דוקא במדרס, ומשום דלעיל אין חילוק בין מדרס לשאר הטומאות, אבל במתני' כל מה דפליג ר' יוסי הוא דוקא בטומאת מדרס ולא בשאר טומאות כמבואר לקמן מ"ו (ע"פ משנ"א).

25 שהרי הוא מצרכי המיטה (רמב"ם פכ"א מכלים ה"ח)

26 אפילו יוצא כמה אמות חוץ למיטה הכל טמא (רע"ב)

וכן אם יוצא מעט יותר מן הצורך, [פחות מחמשה טפחים] גם כן טמא (ע"פ משנ"א ותפא"י)

27 ולא דמי לחבל (מ"ב) דלכו"ע שיעורו עד עשרה טפחים, דבחבל דעתו לקוצצו, אבל כאן אפי' שעתה אינו צריך לו משאיר את העודף שמה יצטרך לו בעתיד לחבר פרקי המיטה (ע"פ משנ"א, תפא"י, ומים טהורים בפי' א').

ועוד אפשר לומר בטעמא דר"מ, דאריג כיון שהוא מקבל טומאה מצד עצמו יתפשט כוח הטומאה שבו מעשרה ולחוץ, דמאן יהיב לן סכינא חריפא להפסיק בדיני החבל, ומשא"כ בחבל שאינו מקבל טומאה אלא רק משום יד למיטה וביותר מעשרה אין לו דין יד (ע"פ מים טהורים בפי' הב', וכע"ז בחזו"א סכ"ה סק"ו)

28 במה דברים אמורים לטומאת מדרס אבל לשאר טומאות אפילו מאה אמה כולו חיבור (תוספתא הביאה הר"ש לקמן מ"ד, וכ"פ הרמב"ם פכ"א מכלים ה"ט, וצ"ע מדבריו בפיהמ"ש כאן)

29 ושורש מחלוקתם הוא בידות היתרים מכשיעור ורוצה לקיים דר"מ מטמא ור' יוסי מטהר, וכן נחלקו בתוספתא (הביאה הר"ש לקמן פכ"ט מ"ח) בדין ידות (ע"פ משנ"א וכ"כ החזו"א סכ"ה סק"ו) דבעומד לחותכו מודה ר"מ, אמנם עיי"ש בסו"ד).

30 מיוזן שבלה ונקרע כמה ישתיר ממנו והוא טמא (ע"פ ר"ש ורע"ב)

31 והרי זה מקבל טומאה (רמב"ם פכ"א מכלים ה"ח)

[והיינו מכאן ולהבא, ויתכן דטומאה שהיתה בו כבר בכל גונוי פקעא דפנים חדשות באו לכאן ועיי']

32 דבציר מהכי לא חשיב ולא חזי למידי (רע"ב)

ומשמע שבפחות משבעה טהור אף משאר טומאות וכ"כ הרמב"ם בחיבורו, ואולי לשיטתם שפי' דמיוזון הוא אבנט, ואין לטמאותו משום אריג כיון שסתם אבנט אינו רחב שלשה כמבואר לקמן (רפכ"ו).

אבל להר"ש (ראה הערה 23) שפי' דמיוזון הוא בגד או עור הפרוסים למצע, צ"ל דבשיעור שבעה חזי לחבק החמור לרכוב עליו ולטומאת מדרס, ומכל מקום גם בפחות מכך טמא בשאר טומאות (ע"פ משנ"א)

33 פירש בערוך כלי שמישימין על משוי החמור בשביל שלא יפסד כשיורד עליו המטר (ע"פ ר"ש בשם ערוך בפי' הא')

ו"מ שהוא כמין נטמא ועור שמישימין על החמור כדי שלא יצטנן (ע"פ ר"ש בפי' הב')

[ולשני הפירושים הר"ש לשיטתו (הערה 23) דמיוזון הוא בגד]

ויש מפרשים שהוא כמין חגור שחוגרים בו החמור מעל המרדעת כדי להדקה על גבו (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם)

[והרמב"ם לשיטתו (הערה 23) דמיוזון הוא אבנט]

והרע"ב פי' כהר"ש, ודבריו תמוהים בעיני דהא בפי' מזרן כתב כהרמב"ם שהוא אבנט (ע"פ תוי"ט)

34 שצקה המזרון הזה היוצא מן המטה הוא גם כן אב הטומאה כמו המטה לפי שהוא חלק מן המשכב ואפילו יהיה בו כמה שיהיה (פיהמ"ש לרמב"ם)

והיינו דטומאת המזרון היא משום דחשיב כמשכב עצמו, (ע"פ תוס' רעק"א ומשל"מ פכ"א מכלים ה"ט).

ו"מ דטומאת המזרון הוא משום מגעו במיטה, דכל עוד שלא פירש הרי הוא מטמא שניים ופוסל אחד כדתנן בפ"ה דזבים מ"ו הנוגע בזב וכו' ובמשכב מטמא ב' ופוסל אחד, וכשפירש מטמא אחד ופוסל אחד (ע"פ ר"ש, וכגירסת כת"י רבצ"א).

ותמוה לי דלענ"ד היה נראה דהמזרון הוי כמיטה עצמה וכן לר' יוסי עד עשרה טפחים ואף בפירש מטמא שניים (תוס' רעק"א)

אח"כ מצאתי ת"ל במשל"מ שהוציא כן מדברי הרמב"ם ולא הביא שם דברי הר"ש והרע"ב (שם)

ולפי' הר"ש צ"ע דא"כ לר"י יהא כולו חיבור דלענין מגע לא פליגי, ועוד דאם חוץ לי' לא חשיב חיבור הוי טהור גמור דבגד שנגע בבגד הנוגע במשכב טהור, ועוד דהלא באמת מבואר דהמזרון חשיב חיבור למטה, וכבר נתקשו בזה האחרונים ז"ל (חזו"א סכ"ה סק"ז עיי"ש עוד) וראה דברי חכמים ממורנו הגרא"ג שליט"א.

ובדעת הרע"ב ראה נדונים בפרק

35 כלומר שהוא אב הטומאה (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם)

ופירושו שאם נגע באב הזה איזה דבר נהיה ראשון, וזה שיגע בראשון שני, וזה שיגע בשני שלישי, והעיקר אצלנו שהראשון והשני טמאין והשלישי פסול, וכל שיאמר עליו במשנה מטמא אחד ופוסל אחד זהו ענינו (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם)

36 והוא שלישי שהוא פסול בתרומה בלבד (רע"ב)

37 ר' יוסי לטעמיה דאמר לעיל (מ"ג) עד עשרה טפחים ותו לא, הלכך זה שבתוך עשרה חשיב חיבור למשכב ומטמא שניים ופוסל אחד כל זמן שלא פירש אבל מה שחוץ לעשרה לא חשיב חיבור למשכב (ע"פ רע"ב)

38 דכל היותר על עשרה הרי הוא בדרגת כלים שנגעו במשכב, שנעשו הם ראשון, וראשון מטמא אחד [שני] ופוסל אחד [שלישי]. (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם)

וטומאת המגע שבכאן אין לפרש שמה שחוץ מ"י נוגע במה שבתוך י', דהא מגע בית הסתרים הוא, ושמעינן לר' יוסי (לקמן פכ"ז מ"ט) דמגע בית הסתרים לא שמייה מגע, אלא הטעם הוא משום שלענין מגע מודה ר' יוסי דהמזרון כולו חשיב חיבור, [וכדלעיל הערה 28], (משנת טהרות בשם תפא"י, ועי' חזו"א סכ"ה סק"ז)

39 לכאור' כר' יוסי אתיא דלר"מ אין חילוק בין תוך עשרה ובין חוץ לעשרה, וצ"ע שלא פירשוה המפרשים. ונראה דכולה בבא מדברי ר' יוסי, ור' יוסי גופי' מסיק למילתיה והלשון משמע כן, ולכך לא הוצרכו לזה המפרשים (ע"פ משנ"א עיי"ש שבתחילה כ' ליישב מתני' גם לר"מ ודחה)

40 טמאה גרסינן, כלומר אם נישא על עשר טפחים שלצד המיטה, המיטה טמאה מדרס דכל עשרה שלצד המיטה חשיב חיבור למיטה (ע"פ רע"ב)

41 טהורה גרסינן, כלומר דמעשרה ולחוץ שאינם חיבור למיטה אין המיטה נטמאת בטומאת המזרון (ע"פ רע"ב)

וגירסת רבותי דגרסי טמא וטהור ופירושו לא נתקבל לי, וכן דברי הרמב"ם שכתב בפי' משנה זו לא נכנסו באוזני כלל, ודקדקתי אחר כך בחיבורו בהלכות כלים (פכ"א ה"ט) ונראה לי ששם חזר בו ופירש משנה זו כמו שפרשתיה כאן (רע"ב).

וראה דברי חכמים ממורנו הגרא"ג שליט"א בבירור השיטות במתני

דברי החזו"א בדין חיבור החבל המסורג במיטה

א) החבל מאימתי הוא חיבור למיטה משיסרג בה ג' בתים: ופי' הרע"ב בתחילה כשאדם מסרג את המיטה שלימה סורג בה שלשה בתים ועדיין נשאר החבל ארוך הרבה, ואם נטמאת המיטה נטמא החבל והנוגע בחבל טמא דכולו חיבור הואיל וסופו לסרוג.

ובחזו"א (סכ"ה סק"א) הקשה מדוע חשיב כל החבל חיבור, והא שאר החבל אינו משמש מלאכה אחת עם המיטה, דאע"ג דאמר בשבת מ"ח ב' בשלל של כובסין דכל דניהא ליה בחיבורן הוי' חיבור מדרבנן אע"ג שאין עושים מלאכה אחת, היינו דוקא בשלל אחת טמאה בפנ"ע או הוי חיבור מדרבנן, אבל כשמחבר דבר שאינו מקבל טומאה לדבר המק"ט ואין משמש מלאכה אחת אע"ג דניהא ליה בחיבורן לא חשיב חיבור לטומאה כדתניא בתוספתא וכו'.

ואין לומר דהכא שאני שעומד להתחבר, דהא מ"מ אתי השתא לאו חיבור הוא, תדע שהרי קודם סירוג ג' בתים לא חשיב חיבור אף שעתיד להתחבר.

וי"ל דשיעור ג' בתים הוא לפי שמציעו דהמשמש באינו חסרון מלאכה חשיב חיבור כגון אם מלאכת המיטה לכרוך את החבלים בכל פעם ולהסירן אחרי כן חשיב חיבור דחשיב משמש מלאכה עם המטה ואף דחסר כריכה לא חשיב חסרון מלאכה, אבל כיון שמסרג קובע סריגתו לעולם חשיב חסרון מלאכה ואכתי מיקרי אינה ראויה למלאכתה, ולענין זה אמרו חכמים דקצה החבל המסורג כבר ג' בתים חשיב שאר הסריגה ככריכה בעלמא וחשיב כבר משמש מלאכה אחת עם המטה שהרי הוא סורגו ושוכב עליו, ואמרו דדוקא חבל זה נטפל להמטה אבל לא הקשור בו שהרי קל להתירו ולהפרישו וחשיב לגבי חבל השני חסר מלאכה עכ"ל החזו"א.

והיינו דבקושייתו נקט החזו"א דשאר החבל אינו משמש מלאכה אחת עם המיטה, וכל שעתה אינו משמש מלאכה אחת לא חשיב חיבור, ולא מהני מה שבעתיד ישימש מלאכה אחת, וכדמוכח ממה שקודם שיסרג ג' בתים טהור. ועי' תי' החזו"א דכל שעתיד לשמש מלאכה אחת חשיב חיבור כשאינו מחוסר מלאכה לזה אלא רק כריכה בעלמא, ולכן צריך שיסרג ג' בתים דקודם שיסרג הרי הוא מחוסר מלאכה, ואחר שסירג ג' בתים אין השאר מחוסר מלאכה אלא רק ככריכה בעלמא.

[ועדיין] ל"ע בטעמא דמילתא דהא מלאכת הסריגה היא מלאכה חשובה ואינה ככריכה בעלמא, כדחיי' ממה שקודם סירוג ג' בתים כל החבל טהור, וא"כ מה מהני מה שסרג כבר ג' בתים הא ביחס לשאר המטה שעדיין לא סירגו הוא מחוסר מלאכה. ולכא' מבואר בזה דחסרון מלאכה הוא יחסי וכשאין החבל מסורג כלל אנו מחשיבים את חסרון הסירוג כמחוסר מלאכה, אבל כשכבר התחיל לסרג וסירג כבר שיעור חשוב של ג' בתים בזה אנו דנים את השלמות הסריגה רק ככריכה בעלמא כיון שכבר התחיל וחלק חשוב מהחבל כבר סורג ומחובר ועצ"ע ועי' עוד להלן.]

בגדר סירוג ג' בתים

ב) החבל מאימתי הוא חיבור למיטה משיסרג בה ג' בתים: בפשוטו שיעור סירוג ג' בתים הוא שיעור בחוץ החיבור דכל שסירג את החבל במיטה ג' בתים הוי החבל קבוע במיטה לא ייפרד ולכן חשיב חיבור, ועי' לעיל אות א' מדברי החזו"א דכל שסירג בו ג' בתים אנו רואים את השאר ככריכה בעלמא.

ויתכן עוד דשיעור ג' בתים אינו שיעור בחיבור החבל, אלא הוא שיעור במיטה דרך משעה שמסרג ג' בתים יש לכל החלקים שם מיטה ולא כעצים בעלמא, ומקור לזה יש ללמוד מלעיל רפמ"ז דנחלקו מאימתי גמר מלאכת המיטה ולדעת ר"מ גמר מלאכת מיטה הוא משיסרג בה ג' בתים, וחזינו דסירוג ג' בתים הוא חשוב להחשב כמיטה, וא"כ י"ל דה"ה לענין חיבור החבל במיטה בעינן שיסרג ג' בתים דעי"ז יש למיטה חשיבות להטפיל את החבל עליה ולעשותו חיבור.

ולפי"ז במקום שכבר סירג למיטה ג' בתים ועתה בא לסרג חבל נוסף אפילו בפחות מג' בתים יהא החבל חיבור דהא כבר יש לה שם מיטה, ועי' בחזו"א (סכ"ה סק"ב) שנסתפק באופן שקשר חבל אחר במסורג האם גם בשני צריך סריגת ג' בתים להחשיבו חיבור או שסני בשיסרג בו בית אחד. ובבאר הגר"א לתוספתא (ב"מ פ"ט ה"י) נראה להדיא שבחבל הקשור אי"צ סריגת ג' בתים אלא סגי בשכהכניסו עיי"ש והטעם בזה י"ל כנ"ל דלא הצריכו לסרג ג' בתים אלא משום חשיבות המיטה ובה שכבר יש לה חשיבות מיטה בסריגת בית אחד סגי.

[והנה לעיל (אות א') הובאו דברי החזו"א דעי" סריגת ג' בתים חשיב שאר החבל כמחוסר כריכה בעלמא, ולא נתברר כה"צ טעמא דהא מילתא, עיי"ש, ולהמבואר ברפמ"ז דגמר מלאכת מיטה הוא משיסרג בה ג' בתים ובה היא ראויה לשימוש, י"ל בפשיטות דקודם שיסרג ג' בתים אינה ראויה למלאכה ולכן לא חשיב חיבור דהגריעותה במחוסר מלאכה היא שאתהאינה ראויה למלאכתה, וכל שאתה היא ראויה לא איכפ"ל בחיסרון הסרוג, אבל אחר שסירג בה ג' בתים והיא ראויה לשימוש לא איכפ"ל בחסרון הסירוג ולכן כתב החזו"א דהוי ככריכה בעלמא, וכן משמע קצת בד' החזו"א עיי"ש.]

פי' הר"ש והרמב"ם בסיפא דנוגע מן הקשר

ג) והנוגע מן הקשר ולפנים טמא מן הקשר ולחוץ טהור: פי' הר"ש דמייירי בקשר חבל שני לחבל הראשון ובה אמרו שהחבל הראשון חיבור והשני אינו חיבור וכן פי' הרע"ב.

אמנם בפיהמ"ש לרמב"ם כתב 'שכאשר נטמאת המיטה כל הנוגע במה שנארג מן החבל מן הקשר האחרון וכלפי הארוג הרי הוא טמא, ומי שנגע בו מן הקשר ולחוץ הרי הוא טהור. ע"כ.

ונראה בדבריו וכ"כ המשנ"א דמתני' לא מייירי כלל בשני חבלים קשורים, אלא באותו חבל עצמו שמסרג בו את המיטה, והדרך הוא לעשות בו קשר בסיום סריגתו, ועי' אמרו דכל שהוא מן הקשר ולפנים טמא ומן הקשר ולחוץ טהור, וכן משמע בהלכות כלים (פכ"א ה"ו).

והנה לפי' הר"ש והרע"ב דמה שאמרו במתני' מן הקשר ולפנים טמא מן הקשר ולחוץ טהור, מייירי בקושר שני חבלים זה בזה, קצ"ע הלשון מן הקשר ולפנים טמא, מן הקשר ולחוץ טהור, ולכא' הו"ל למימר הראשון טמא והשני טהור, ובתפא"י כתב דאשמועינן בזה דגם הקשר עצמו כלפנים, ולכא' אינו מתיישב עם מש"כ החזו"א (סכ"ה סק"ב) דבקשר עצמו יש חילוק ומה שמן המסורג טמא ושמן המחובר בו טהור, ועי'.

פי' הר"ש והרמב"ם בנימי הקשר

ד') נימי הקשר הנוגע בצרכו טמא: פי' הר"ש דכשקושרין החבלים זה בזה אין קושר כל כך בראש החבל פן יתיר הקשר ומוציא מעט מן החבל חוץ לקשר והם הנקראים נימי החבל דעד ג' אצבעות הנוגע בהם טמא.

אמנם בפיהמ"ש לרמב"ם כתב וז"ל ודרכו של כל קושר קשר שמניח מן החבל כל שהוא מחוץ לקשר כדי שלא יותר הקשר ונקרא אותו הקצה נומי הקשר ע"כ.

ומשמע בדבריו דגם בדין נומי הקשר אינו מפרש כהר"ש דמייירי בשני חבלים אלא מייירי על אותו חבל עצמו שסירג בו ועשה קשר בסופו, ובה אמרו דג' אצבעות הסמוכים לקשר מבחוץ טמאים כיון שהם לצורך הקשר.

ונמצא לפי"ז דבשני הנכות בספא דמתני' לענין נוגע מן הקשר ולפנים וכן לענין נימי הקשר נחלקו ר"ש והר"מ, דלדעת הר"ש מייירי בקושר חבל אחר בחבל המסורג ובהו שנינו דהחבל השני טהור, ונימי הקשר של שני החבלים עד ג' אצבעות טמאים יותר מכך טהורים [(אפי' אחר שסירג שניהם במיטה (חזו"א סק"ב)], ולהרמב"ם שני בבות אלו מייירי בחבל המסורג עצמו דבתחילה שנינו שעד הקשר האחרון הרי הוא בכלל המיטה וממנו ולפנים טמא, ועוד שנינו דמן הקשר ולחוץ כל ג' אצבעות טמא והם נומי הקשר שכיון שהם מצריכים לקשר הרי הם בכלל המיטה.

והנה בפכ"א מכלים ה"ו כתב הרמב"ם וז"ל החבל שמסרגין בו המיטות מאימתי הוא חיבור למטה משיסרג בו שלשה בתים. הקושר בחבל מן הקשר ולפנים טמא מן הקשר ולחוץ עד שלש אצבעות טמא מפני שהן צרכו של קשר הרי הן מכלל המיטה. וחזין לשלוש אצבעות טהור שאינו מצורך הכלי שאפילו פסקו אין הקשר יתר. ע"כ.

ובחזו"א (סכ"ה סק"ב) כתב וז"ל ובל' הר"מ (פכ"א ה"ו) נראה דנפל ט"ס ונשמטו ג' תיבות וכצ"ל מן הקשר ולחוץ טהור נימי הקשר עד כו' וכלשון המשנה, ולפי הלשון הכתוב השמיט הר"מ דין הנימין של משנתנו וזה לא יתכן כלל ומל' הר"מ עצמו מבואר דבנימין קאי עכ"ל.

והיינו דלגירסת הרמב"ם שלפנינו קשה בתרת' א' מדוע לא הביא הרמב"ם דין נימי הקשר במתני' ב' דמלשון הרמב"ם שכן מן הקשר ולחוץ ג' אצבעות טמא ע"כ מייירי על נימין שע"ז אמרו במתני' נימי הקשר עד ג' אצבעות טמא, וע"כ דיש ט"ס ברמב"ם וצריך להוסיף ג' תיבות נימי הקשר עד וכו'. **אמנם** למשנ"ת בדעת הרמב"ם דדין נימי הקשר הוא לא בקושר חבל אחר אלא באותו חבל עצמו, יש ליישב הגירסה שלפנינו, דבאותו חבל שמסרג בו, ג' אצבעות שמחוץ לקשר הם צורך הקשר וטמאים כיון שהם נצרכים לקשר והווי נימי הקשר, ונמצא ששנה הרמב"ם דין נימי הקשר.

שבו קושרין את הפסחים

ד') חבל היוצא מן המטה מחמשה ועד עשרה טפחים טמא שבו קושרין את הפסחים ומשלשלין את המטות: בפשוטו השימוש של קשירת הפסחים אינו שייך כלל לצורכי המיטה אלא צריכים מקום לקשור את הפסח וכרעי המיטה הם נוחות לשימוש זה, [וברש"י חולין נ"ד: שנתן טעם לקשירת הפסח משום אסרו חג בעבותים, אמנם בפיהמ"ש לרמב"ם כתב שכן דרך הדלים שקושרין הכבשים בבתיהם ומשמע שלא דוקא קרבן פסח ועי' ב"ק פ. ק. והיה לו עז קשורה בכרעי מיטתו] ויש להסתפק במה שהיו קושרים בכרעי המיטה האם הוא משום שהיה צורך לקשור את הבהמה במקום אחד וכרעי המיטה היו נוחות לקשירה זו, או"ד שבדוקא היו קושרין לכרעי המיטה, כיון שהמיטה היא מקום קביעותו של האדם, ויש צורך שתהיה הבהמה סמוכה לאדם ומוזמנת לו תדיר.

ונפק"מ בזה הוא כיצד לדון את החבל המשמש לקשירת הבהמה, דלהצד הא' שמה שקושרים בכרעי המיטה הוא משום שהוא מקום נוח לקשירה, אין החבל משמש את המיטה אלא אדרבה המיטה משמשת את החבל, אבל להצד הב' שמה שקושרין בכרעי המיטה הוא משום שיש צורך שהבהמה תהיה בסמוך לאדם, א"כ החבל משמש את המיטה שעל ידו ניתן לקשור את הבהמה סמוך למיטה.

ויש להוכיח מדברי הר"ש כטעם הב' שכתב (בד"ה את הפסחים) רגילין היו לקשור הפסחים בכרעי המיטה כדי שיהי' מזומן להם עכ"ל.

והנה בחזו"א (סכ"ה סק"ג) הקשה מדוע החבל משמש לקשירת הפסח הוי יד למיטה והא אין למיטה צורך בקשירת הפסחים, ועיי"ש מה שיישב בזה והניח בצ"ע, ואי' נימא כהצד הב' דמה שקושרין את הבהמה הוא בשביל שהבהמה תהיה מזומנת לו אתי שפיר, דיש צורך בחבל לשימוש המיטה ואפי' שאינו משמש לשכיבה הוי יד ועי'.

דעת הרע"ב במהול' הר"ש והר"מ בטומאת מזרון

ה') מ"ד נישא הזב על המיטה ועל המזון מטמא שניים ופוסל אחד דברי ר"מ ר' יוסי אומר נישא על הזב על המיטה ועל המזון עשרה טפחים מטמא שניים ופוסל אחד מעשרה ולחוץ מטמא אחד ופוסל אחד.

מבואר במתני' דלכה"פ ב'י טפחים הסמוכים למיטה דין המזון הוא כאב הטומאה לטמאות שניים ולפוסל אחד.

ובטעם הדבר נחלקו הראשונים דעת הרמב"ם (כמש"כ המשל"מ פכ"א מכלים ה"ט, והביאו בתוס' רעק"א) דהמזון עצמו חשיב כמשכב ומקבל טומאה, ודעת הר"ש דטומאת המזון הוא משום נוגע במשכב ומה שהוא מטמא כאב הטומאה הוא מדיון נוגע במשכב דתנן בפ"ה דזבים דהנוגע במשכב כל זמן שלא פירש הרי הוא כאב הטומאה.

ונפק"מ לאחר שפירש המזון מן המטה דלדעת הר"מ שהמזון עצמו טמא משכב, א"כ גם אחר שפירש מן המיטה הרי הוא אב הטומאה, אבל להר"ש שטומאת המזון הוא מדיון נוגע וכעין טומאת חיבורים, בזה כל טומאתו הוא רק בשעת נגיעתו אבל אחר שפי' אין המזון מטמא אלא כולד הטומאה.

[ולדעת הר"ש שטומאת המזון הוא משום נוגע צריך ביאור מה החילוק בין י' טפחים הסמוכים למיטה לשאר המזון, וראה בד"ח ממורנו הגר"א מה שביאר בזה ע"פ גירסת הר"ש בכת"י.]

מלחמתה של תורה

ובדעת הרע"ב נקט המים טהורים דס"ל כשיטת הרמב"ם ודייק כן ממש"כ הרע"ב לקמן מ"ה דכל זמן שלא פירש המזון מן המיטה חשיב כמטה עצמה, והיינו כשיטת הרמב"ם דטומאת המזון הוא משום דחשיב כמשכב עצמו ולא מדיו נוגע.

אמנם הקשה בדמנתי כתב הרע"ב דכל מה שהמזון חשיב כאב הטומאה לטמא שניים ולפסול אחד הוא דוקא בשעת חיבורו, אבל לאחר שפרש לא הוי אב אלא רק כולד הטומאה והיינו כשיטת הר"ש, ועיי"ש שכ' ליישב דס"ל להרע"ב שאפי' אם המזון טמא כמשכב מ"מ פרישתו הוי שבידה ולכן חשיב רק כולד הטומאה עיי"ש בכל דבריו.

ובעיקר מה שנקט המים טהורים בדעת הרע"ב דס"ל כהרמב"ם דהמזון עצמו נעשה משכב, יש להביא בזה משה"כ מן הגדר"ל (משיב דבר גליון דף הערה 3) בזה"ל ל' הרע"ב חשיב כאה"ט ל' חשיב ל' מורה דאין אה"ט בעצמותו אלא מצד מצב חיבורו למשכב, [והיינו כל זמן שלא פירש] ע"כ. והיינו דבלשון הרע"ב משמע דס"ל כהר"ש ולא כהר"מ.

ועי' בתוס' רעק"א שכ' בסו"ד אח"כ מצאתי ת"ל במ"ל שהוציא כן מדברי הרמב"ם ולא הביא דברי הר"ש והרע"ב עכ"ל, ומשמע קצת שפי' בדעת הרע"ב דס"ל כהר"ש.

ובמה שדייק המים טהורים מדברי הרע"ב במ"ה שכ' דהמזון חשיב כמיטה עצמה, יש לומר דהיינו שטמא כטומאת המיטה ולעולם ע"י חיבורו ועי'.

דברי הר"ש בנישא על המזון

(ו) נישא על המזון מעשרה ולפנים טמא מעשרה ולחוץ טהור: וכתב הר"ש מעשרה ולפנים טמא בתורת משכב. משמע קצת שהמזון עצמו נעשה משכב ולא בתורת חיבורים ומשום נוגע במיטה, (ולשיטת הרא"ש דהמיטה עצמה טהורה הוא מוכרח דלא יתכן שהמזון טמא מדיו חיבורים כשהמיטה טהורה), ויל"ע דהא ברישא כתב הר"ש דטומאת המזון היא רק משום נוגע במיטה ולא כמשכב עצמו ומדוע בסיפא המזון נעשה כמשכב.

ויתכן דגם הר"ש מודה דהמזון המחובר במיטה חשיב כמשכב, וכשרדס עליו הזב טמא משכב, ומה שברישא פירש דטומאת המזון היא רק משום מגעו במיטה, הוא משום דהזב לא דרס על המזון אלא על המיטה, [ולא מיבעיא אי נימא שמזון הוא בגד העומד לשכיבה מתחילתו דפשוט שטמא מדרס, אלא אפי' אי נימא שאינו עומד לשכיבה מתחילתו אלא רק ט"ס הסמוכים למיטה חשיבי כמשכב ומשום שהם סמוכים למיטה, מ"מ י"ל שאינם משכב אחד עם המיטה אלא הם משכב בפנ"ע]. והרי זה כשני משכבות המחוברים שלא נטמא אחד מחבירו, אבל בסיפא שדרס על המזון כיון שיש למזון שם משכב מחמת חיבורו נעשה המזון כמשכב עצמו ועי'.

פ"ח מ"ט תנן דמטה מטמאת אברים ומטהרת אברים, ואמרי' בסוכה ט"ז דמיירי בקצרה ושתי כרעים, דחוי למסמך אגודא, ולמשדי אשלי, הרי דחלקי המטה טמאים, ומאיך ברישא תנן דמטה שנגבה חציה טהורה, ולכא"ו הוא סתירה, ודעת הר"ש, והתוס' סוכה ט"ז ב' דכל מה דאיברי מטה הם טמאים זהו רק כשהמיטה קיימת, אבל בנגבה חצי' של מיטה טהורה, וכמש"כ בתוס' ר"י חסיד בברכות נ"ב דתרתני בעיני, גם שמטה קיימת דהדיט יכול להחזירה, וגם שראויה למסמך אגודא, ויסוד הדין הוא לכא"ו כמו דאמרי' גבי זוג וענבל, דבהדיט יכול להחזירה וראוי לשימוש מק"ט, דמה שראוי לשימוש, בצירוף מה דהדיט יכול להחזירה, מק"ט, כן הוא במטה, וכ"כ המגני שלמה שבת נ"ט א' והחז"א ס' ט"ז, וזה דעת התו' והר"ש, אבל התו' רא"ש, והתוס' ר"י חסיד בחד תירוצא, כתבו, דלעולם אף באין המטה קיימת טמאה בקצרה ושתי כרעים, והחילוק בין מטה שנגבה חציה דטהורה, למטה ששטמאת אברים הוא, דבמטה שנגבה מיירי שלא נשאר אפי' ארוכה ושתי כרעים ולא קצרה ושתי כ', אבל אם היה קצרה ושתי כרעים היתה טמאה גם באופן שאין כל המטה קיימת, כיון שראוי למסמך אגודא מק"ט, וא"כ נמצא לפי"ז שחלק של המטה מק"ט בפע"צ בלא שכל המטה קיימת, משום שראוי למסמך אגודא, וכפי"ז זה מה דס"ל להתוס' בשבת נ"ט א', דכתבו על הא דתנן דנגבה חציה של מטה טהורה, ובלא נגבה טמאה, משום דכל חלקי המטה קיימים, והוכיחו התוס' מזה, שכשהמטה קיימת ולא נגבה, כל חלק מהמטה מק"ט, אף באינו ראוי לשום דבר, כיון שהדיט עומד להחזירה טמא, [ואף שלא מק"ט מ"מ הטומאה לא פרחא מינה, והק' משם על רש"י שלא כ"כ ע"ש], והובאו דבריהם גם ברמב"ן ורשב"א וריטב"א, ודבריהם צ"ע דהרי אדרבא מבואר איפכא, דהרי בהדיט יכול להחזירה טמא רק בקצרה ושתי כ' דראוי למסמך אגודא, ורק משום כך מק"ט, ובלא זה לא מק"ט, [כמש"כ המג"ש שם ליישב רש"י], וכבר תמה בזה בחי' הרמ"ל כאן ובמקד"ס י"ב, אלא ודאי דמבואר מדבריהם דבקצרה ושתי כ' טמאה גם בלא הדיט יכול להחזירה, וע"כ מה דתנן דנגבה חצי' טהורה ובלא נגבה טמאה, מיירי בלא חזיא למיד, והוא בלא קצרה ושתי כרעים, דבלא נגבה כיון שהמטה קיימת טמאה, ומוה הוכיחו דחלק ממה שטמא אף באינו ראוי לשימוש, ומבואר א"כ דבקצרה ושתי כרעים, טמא, אף בנגבה המטה, ואין המטה קיימת, ומשום דראוי למסמך אגודא ולמשדי אשלי, ואי"כ נמצא שדעת תוס' שבת ותו' רא"ש בברכות ותו' ר"י חסיד שם לחד תירוצא, דקצרה ושתי כ' מק"ט גם בלא חלקי המטה אלא היא כלי מצד עצמה. אלא שיש להקשות, [והערוני לזה] דהרי תנן במשנה ו' מטה שנטלה ארוכה ותקנה, ושזב נטלה השניה ותקנה טהורה, משום שפנים חדשות באו לכאן, דהמטה שקבלה טומאה, הוחלפה למטה אחרת, אף שנשארו הקצרות עם שתי כרעים, הרי שאין טומאה חלה על המטה בקצרה ושתי כרעים לחודא, ומשוי"ה בנטלו שתי הארוכות טהורה, ודלא כמש"כ דקצרה ושתי כרעים לחודא הוי כלי, וזה צ"ע על הראשונים הנ"ל.

ולכא"ו היה מכאן נראה שיש ראייה לחלק בין מדרס לשאר טומאות [ויבואר להלן הטעם בזה] והדרך לחלק בין מדרס לשאר טומאות, זה גם לכא"ו יותר מחזור במשנה, דהרי במשנה ה' תנן, דנטלה קצרה ושתי כרעים טמאה, ארוכה ושתי כרעים טהורה, ולר' נחמיה בתריהו טמאה, ואילו במשנה ט' תנן דמטה מטמאה איברים, והיינו בקצרה ושתי כרעים וארוכה ושתי כרעים, וזה סותר למשנה ה', ואמנם התוס' ור"ש כ' דהמשנה ה' קאי לר' נחמיה, אבל הראשנים הנ"ל ס"ל דזה דוחק, [וגם שלפ"ז צריך לפרש נטלה קצרה ושתי כרעים טהורה ארוכה ושתי כרעים טמאה, ד"טמאה וטהורה" לא קאי על חלק המטה שנשא, אלא על מה שניטל, דאם קאי על מה שנשא, א"כ נמצא שאם המטה חסרה יותר מארוכה ושתי כ' טהורה, ואילו בגמ' מבואר שסגי להשאיר אפי' ארוכה או קצרה ושתי כ', ועי' ד"טמאה וטהורה" קאי על מה שניטל, וגם זה דוחק, דבפשיטות טמאה וטהורה, קאי על המטה שנשארה, ולא על מה שניטל], וכן מה שכ' הא"ר והחז"א א' ועוד, לחלק בין משנה ה' שמיירי בנטלה ארוכה, ואין המטה קיימת, משא"כ משנה ט' דמטמאה אברים, דמיירי בנתפרקה המטה, וסופה לחזור, זה נראה להם דוחק, דא"כ הו"ל לתנא לומר נגבה המטה כמו במשנה ט', ומשוי"ה התוס' והר"ש גם לא חלקו בכך, ולכן הדרך המחזור לחלק בין מדרס לשאר טומאות, דמשנה ה' בנטלה ארוכה איירי לגבי מדרס, ואילו במשנה ט' איירי לשאר טומאות, וכמש"נ.

והביאור לחלק בין מדרס לשאר טומאות, דהנה בביאור מה דקצרה ושתי כ' ראוי למסמך אגודא יש בזה תרי אופנים איך לבאר, וזה תלוי בגירסת הגמ', דהרי רש"י בסוכה ביאר, ומשדא אשלי - ונותן חבלים ומסגר, וראויה למשכב ומטמא מדרס. וכ"כ הריטב"א והרא"ה והמאירי, אבל בר"ח גרס, "למיתב עלה" ולמישדא אשלי, וכבר הובא במאירי שיש ב' גירסאות, שכ' וכן אם נשאר בה קצרה ושתי כרעים ר"ל זו שבצד הראש או שבצד הרגלים עם שתי הארוכות שמסגרין בהם וכו' ויסגר ומותך כך אנו עורסים בזו למאי חזי חזי למסמכיהו אגודא ומישד אשלי ואין גורסין למיתב עליוהו ומישד אשלי, היינו דלא כגירסת ר"ח דגרס למיתב עליוהו ומישד אשלי, דמשמע דחוי למיתב בלא סירוג, ועל זה כ' המאירי דא"ל לישב בלא סירוג, אבל ר"ח גרס לא כן, וביאור שיטת ר"ח מבואר בערוך שפי' בזה"ל: למיתב עלה ראויה היא לישב עליה לטוות נעורת או פשתן או קנבוס לאשלא לפי שכל הנטוה צריך לישב גם הטוה ע"ג מקום גבוה

כדי להפשיל וירד למטה וכשזוקפין ארוכה או קצרה על שתי כרעים וסומכין אותה בכותל ויושבין עליה היא ככלי חשובה אע"פ שאינה מטה על מתכונתה לפיכך מיטמאה ומטהרת איברים עכ"ל, הרי דביאר מה דאמרו בגמ' דחזי למישדי אשלי, אין זה סירוג חבלים, אלא זה ראוי לשיבה בשביל לטוות ולא לשיבה רגילה, וזה מה דאמרו למיתב ולמשדי אשלא, שאין הכוונה שיושבים ע"י החבלים, אלא שיושבים בשביל למשדי אשלא, דהיישיבה רק בשביל לטוות, והערוך, הוסיף לבאר דכדי לטוות צריך לישב על מקום גבוה, ובאמת אין יושבים עליה אלא לטוות, ולא לצורך ישיבה, ונראה דהכוונה בזה, דאין זה שימוש מדרס, דכמו דמצונו בשבת ס"ו ב' דלוקטמין טהורה, ואמרי' בגמ' דהוא קישורי, והתוס' הביאו לפרש בשם הערוך דפירש דקישורי היינו אשקצ"ש שעושין הליצני והן גבוהין מאד ואינו אלא לרקד עליהן ולא להילוך עבידי, וגם בתוס' מנחות ל"א א' הביאו כן בשם ר"ח דפירש אלוקטמים מקי"נש גדולות שהולכין עליהן הליצנים לחידוש ואין טמאין מדרס כיון דאין עשויות להנאת מדרס מידי דהוה אסולם, הרי ששר"ח והערוך ס"ל דדבר שלא עשוי להנאת מדרס, לא הוי מדרס, וא"כ י"ל דה"ה קצרה ושתי כרעים, דאינה לשימוש הנאת מדרס, אלא לטוות ולצורך זה צריך לישב בשעת טוויה על מקום גבוה, וזה בשביל המלאכת הטווי ולא בשביל הנאת מדרס, ואין לזה שם מדרס, והוא מדויק בלשון הערוך שכ' וכשזוקפין ארוכה או קצרה על שתי כרעים וסומכין אותה בכותל ויושבין עליה היא ככלי חשובה אע"פ שאינה מטה על מתכונתה, הרי שכ' שהיא ככלי חשובה, ולא מדרס, ודאינה מטה על מתכונתה, והיינו שאינה מטה, אלא כלי, וכמש"נ שאין זה מדרס, וכיוצא ב' בתוס' שם מנחות לבאר דלוקטמין היינו ספינות גדולות שאפי' עיקרו אתי להעביר בני אדם מעיר לעיר וכן שידה למרכבת נשים לא חשיב מדרס כיון דלא עבידא להיות נשען עליה אלא ללכת ממקום למקום, הרי שמדרס הוא דבר שעשוי להנאת מדרס, [וגדולה מזה ס"ל לר' יוסי בפכ"ג מ"ד דכסא של כלה ומשבר של חיה אין בהם משום מדרס, ונראה שזה הביאור, דאינו עשוי להנאת מדרס, ואף דת"ק פליג דס"ל דנחשב שעשוי להנאת מדרס], ועכ"פ הרי הר"ח והערוך לשיטתם ס"ל שדבר שלא עשוי להנאת מדרס, אין זה מדרס, וה"ה קצרה ושתי כ', ומבואר דאין זה מדרס.

ולפי"ז י"ל דזה גם דעת הראשונים [התו' רא"ש ור"י חסיד, ותוס' בשבת] הנ"ל דס"ל דקצרה ושתי כ' טמאה, מצד עצמה בלא שהמטה קיימת, ונתבאר בשטתם דאין זה טומאת מדרס, אלא טומאת כלים, ונראה דהם ס"ל כר"ח והערוך הנ"ל, דאין ההשתמשות שלהם ע"י סרוג החבלים, כמו רש"י, אלא נראה דס"ל כר"ח והערוך שהשימוש שלהם למיתב ולמישדי אשלי, דהיינו לישב לטוות, ולא בשביל הנאת מדרס, ואין זה מדרס, ובאמת שלכא"ו בלא"ז צ"ל כן לדבריהם, שם ס"ל שארוכה ושתי כ' לחודא טמא בלא המטה, דחזי למסמך אגודא, ואם נימא דבעי סירוג חבלים, א"כ יקשה דהרי אין זה נחשב שראוי לשימוש בפע"צ, דאף שראוי למסמך אגודא, אבל זה מחוסר סירוג חבלים, אבל אם ס"ל כר"ח והערוך נחא, דבאמת לא צריך כלל חבלים דהם ראויים לישב בשביל לטוות ומשוי"ה ל"ה מדרס, וכמש"נ, [ובדעת הרמב"ם יל"ע דכ' בפכ"ו ה"ב דארוכה ושתי כ' וקצרה ושתי כ' ראויין לסמכן בכותל ולישן עליהן, ולא כ' דבעי סירוג חבלים, אבל כתב דראוי לישן עליהן, ודלא כערוך דראוי לטוות, וגם דלא כר"ח שגרס למיתב היינו לשיבה, וצ"ע].

ונראה דגם אי נפרש כרש"י ועימי' שהגירסא בגמ', למאי חזי חזי למסמכיהו אגודא ומישד אשלי והיינו שצריך לסרוג החבלים, ומ"מ יש לבאר לחלק בין מדרס לשאר טומאות, דלכא"ו צ"ע אי בעי' גם סריגת חבלים כדי שיהיה ראוי למושב, א"כ המטה בעצמה אינה ראויה, ועדין מחוסרת סריגה, וא"כ מה מועיל מה שהדיט יכול להחזירה, הרי מ"מ בעי' שיהיה ראוי לשימוש עכשיו בלא שאר החלקים, והרי בלא חבלים אינה ראויה לשימוש, ולכא"ו י"ל דמבואר מזה, כמש"כ חזו"א סי' י"ד ס"ק י"ג, דדבר שיש לו שם בפ"ע אף שאינו ראוי כמות שהוא אלא עם עוד דבר, מק"ט, וע"ש שכ"כ לגבי עקרב ולחיים, דעקרב טמא בפ"ע בלא לחיים וכ' החז"א נראה דעקרב אין ראוי לתשמישו בלתי הלחיים ומ"מ לא חשיב מקצת כלי דהרבה מלאכות נעשות ע"י כלים רבים, ונקרא עקרב כלי כיון דהוא משמש תשמישו ע"י הלחיים, וע"ש שכ' שצריך הכרעת חכמים ע"פ התורה איזה מזהו כלי ואיזה מזהו אינו רק מקצת כלי, [וכבר כ' כ"פ דזה דלא כמש"כ בחי' ר"ח הלוי] ועכ"פ מבואר מזה דכל כלי שיש לו שם כלי בפע"צ אף שאינו ראוי כמות שהוא, מק"ט, וזה מה דאמרי' דקצרה ושתי כרעים דהם מק"ט בפ"ע משום דיש להם שם בפ"ע שהם ראויים למסמך אגודא, וזה נותן להם שם כלי, ולכן אף שא"ל להשתמש בלא סירוג חבלים, מ"מ כיון דשם כלי עלה טמאה, ולפי"ז י"ל דכ"ז בשאר טומאות ולא במדרס, דלמדרס לא סגי מה ששם כלי עליו, אלא צריך שיהיה ראוי למדרס כמות שהוא, שהרי במדרס בעי' יחוד גמור למדרס, ומשוי"ה לא סגי בהשם כלי שבו, וזהו החילוק בין מדרס, לשאר טומאות, [ועיקר החילוק כתב כע"ז הגה"ג ר' איתמר שליט"א, בדעת הרמב"ם]. דהרי המיטה מלבד מה שהיא מדרס, יש בה גם טומאה מדיו משמשי האדם, וא"כ י"ל דמה דראוי למסמך אגודא, זה לא מהני למדרס, ומשוי"ה במשנה ו' דנטלו שתי ארוכות, אף שנשארו קצרות ושתי כרעים, המטה טהורה ממדרס, ובמשנה ט' שם מיירי בשאר טומאות.

הרב בן ציון חדש-ר"מ בישיבת סלבודקא

בדין דכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה

הרמב"ם בפ"ה מטומאות מת הל"ו כתב דאין כלי חרס נעשה אב הטומאה לעולם, דייק מדבריו המרכבת המשנה בקונטרס תורת האהל סעי' י' דלפי זה אף אם יהא בכלי חרס כזית מן המת והוא מוטה לצדדין (דהיינו שיש לו גג) ובתוכו עוד כלים אינם נטמאים מכיון דכלי חרס נעשה אב הטומאה ולכן לא יטמא את הכלים.

אמנם החסדי דוד בקונטרס תורת האהל סי' י' חולק עליו וז"ל ומ"ש דכלים שבתוכה טהורין שאין כלים מטמאין מאויר כלי חרס עמו הסליחה שבוש גמור גמור הוא דאין זה שייך לכאן דההוא איתמר היכא שהטומאה תלויה באויר כלי חרס המגולה דגזירת הכתוב הוא דכ"ח מיטמא מאוירו בלא נגיעה וכל אשר בתוכו יטמא דוקא אוכלין ומשקין ולא כלים ומה ענין זה לטומאה שבתוך כ"ח המוטל על צדו והוא טומאת מת שמטמא באהל וכל כלי אפי' כ"ח נעשה אהל להביא מדרבנן, וגם אין כאן ענין למש"כ בפ"ה דין ו' דכ"ח אינו נעשה אב הטומאה לעולם דמה בכך שאינו נעשה אב הטומאה מ"מ כל שכזית מן המת בתוכו ויש בתוכו כלים מהצדדים אפי' אין נוגעים בבית פשיטא דטמאים מדרבנן מיהא שהכלי נעשה אהל להביא להם הטומאה דלא גרע מכלי גללים שהוא טהור גמור, ועכ"ז מביא הטומאה לכלים בתורת אהל מדרבנן וזה פשוט, וא"כ טומאה בתוך החבית הנו ודאי כל מה שבתוכה טמא אבל ע"ג ותחתיה דוקא כנגד הטומאה דלגבי מה שבחוץ אין כאן אהל עכ"ל.

העולה דנחלקו המרכבת המשנה והחסדי דוד בהאי דינא דכ"ח אינו נעשה אב הטומאה לעולם

לדעת המרכבה"מ כולל ג"כ דאינו נעשה אהל להביא טומאה לכלים אחרים, אמנם לדעת החסדי דוד אע"פ דכ"ח אינם נעשים אב הטומאה היינו דוקא אם הכ"ח נטמא וכל מה שבתוכו עמו וע"ז איכא גזה"כ דרך אוכלים ומשקין ולא כלים אבל אם מוטה על צדו בודאי יעשה אהל להביא את הטומאה ויטמא כלים אחרים עכ"פ מדרבנן, וכמו שמצינו לענין כלי גללים שהוא טהור ואע"כ מביא את הטומאה בתורת אהל.

ונראה בס"ד לפרש את פלוגתתם דנחלקו בהאי דינא דאין כ"ח נעשה אב הטומאה לעולם דהמרכבה"מ ס"ל דנאמר בהאי הלכתא דכלי חרס אין בכוחו לטמאות כלים אחרים לעולם היינו דאין בכוחו להעביר טומאה לכלים אחרים, וזה הכוונה דאינו נעשה אב הטומאה וממילא אין נ"מ באיזה אופן שהוא לא יטמא כלים בין אם הם בתוכו והכ"ח נטמא מאוירו ובין בתורת אהל אינו מעביר טומאה לכלים דנמעט כלי חרס מלטמא כלים אחרים בכל אופן שהוא דאינו אב הטומאה.

אמנם החסדי דוד ס"ל דהניחא לטמאות מדין אב הטומאה היינו שהוא נטמא וע"י שנטמא יטמא כלי אחר ע"ז נאמר בגזה"כ דאינו מטמא, אבל אם אינו מטמא בעצמו אלא הוא רק אהל והכלים נטמאים לא מחמת הכ"ח אלא רק דהיו באוהל אחד עם הטומאה בכהאי גוונא אין אנו צריכים לדון של אב הטומאה דאפי' אם הוא ראשון הרי הוא אהל ונחשב שהכלים היו בצוותא חדא באוהל עם הכזית מן הטומאה כן נטמאים לכך להחשב כאוהל אף כ"ח לאוהל.

הרב פינחס זעליג בלויא ראש כולל "קנין יוסף" בית שמש

דברים שגביהם חזותא מילתא, ויש דברים שגביהם חזותא לאו מילתא וכן מבואר שם בתוס' בפשט הגמ'.

ובתוס' בנדה סב' ע"א ד"ה 'מקולי רביעיות שנו כאן' מבואר שהנידון האם חזותא מילתא או לא, הוא תלוי כמה יש בדעת האדם לבטל את הצבע לבגד. ואם בדעתו לבטלו לגמרי לבגד אזי חזותא לאו מילתא, ואם אין בדעתו לבטלו לגמרי אזי חזותא מילתא עיי"ש. ומבואר בדברי התוס' שכל הנידון הוא עד כמה הצבע הופך להיות חלק ומקבל את שם הבגד לגמרי. וזה היה הנידון אף גבי ביעור בשביעית. והיינו שאם הצבע מתבטל לגמרי לבגד ומקבל שם בגד נחשב ביעור גבי שביעית, ואם אינו בטל לגמרי אין הצביעה ביעור.

וכל זה אינו מכריע כלל את הנידון שאנו דנים בו, מכיוון שעדיין יש לדון גבי חשיבות שימוש לתת שם כלי, שמו רק שימוש המכלה את מציאות האוכל הוא שאינו נותן שם כלי אבל שימוש הנותן קיום לדבר ואף שזה תחת שם אחר וצורה שונה אין את הפחיתות הקימת בכליו. ובפרט שהרבה פעמים הביטול נותן חשיבות ועדיפות למתבטל, וכדוגמת ביטול ברזל לזהב וכו'.

נב. מה שפשוט ששימוש אוכל הוא שימוש המכלה המציאות, ואף שכבר הוכחנו מהגמ' חולין עא' שהחשיבה אוכל הנמצא במעי אדם כמטמא עיי"ש, ומוכח שאינו מתכלה באכילה. עדיין פשוט ששימוש אכילה הוא שימוש כליו המציאות, מכיוון שאכילה היא מכלה האוכל ואף שדבר זה לוקח הרב חיים פרץ ברמן כולל מורשה ודעת זמן.

כלי מתחילה לא כן כמו שהבאנו גבי מחט שעדיין ראוי למיתוח אע"פ שאין זה התשמיש מתחילה אבל אם אינו יכול לקבל אזי יבטל שם הכלי אפי' מלהיות כלי פשוט כיון שאינו ראוי אפי' לקבל ממש כמו מחט שאם אינו ראוי למיתוח לכא' פשיטא לכו"ע שיהיה טהור שלכא' תלוי שיש שם כלי וזה תשמישו או דכל שעדיין ראוי לאיזה תשמיש סגי שלא בטל שם הכלי לגמרי.

ובאמת התוס' רעק"א מצוין על הטעם במתני' מפני שבטל העיקר בטלה הטפלה וכן לקמן פרק כ"ב מ"ז כסא שנטלו שנים מחפוייו זה בצד זה רבי עקיבא מטמא, וחכמים מטהרין אמר רבי יהודה אף כסא של כלה שנטלו חפוייו ונשתיר בו בית קבלה טהור, מפני שבטל העיקר ובטלה הטפלה.

ורע"ב פירש – ד"ה מפני שבטל העיקר – דעיקרו לשייבה עבד ולא לבית קיבול, והואיל ונתבטל העיקר שבעבורו היה תשוב כלי, וד"ה בטלה הטפלה – ולא מטמא מטעם שיש לו בית קיבול וכן הלכה דהרי תנן לעיל פרק המפרק גבי משפלת) פ"ט מ"י (ובפרק כרים וכסתות גב' חמת) פ"כ מ"א וע' לקמן שנביא אותם כמה שנוגע לענינו. ויש לע' כאן בתיו"ט שמכאן בד"ה ר"ע מטמא – טעמו פירש הרע"ב במ"ח פ"ב דעדינות שלשה דברים אמר רבי עקיבא על שנים הודו לו ועל אחד לא הודו לו... על אחד לא הודו לו, על כסא שנטלו שנים מחפוייו זה בצד זה שרבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין, ורע"ב שם שר"ע מטמא – דסבר אע"פ שאינו ראוי לשייבה הוא ראוי לקבל רמונים וטמא משום כלי קיבול, וד"ה וחכמים מטהרין – דסברי הואיל ועיקרו לשייבה עבד. ולא לבית קיבול כיון שנתבטל העיקר שבעבורו נעשה, נתבטל הטפל ואינו מטמא אפי' משום כלי קיבול, והל' בחכמים.

וזה ממש דבריו בשיטת ר"מ שנטמא מכיון שאפי' שלא נעשה עבור זה כל זמן שיש לו שימוש בכלי קיבול מק"ט שלא בטל שם הכלי. וכבר הזכיר הרע"ב המשנה בריש פ"כ (אגב, לענ"ד זה המושך ממש מפרט י"ט וזה חידוש שהיו פרק בפנ"ע ולא ממשנה ז' בפ"ט עד סוף פ"כ זה פרק אחד מענין לענין באותו ענין – הערה על המסבר) הכרים והכסתות והשקין, והמרוצפין שנפתחתו הרי אלו טמאים מדרם הקלוסטר. ארבעה קבין התורמל חמשת קבין, הכריתות סאה חממת של שבעת קבין רבי יהודה אומר, אף הרבצל והמוזדה כל שהן, הרי אלו טמאין מדרם. וכולם שנפתחו טהורים מפני שבטל העיקר ובטלה הטפלה ומוכח מכמה דברים שכותב מפרשי המשנה כדברינו, התיי"ט ד"ה הרי

אלו טמאים מדרם – פירוש הר"ב דכל הני עבידי נמי לשייבה, וכיון שמתחלת ענינם נעשו לשני דברים יחד להיותן מכלי קיבול ולשייב עליהן, ולזה כאשר נפתחו ויצאו מדין כלי קיבול ונטהרו מטומאת שרץ הנה נשארו בדין המשכב ויטמאו במדרם. עמעת דברים מפורשים שנעשו מתחילה לשני דברים שבטל אחד ונשארו התשמיש השני עדיין שם כלי עליו וקיבל טומאה אה"נ בציור הנ"ל רק מדרם אבל עדיין שם כלי עליו, ועוד שם כתב הרע"ב ד"ה נפתחו טהורין – שכל אלו עשויין לקבל, שהקבול ההוא מכנים ומזמינים להיו ראויין למשכב ומושב, וכשנפתח בטל העיקר שהוא הקבול שבעבורו היה קרוי כלי – דהיינו שעכשיו אין לו אפי' תשמיש הפשוט ולכן טהור. וכל זמן שכלי ששם בו ב' תשמישין ובטל א' מהן ועדיין ראוי לתשמיש שנקבע לו מעיקרא לכא' יק"ט ורק אם בטל משם כלי לגמרי יטהר.

הרב עזריאל דייטש

כלי שיש בו ב' תשמישין ובטל א' מהן, מהו

כלים פרק י"ג מ"ד – מגרפה שנטלה כפה, טמאה מפני שהיא כקרנס, דברי רבי מאיר וחכמים מטהרין וכו' ורע"ב מפרש ד"ה מגרפה – עשויה לגרף את האפר מן הכירה ומן התנור, וכשהוסרה כפה נשאה הבית יד שלה עשוי כעין קורנס של נפחים, ואין הלכה כר"מ.

וצ"ב במה נח"ר"מ וחכמים – לכא' התכלית של מגרפה זה עבור כפה, א"כ אך ר"מ מטמא – הרי זה שבור, וע"כ הפשטות וההלכה כחכמים שהיו טהור? ורצינו לפרש – שאע"פ שכל זמן שהיו מגרפה עם כפה לא השתמש בו בקורנס עדיין או לפי ר"מ יש לו ב' תשמישין ועכשיו רק בטל אחד מהם, וכל שנשארו שימש השני טמא כל הלי דלא בטל שם הכלי אף שבטל אחד מתשמישיו מכיון שהחלק השני שהיו משמשי עדיין קיים. והמושג הזה מוכח ממשנה ה' שם "מחט שנטל חרירה או עוקצה טהורה. אם התקינה למיתוח טמאה" וכו' והרע"ב ד"ה אם התקינה למתוח – דרך האורגים שלוקחים מחט שבורה ונותנים אותה בשפת הבגד כדי שימתוחו שפתותיה" ובמשנה אחרונה... וא"ת אי בשיני מעשה מיירי מאי קמ"ל פשיטא כשעשאה כלי טמאה. אפשר דקמ"ל אפי' לא שינה צורתה, אלא תיקנה במעשה כל דהו שעקמה או חדרה סג"י ומבואר מדבריו שע"י המעשה כל דהו לא שנה ולא בטל שם מחט ולכן לכו"ע יהיה טמאה ועוד מבואר שאפי' בלי המעשה כל דהו היה הקמ"ל לפי המ"א אפשר לומר שהסיבה שהמחט בלי החרירה (החור שמכניסין בו החוט) או עוקצה (הראש החד שמכניסים בגדד כשתופרין) יהיה טמאה אע"פ שאין לו. התכלית של מחט עדיין יש לו תשמיש אחר – התקינה למיתוח, וכל שיש בו ב' תשמישין לכלי ובטל צד א' עדיין מק"ט שהיו כלי אחד עם ב' תשמישין וכל שקיים אחד מהם לא בטל שם כלי מכולל דלא הוי כב' כלים אלא כלי א' עם ב' תשמישין והראיה ממה שהבאנו לעיל גבי מגרפה וקורנס הכלי לא נעשה עבור קורנס ואע"כ לפי ר"מ טמאה.

ובאמת ב"ה בפרק י"ט מ"ט כמעט מפורש הדברים ואולי השיטות לשיטתיהו. וכך ראינו אח"כ שמביא התפארת ישראל במשנה ד' פי' י"ג אות כ"ד נ"ל דתרווייהו לשיטתיהו ספי"ט דלרבנן ס"ל דמדמבטל העיקר דיהונו כפה בטל הטפלה דהיינו הקורנס.

פי' י"ט מ"ט תבה שפתחה מוצבה, טמאה מדרם וטמא מת. אמר רבי יוסי, אימתי בזמן שאינה גובהה עשרה טפחים, או שאין לה ליבו טפח. נפתחה מלמעלן טמאה טמא מת. נפתחה מלמטן, רבי מאיר מטמא וחכמים מטהרין, מפני שבטל העיקר, בטלה הטפלה. ורע"ב ד"ה נפתחה מלמטן כותב – בשוליה לא חזיא לתשמיש, אבל חזיא לשייבה, וד"ה מפני שבטל העיקר – עיקר התיבה היא עשויה להחזיק בשוליה מה שמשמשים בתוכה, ועל ידם היא נקראת כלי. וכיון שנפתחו שוליה ובטלו, בטלו גם דפנותיה מלמעלן ושבו אינה מקבלת שום טומאה והלכה כחכמים. וע' משנה אחרונה שם ובעיקר פלוגתיהו דר"מ וחכמים דמתני' נראה דר"מ ס"ל שלא בטל העיקר דנהי נפתח קיבולו עדיין נותר פשוט עליו ולא גרע מכלי פשוט דמטמא נמי בכל הטומאות מדרבנן. וחכמים ס"ל דודאי מיגרע גרע כיון שמתחילה. עשאו לשם קיבול ומשכבטל הקיבול אן עליו אפי' תורת פשוט עד שיתשוב עליו וכו' – מבואר, אם ראוי עדיין לקבל אף שאין לו תשמיש שע"ז נעשה כלי וכמו שכתבנו למעלה דאף שם

האם 'אדם שבים' מטמא כאדם.

(א) תנן (כלים פ"ז מ"ג) כל שבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה דברי רבי עקיבא. וביאר הרמב"ם בפיהמ"ש שעצמות רמשי המים ועורם כאשר יעשה מהם כלים לא יטמאו, וכן כל בעל חיים מימימי שלא יטמא כאשר מות ואפילו השרץ ממנו, לפי שלא חייב השם טומאה על דבר מימימי – אמר ד' יתברך 'או בגד או עור או שק' (ויקרא יא לב), ובאה הקבלה לומר מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ.

והקשה הגאון ר' איתמר גרבוז שליט"א (מאסף אהלי טהרות גליון 31) דבשלמא כלים הנעשים מעצמות ועורות בעלי חיים שבים איכא דרשא מהפסוק שאינם מקבלים טומאה, אבל הבעלי חיים עצמם שמתו מגליה להרמב"ם שאינם מטמאים בטומאת נבלה. וכתב לבאר שזה פשוט שפרשת טומאת נבלה נאמרה רק לגבי מין הבהמה והחיה ולא לגבי מינים אחרים, ולכן נבלת עוף אינה מטמאה מדין טומאת נבלה ורק עוף טהור מטמאה בבית הבליעה. וא"כ הוא הדין שמין הדג לא נאמר בו פרשת טומאת נבלה, והרי כתב הגר"א (אליהו רבה כלים פ"י מ"א) כל שבים מין דג הוא כל דמות שיהיה לו, ולכן כל בעלי חיים שבים כשמתים אינם מטמאים בטומאת נבלה.

והקשה על יסוד זה מהא דתניא (חולין קכו:) מתוך שנאמר 'עכבר' שומע אני אפילו עכבר שבים שיטמו עכבר וכו', תלמוד לומר 'על הארץ'. הרי דאצטרך קרא למעוטי עכבר שבים שאינו מטמא טומאת שרצים, והרי כמו שפרשת טומאת נבלה לא נאמרה אלא במין הבהמה והחיה בלבד אף פרשת טומאת שרצים לא נאמרה אלא במין השרצים בלבד, וא"כ מדוע צריך קרא למעוטי עכבר שבים מטומאת שרצים.

ואשר על כן ביאר שם באופן נפלא שפרשת טומאת שרצים לא נאמרה ביחס למין השרצים, שהרי כלל השרצים אינם מטמאים ורק שמונה שרצים האמורים בתורה, ואלא שפרשת טומאת שרצים נאמרה ביחס לשמונה שרצים אלו ודין טומאתם תלוי בשמם 'טומאת עכבר' 'טומאת חולדה' וכו', כולם, ולכן הווא אמינא שאף עכבר שבים שהוא ממין הדגים ולא ממין השרצים גם כן יטמא בטומאה זו שהרי שמו עכבר, ולכן אצטרך קרא למעוטי שרק עכבר השורץ על הארץ מטמא ולא עכבר שבים.

ודקדק לפי"ז לשון הרמב"ם בפיהמ"ש שכתב: כל בע"ח מימימי לא יטמא כאשר מות ואפילו השרץ ממנו. והיינו שלא רק טומאת נבלה אינה נוהגת בבע"ח שבים ומשום שנאמרה רק במין הבהמה והחיה, אלא אף טומאת שרצים שלא נאמרה ביחס למין השרצים ואלא ביחס לשמם המסוים עכ"ז אינה נוהגת בשרצי הים ומשום גזירת הכתוב שנתמעט מהשורץ 'על הארץ'.

(ב) והנה בתורת כהנים (פרשה ג' הלכה ז') דרשו הפסוק וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת וכו' ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם (ויקרא יא י'), 'נפש' להביא את הסיירי. [ופירש הראב"ד: בלע"ז קורין אותה 'שרינא' והיא מחציה ולמעלה כצורת אשה ומנגנת כאדם. ועיין בכורות ח. הדולפנין פרין ורבינ מבני אדם, מאי דולפנין, אמר רב יהודה בני ימא. ופרש"י: דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג, ובלע"ז 'שרינא']. ואמרו שם: יכול תהא מטמא באהל כדברי חנניא בן חכניאי תלמוד לומר 'זאת'. וכתב בפירוש הראב"ד: לא נתברר לי טעמו של בן חכניאי, ושמא מפני שהוא נקרא כמו כן אדם שבים הילכך קרינן ביה 'לכל נפש אדם' (במדבר ט"א). ורבנן דרשו 'זאת', בא למעט הסיירי ואע"פ שנקרא אדם.

וצ"ע לדעת חנניא בן חכניאי וכי מפני שבני אדם מננין וקורין אותו 'אדם שבים' לכן נכלל ב'לכל נפש אדם' ומטמא כאדם, וכן לרבנן יש לעיין מדוע בעי מיעוטא שהסיירי אינו מטמא כאדם, ומשמע שבאל מיעוטא היו מודים שייטמא כאדם.

ונראה לבאר באופן נפלא על פי יסוד הנ"ל, שדעת חנניא בן חכניאי שפרשת טומאת מות לא נאמרה ביחס למין האדם ואלא ביחס לשם אדם, וכדוגמת טומאת שרצים שלא נאמרה במין השרצים ואלא בשמם המסוים של שמונה שרצים האמורים בתורה, ולכן ס"ל שהסיירי אע"פ שמין דג הוא מ"מ כיון שנקרא 'אדם שבים' לכן נאמר בו פרשת טומאת מות, ונראה שדרש כן מיתורא ד'לכל נפש אדם' שבוה בא לרבות את הסיירי שמטמא כאדם, ובוה נתחדש שפרשת טומאת מות נאמרה

בשם אדם ולא כמין האדם. ורבנן ס"ל שפרשת טומאת מות נאמרה במין האדם בלבד, וכדוגמת פרשת טומאת נבלה שנאמרה במין הבהמה והחיה בלבד, ודרשו כן מדכתיב זאת התורה אדם כי ימות האהל וגו' בא למעט הסיירי אע"פ שנקרא אדם, ועיין בפירוש תפארת ציון על התו"כ שביאר שמילת 'זאת' באה למעט.

(ג) ואם כנים הדברים יש לבאר לפי"ז גם את דעת ר' יוסי (כלאים פ"ח מ"ה) שאדני השדה מטמא באהל כאדם, ועיין בפירוש הר"ש שכתב שהיא חיה ששמה 'ידוע' וצורתו כצורת אדם בכל דבר בצורת פנים וגוף וידיים ורגלים. ועיין בירושלמי (שם פ"ח ה"ד) שדרש כן מהפסוק וכל אשר יגע על פני השדה וגו' (במדבר יט טז) שבא לרבות 'הגדל' על פני השדה' שמטמא כאדם. ויש לבאר שס"ל לר' יוסי שנתחדש בפסוק זה שפרשת טומאת מות לא נאמרה ביחס למין האדם ואלא ביחס לשם אדם, ולכן אדני השדה אע"פ שמין חיה הוא כיון שצורתו צורת אדם לכן 'שם אדם' לו ומשונה נאמר בו פרשת טומאת מות.

כמה הערות בדיון 'כל שבים טהור'

(א) בפיהמ"ש להרמב"ם (כלים פ"ז מ"א) הביא דרשת התו"כ (שמיני פרשה ו' הלכה ט') או בגד או עור וגו' (ויקרא יא לב), מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ. וביאר הגאון ר' איתמר גרבוז שאין בגד מן הגדל בים, ומשום שבגד הוי מצמר ופשתים (וכדאיתא שבת דף כו:), ופשתן לא גדל בים, וצמר ליכא בחיות הים. ומש"כ הרמב"ם (פ"א מהל' כלים ה"ג) האורג בגד מצמר הגדל בים אינו מקבל טומאה. יש לומר דלא חשיב צמר ומשום דלא הוי צמר כבשים.

ויש לציין לדברי הירושלמי (כלאים פ"ט ה"א) לגבי צמר ופשתים של כלאי בגדים, שאמרו שם: הייתי אומר אפילו פשתן של ים, אפילו קנבס, תלמוד לומר צמר ופשתים (דברים כב יא), מה צמר שאין לו שם לווי אף פשתן שאין לו שם לווי, וע"ש שהביא הירושלמי דרשא מן הפסוק שצמר האמור במקרא היינו של אילים ורחלים בלבד, והם צמר בלא שם לווי. ומבואר שיש פשתן הגדל בים, ומ"מ מאחר שיש לו שם לווי 'פשתן של ים' אי"ז פשתים האמור במקרא, וא"כ ה"ה לגבי צמר אפילו אם תמצא לומר שיש צמר לאיל שבים וכן לרחל שבים, מ"מ מאחר שיש להם שם לווי 'צמר שבים' אי"ז בכלל צמר סתם האמור במקרא.

(ב) והמקור שכלים הנעשים מעצמות חיות שבים אינם מקבלים טומאה, כתב הרמב"ם בפיהמ"ש (שם פ"ב מ"א) שנלמד מהפסוק וכל מעשה עינים וגו' (במדבר לא כ), שכל הכלים הנעשים מעצמות העוף או הדגים אינם מקבלים טומאה אלא מבעל חיים המהלך בלבד. וצריך להדגיש שאפילו כלים הנעשים מעצמות עז שבים ג"כ אינם מקבלים טומאה, ומשום שהמיעוט הוא שרק כלים הנעשים מבעלי חיים המהלכים כמו עיזים שביבשה מקבלים טומאה, אבל בעלי חיים שבים שגם כן שטים ואינם רק מהלכים אין כלים הנעשים מהם מקבלים טומאה.

(ג) מש"כ הרב אברהם הרשטיין (גליון 32) לבאר האי דינא שכל שבים טהור שמואחר שיש ילפותא שכלים הנעשים מעורות בע"ח שבים אינם מקבלים טומאה, ויש ילפותא שכלים הנעשים מעצמות בע"ח שבים אינם מקבלים טומאה, נתבאר בזה שאין הטעם משום שכלים אלו אינם חשובים, אלא שלא נאמרה תורת טומאה בדברים שבים, ומחדש הרמב"ם שלא רק קבלת טומאה נתמעט בדברים שבים, אלא אף טומאה עצמית כגון טומאת נבלה לא נאמרה בדברים שבים, ולפי"ז ביאר שזהו הטעם שכתב הרמב"ם (פ"ו מהל' טומאת מות ה"א) שירוקה שעל פני המים וכיוצא בה - העושה מהן כלים אינן מקבלים טומאה שכל שבים טהור. והרי לכאורה אין לנו מקור כי אם לגבי כלים הנעשים מעצמות ועורות בע"ח שבים שאינם מקבלים טומאה, ומה המקור לגבי כלים הנעשים מירוקה שעל פני המים שאינם מקבלים טומאה, ואלא שבשני ילפותות אלו נתחדש שלא נאמרה כלל תורת טומאה בדברים שבים.

ויש להעיר על דבריו שא"כ מדוע דרשין (חולין דף קכו:) השורץ 'על הארץ' למעט עכבר שבים שאינו מטמא טומאת שרצים. והרי כבר ילפינן מתרי ילפותות אלו שאין כלל תורת טומאה בדברים שבים.

הרב דוב זלוטניק

(0583227848)

לכבוד מערכת קובץ אהלי טהרה האם מי רגלים יש לו דין מים לגבי מקוה

ראיתי בגליונכם החשוב {32} שהגרמ"א סלושין הביא דברי החזו"א מקאוות תנינא סי' י' {ס"ק י"ג} שכתב, נראה דכל תולדות המים השונים מכשירין פ"ו פסולין למקוה, וכ"מ זבחים ע"ח ע"ב ברק, ועיין תוס' שם ד"ה הא דרבי' הסכימו, דמ"ר אינו כמים, אבל בר"ם פ"ג מהל' מקאוות ה"ח מבואר, דמרי רגלים הוי מים, וכשיטת רש"י דסובר דמי רגלים דינו כמים וכשרין למקוה, וצ"ע.

ועוד כתב שם החזו"א דמי רגלים דבהמה ודאי אינם פוסלים בג' לוגין דלא מים נינהו, כמו לגבי טומאה והכשר, אולם לבסוף כתב דרך לענין הכשר וטומאה אינם חשובים משקה דהוי משקה סרוח, אבל לענין מקוה דסרוח אפילו נפסל משתית בהמה כשר י"ל דדינא כמ"ר אדם עיי"ש.

והנה יש לעיין למה החזו"א נשאר בצ"ע על רש"י והרמב"ם דס"ל דמי רגלים דינא כמים, וכן יש לעיין כמה שמסתפק במ"ר דבהמה, דהנה איתא בבכורות דף ז' ע"א בעו מיני מרב ששט מי רגלים של חמור מהו וכו', דסוסיס וגמלים לא מבעי להו דלא עכירי, ולא דמו לחלב, מיה עול מיה נפוק, כי קמיבעיא להו דחמור דעכירי ודמי לחלב, מאי מגופי' קא מימציצי ואסירי, או דלמא מיה עול מיה נפוק וכו', ואיכא דאמידי דסוסיס וגמלים לא קא מבעיא להו דלא שתא אינשי, כי קמיבעיא להו דחמור דשתא אינשי עיי"ש.

והנה מורש"י שם מבואר, דאף ל"ב הוא כן דאמרינן מיה עול מיה נפיק, אלא דיש דין הדיוצא מהאסור, והתוס' ס"ל דל"ב רב ששט סובר דלא אמרינן מיה עול מיה נפיק, והשטמ"ק זבחים ביאר דהתוס' ס"ל דהמים נתעכלו בבני מעיים ולא אמרינן מיה עול מיה נפיק עיי"ש.

והנה המחבר ביור"ד סי' פ"א סעיף א' כתב חלב בהמה וחיה טמאה או טריפה וצירה ומי רגליה אסורה כבשרה ויש מי שמתיר במי רגליה {רמב"ם} וכתב הט"ז שהיוצא מן הטמא טמא ויש מי שמתיר ס"ל כיון שאינן מגופה רק ממה שהכניסה לגופה ע"כ מותר. מבואר דהט"ז ס"ל בדעת הרמב"ם דהא דהתיר מי רגלים אפילו של חמור הוא משום דמיה עול ומיה נפיק עיי"ש.

עכ"פ מבואר מהב"י והט"ז דהרמב"ם ס"ל דלמסקנא ל"ב גם במי רגלים של חמור אמרינן מיה עול מיה נפיק וכשיטת רש"י בובחים, וא"כ ל"ק מה שתמה החזו"א, דהרמב"ם סובר דמי רגלים דינו כמים לגבי מקוה דמיה עול ומיה נפיק.

והנה הרמב"ם בפרק י' מהל' טו"א הל' ב' כתב לחלק, בין מי רגלים של אדם למ"ר של בהמה, דמי רגלים של אדם הם תולדות מים ומכשירין, אולם מי רגלים של בהמה וחיה הם כמו פירות ואינם מכשירין. ובשו"ת גינת ורדים או"ח כלל ד' סי' ט' תמה על דברי הרמב"ם שלא השווה מדותיו, דפסק דמי רגלים של בהמה מותרין ואף מי רגלים של חמור ובע"כ הוא משום דאמרינן דמיה עול ומיה נפיק והם בעינם, וא"כ מ"מ ס"ל דאינם כמים לענין הכשר עיי"ש.

ולענין חמין בפסח מבואר בשו"ת או"ח סי' תס"ו סעיף ה', דמי רגלים מחמיצין כדין מים, ובשעה"צ {ס"ק ס"ב} כתב דמסתימת המחבר משמע כהארחות חיים ורבינו ירוחם דמחמין, וכ"כ האגודה והו"ד בא"ר, דכן הוא בכל מי רגלים ואף מי רגלים של בהמה, אולם הפרי חדש והחק יעקב כתבו דלשיטת הרמב"ם דמי רגלים של בהמה חשובים כמי פירות לענין הכשר ה"ה דאין מחמיצין כדין מי פירות שאינם מחמיצין, עיין במ"ב שם {ס"ק כ"ב} ובשעה"צ {ס"ק ס"ב}

מבואר דנחלקו הפוסקים לפי הרמב"ם אם מי רגלים דבהמה דינו כמים, אבל מי רגלים דאדם משמע מכל הפוסקים דס"ל בדעת הרמב"ם דדינו כמים דמיה עול מיה נפיק והנה יש לעיין בשיטת הרמב"ם מה שהקשה הגינת ורדים דאם אמרינן מיה עול מיה נפיק מיה עול מיה נפיק, דלא מצינו בפוסקים דחילקו אם שותיתו היתה מים או שאר משקין דאם שתה מי פירות איך נימא דמי רגלי יכשירו כמו מים משום דמיה עול מיה נפיק הא לא שתה מים אלא מי פירות.

ובעל כרחק צ"ל, דהא דהרמב"ם סובר דמי רגלים דאדם יש לו תורת מים, אין זה משום דהוי המי רגלים מים מיצירתו קודם ששתה אותם האדם, אלא דכן דין מי רגלים היוצאים מגוף האדם דינא כמים, הן להכשר והן להשלים שיעור מקוה והן לענין חמין, ודומיה דהא דשנינו שם במשנה, דהיוצא מן העין ומן החוטם ומן האוזן ומן הפה הם תולדות המים, דהם אינם באים ממים, אלא דדינא כמים מצד עצמם כמים, וכן הוא במי רגלים שנשנה עמהם, והרמב"ם ס"ל דחלוק דין מי רגלים של בהמה מ"מ"ר של אדם, ויש עוד להאריך בזה טובא ואכ"מ.

הרב גימפל ליפשיץ

אנטווערפן

משום דכלל ל"ח מים וכמבואר פסחים לט: דהאשה שפה המורסן מעל בשרה יבש והיינו על זיעה שעל בשרה כמבואר ברא"ש סכ"א והרי דזיעת אדם כלל לא חשיבא מים וא"כ י"ל דאף רישא דזיעת בתים ובש"ו הוי משום בכלל לא חשיב מים. ובזה פליגי דהרוקח חילק דזיעת בתים הוי רק חסרון בשם משקה ומ"מ חשיב מים ומחמין, והרא"ש דפליג ס"ל דכלל ל"ח מים ואין מחמין. ונמצא דדין זיעת בתים לנט"י ולמקוה תליא כפולגתתם דלהרוקח חשיבא מים וכשרה ולהרא"ש ל"ח מים ופסולה.

ודבריהם מחודשים דתלי דין חימוץ בשם מים, ובפשיטות היה לומר דהוי נידון לעצמו באיזה מינים יש לטבע ההחמצה ודבריהם שדימהו לדיני הכשר וכמו שהסברנו דהיינו לשם מים שעל ידו איכא נמי שם משקה להכשר נתבאר דתלי חימוץ בשם מים.

ובביאור הגר"א בדין זיעה לחימוץ (תסוד, הסביר פלוגתת הרא"ש והרוקח יס"ל (להרוקח דמחמין) דבא מחמת מים שבו ומדמה לרוק שהוא תולדת המים ומכשיר כנ"ל, וסברא ראשונה (הרא"ש דאין מחמין) מדמה לזיעת אדם דאין מחמין כמ"ה בס"ה והוא ג"כ אין מכשיר כמו זיעה אלמא אינו תולדות המים משא"כ ברוק' ומבואר מדבריו שזוה שרוק מחמין למדו הראשונים דכל שהוי תולדות המים מהני ליה להחמין דעיקר דין חימוץ במים נאמר ומהמתבאר במשנה דהוי נמי ברוק היינו דכל תולדות מים מחמין והוי מקור דכל דהוי מים מחמין, ורק שבזה פליגי דזיעת כותל ודאי לאו מים גמורים היא ואף לא הויא תולדה, אלא דהא מיהא שייכא במים ופליגי אי ללומדה מתולדות או לא ללומדה מתולדות דהרי זיעת אדם גם שייכא בתורת מים ואעפ"כ לית בה הדינים דאיתניהו בתולדות והה"ד בועת הכותל. ונמצינו למדים מדבריו דבדינא דרוק מחמין נאמר דתורת מים [ואף ע"י דהוי תולדה] מהניא לחימוץ, וזה הויא סברא ברורה דזיעת הכותל הוי בשיכות מסוימת לתורת מים והנידון אי מלהחשיבה כתולדה אי לאו.

ובתשב"ץ (ג,כג) וזני חושב שאין לזיעת הכתלים דין מים להחמין ודין מי פירות יש לה שאין מחמין. וכן נראה לי במה ששינוי פ"ב ממסכת מכשירין זיעת הבתים והבש"ו טהורה זיעת האדם טהורה כלומר שאין לה דין מים להכשיר ממה שכתוב וכי יותן מים על זרע, הרי שהשוו זיעת בורות לזיעת האדם וזיעת האדם אינה מחמצת מדתן אבל שפה בבשרה יבש וכו', וכיון שמי הפה הם מחמין כמו שהם מכשירין א"כ זיעת האדם שאינה מחמצת כמו שאינה מכשרת, ממנה נלמוד שזיעת הבורות כמו שאינה מכשרת כך אינה מחמצת, ואעפ"כ שכל זיעה אינה אלא מחמת רטיבת המים כיון שנבלע בכתלים יצא לו מתורת מים לענין הכשר והה"ד לענין חימוץ.

ומבאר מדבריו להדיא כמ"ש דודאי המשנה יש לפרשה דחסרון זיעה הוי רק דאי"ו מים לענין תורת ושם 'משקה' אך לעיקר שם 'מים' הוי בכלל מים וממילא נמי 'חימין', אך שממה שהשוותה המשנה חסרון זיעת בתים לחסרון זיעת אדם ובזיעת אדם הרי נתפרש דהוי חסרון לגמרי בשם מים ואין מחמין יש ללמוד דה"נ זיעת בתים מופקעין לגמרי משם מים ואפילו לענין החמצה.

ו. ושמה יש ללמוד מדברי התשב"ץ עוד דגם מוכרח דהבר מעיקר תורת מים בדין משקין, שכ' 'שאיין לה דין מים להכשיר ממה שכתוב וכי יותן מים על זרע', ולכאורה צריך ביאור מהו זה שמיית קרא על דין הכשר מים ורק היה לו להביא דמשה היא במכשירין דמים מכשירין. אך שיעורו בר"מ פיה"מ עדיות ח"ד, (במשנה דמשק ב' מדרבאי דכן) 'אמנם היות דם הקדשים לא יכשיר סמכוהו לזה שנאמר בדם חולין על הארץ תשפכו כמים, אמרו דם הנשפך כמים יכשיר שיעקר ההכשר ודאי הוא למים כמו שנאמר וכי יותן מים על זרע ולמדו שאר הששה משקין לפי שהם דומין למים, ומבואר בדבריו דמים הוו עיקר הו' משקין ויסוד דין הכשר במים וכל דהוי מים מכשיר, וכל יסוד דין הכשר ילפינן ממים דכי היכי דמים הוו משקה ומכשירי ה"נ כל דהוי משקה מכשיר, וא"כ יש לומר דעיקר דין הכשר דמים ב'שם' מים תלי דהוי קרא במים קאמר דמכשיר, וכל דחשיב מים אית ליה תורת משקה דמים, ובזה יתבאר מה שיש להשיב ל'אדם שיאמר לך שמונה משקין הן' דהיינו שידמה דכי היכי דכל דהוי מים חשיב משקה ה"נ כל דהוי דבש חשיב משקה, ותשובתו דדוקא במים כן הוא דמדתלי קרא עיקר דין הכשר במים שמעינן דכל דהוי מים חשיב נמי משקה, אשר ממילא מבואר לפרש תלית התנא לחסרון זיעת הכותל כחסרון זיעת אדם דמופקעין רק ע"י חסרון שם מים דהרי כל דחשיב מים הוי משקה. וזהו דידק התשב"ץ לאתויי לקרא דכי יותן מים.

ורק שהא מיהת מצינו דשלג להרבה פוסקים טובלים בו והרי דחשיב 'מים' ואעפ"כ לא מכשיר ולא מקב"ט דלא חשיב משקה, וכן הא במים נמי איתניהו לכל דיני משקה דבעינן מחשבה וכיוצא, אך שחילוק הדברים מבואר דבהני אין חסרון שם משקה דבהו בעצמותם דודאי בעצמותם חשיבו משקה ורק דלא קיימי לשתייה או לשאר אופי שימוש משקהמשא"כ כד דיינינן בזיעה הוי נידון בעצמותה אי הויא משקה אי לאו ובזה לא שייך לאפלוגי דחשיב מים ולא חשיב משקה, ונתבארה היטב דעת הרא"ש דס"ל דזיעה אין מחמצת דבדינא דאין מכשרת נאמר דכלל לא חשיבא מים.

והרוקח דפליג וס"ל דמחמין אין דאין מכשירין יל"ד אי לא ס"ל לכל הנ"ל וס"ל דשייך לחלק אף במיד דתלי בעצמות המים ולחושבו מים ולא לחושבו משקה (וכדבש תמרים דחשיב דבש ול"חי משקה כדבש), או דס"ל דאף זיעה כשלג וכללא מחשבה דהוי חסרון בקיומה למשקה ע"י דבאים מן הכותל ומש"כ ל"ח משקה וצריך ראייה.

ו. ונהדר לדוכתין שדנו במימות המתקבצין בימות החמה על כל דבר קר אי תורת מים ומשקה להם אי לאו, שיל"ד אי חשיבו נמי כזיעת בתים או דהוו מים ממש ול"ד לזיעת בתים, ולזה צריך לברר חסרון זיעת בתים במה הוי ומה חלוקתו במציאותו מכל מים, ויראה דאית בזה פלוגתא דמלשון הרמב"ם והרא"ש משמע דאיירי במים המתאספין על הכתלים שהרי כתבו דלא בלעו כלל מים [אך שאי"ו מוכרח דשמה כוונתם שמים ממש לא בלעו אך לחות מיהא בלעו], אך בתשב"ץ הנ"ל מפורש דאיירי במים [או לחות] שנבלעו בכתלים ויצאו וכלשונו 'זאע"פ שכל זיעה אינה אלא מחמת רטיבת המים כיון שנבלע בכתלים יצא לו מתורת מים' וכן נראה במג"א סק"ה (תסו) [והוא כתב כן בביאור דעת האוסרין והתשב"ץ בביאור דעת המתירין], ונמצא דלכאורה בזה תלי המשך בצמ"ט

דן הגרמ"א סלושין שליט"א בגליון 32 מדור הילכתא למשיחא בכשרות מי מזגינן ולחות המקור ודומיהם לנט"י ובדינם לדין מאלא שטיבולו במשקה ומפני שיש להוסיף על דבריו אמרתי לסדר הסוגיא דבר דבור על אופניו ותרווח שמעתא.

א. הנה זה דבר ברור דתרי דיני במשקין איתניהו דין 'משקה' לקבלת טומאה ודין 'מים' למקוה ולנט"י, והרי למקוה כשר שלג כמבואר מקואות ז, ואינו משקה לקבלת טומאה ולהכשר כמבואר תוספתא טהרות ב, הג' העתיקה הר"ש שם רפ"ג, ואדרבא במי מקוה מצרכין בדווקא שלא יהיה בהם שם 'משקה' ועיקר שם 'מקוה' מפקיע שם משקה דבהו וכמבואר מאירי ריש מקואות [ז':גבאים רקק שיש בו מים מקובצים שאינם זוחלים ואינם שאובים אלא שירדו שם ממי גשמים כגון בש"ו ואין בהם ארבעים סאה עד שנכללם בשם מקוה אלא חסרות משיעור זה כמה שיהיה עד שהופקע מהם שם מקוה, מעתה הרי מים אלו בכלל משקין לא בכלל מקוה], ודין נטילת ידים וקידוש ידים ורגלים ודאי בשם 'מים' תלי לא בשם 'משקה' וכמבואר מקואות א,ב, דנט"י נמנה במעלות דמקואות וכמבואר כל הסוגיא דזבחים כב דתלי תרויהו בשם מים, [וכן ברמב"ם ביא"מ א,כב הצריך בקידוש ידים מים הכשרים למקוה] ואי"ז שייך לשם 'משקה' כי אם לשם 'מים' לחוד, וככל הנ' דשו"ע קס"ב דכל ששם מים עליו אף שאינו 'משקה כשר לנט"י' וברור הוא.

ב. ואגב דאירינן בה אימא מילתא דהנה במשנה דמכשירין ו, דטל הוי א' מו' משקין ומקור הדבר ילפינן תוספתא שבת ט"ד (העתיקה הר"ש שם) מדכתיב 'וימץ טל מן בגזה מלא הספל מים' (שופטים י"ח) הרי דטל חשיב טל מים א"כ מהו שנמנה בפ"ע ומהו שמנו ז' משקין והרי רק ו' איתניהו וטל בכלל מים ומה עדיף טל משאר תולדות המים שנמנה לעצמו, [ואף שודאי לא הוי 'תולדת' מים כי אם מים ממש מ"מ למא הוי משקה נוסף ולא חדא עם מים]. ובפשיטות זה דברי רשב"י בירושלמי תרומות יא,ב 'רבי יוחנן בשם רשב"י' אם יאמר לך אדם שמונה משקין הם אמור לו הרי טל ומים מין אחד הם ומנו אותם שתיים אילו הוה לן חורי לא מנוניה, ובפשיטות כוונתו דאה"נ דטל הוי מבכלל מים וזה שנמנה לעצמו אי"ו משום דחשיב משקה לעצמו אלא אתי יתורו לאשמעינן דליכא אחרני, אך שלקושטא דמילתא יראה באורו באופ"א דהרי מצינו דחלוק דין טל ממים לשיטת התוס' פסחים כ. (ד"ה ובשעת) דנקטו בדעת שמואל דמים לא מכשירין אלא במחזורין, והרי בטל שנינו תוספתא מכשירין ג,א (ומיית' לה ב"מ כב). 'עודהו הטל עליהו ושמהו הר"י בכי יותן' הרי דטל מכשיר בתלוש ואין דינו כמים, ולמדנו מזה דחלוקים מים מטל בשם משקה שלהם ורק מים דינם דבמחזורין בלחוד אית להו תורת משקה משא"כ בטל דבכל גווי הוי משקה', ואף טל הוי בכלל מים אי"ז נוגע לדבשם משקה הוי משקה לעצמו, וזהו שמנינן לטל כעוד משקה ושפיר ז' משקין איתניהו. וזה שילפינן לדחשיב משקה מדנקרא מים היינו דכיון דהוי בכלל מים ובמים איכא תורת משקה אף בטל איכא תורת משקה, ומ"מ חשיב שם משקה לעצמו.

ודברי הירושלמי יתפרשו ע"פ מש"כ הפנ"מ שם ד'אם יאמר לך אדם שמונה משקין הם' היינו שיאמר דבש תמרים נמי הוי משקה כי היכי דבש דבורים הוי משקה וע"י דתרויהו מיקור דבש, ואמור לו שהרי טל נמי מיקרי מים ומ"מ אי לאו שמנו לו לא הוי אמרינן דהוי משקה, ויתפרש היטב לדברינו שהרי למדו בתוספתא דע"י דטל הוי בכלל מים אית לו בעצמו שם משקה ואם יאמר לך אדם דה"נ דבש תמרים ע"י דהוי בשם דבש בכלל דבש דבורים ה"נ אית לו בעצמו שם משקה [ולא שיאמר דהוי בכלל דבש דבורים דא"כ מאי שמונה משקין], אמור לו דלא כן שהרי טל מנו דבש תמרים לא מנו.

ג. ונמצא לדברינו דלדין נט"י ומקואות פשיטא מילתא דהוי טל בכלל מים וכשר בהם וכלל לא הוי שם לעצמו דלשם מים חדא הוי עם מים עצמם, ורק לדין קב"ט והכשר בעינן לחידושא דאיכא שם משקה בטל.

ויעוי' כדמיון ד"ז בדברי הגר"א בביאורו לענין דין טל לחימוץ דנתבאר תסו, דמחמין וכ' הגר"א 'עוד אמרו בירושלמי פרק בתרא דתרומות סה"ב ר"י בשם רשב"י' אם יאמר לך אדם שמונה משקין הם אמור לו הרי טל ומים אחד הם ומנו אותם שנים כו' ע"ש וכן בקרא מלא הספל מים, ולכאורה יפלא מהו שלא הביא שמפורשת הילפותא מקרא דוימץ בתוספתא שבת ולמה הביא רק הירושלמי, ובדברינו נתפרש היטב דלא דחשיב מים א"צ כלל לתוספתא וחידושא דתוספתא הוי רק לשם משקה, וכמו שנתפרש בירושלמי דלשם מים הוי מים ממש, ודין חימוץ ודאי תלי רק בשם מים וזהו שהביא רק לקרא ולירושלמי.

ד. במשנה מכשירין ב,א 'זיעת בתים בורות שיחין ומעורות טהורה זיעת אדם טהורה', ובפשיטות יתפרש דהוי הלכה בשם 'משקה' דזיעה לא חשיבא משקה, ואף דהויא מים וכשאר דברים כשלג וכדו' דאף שהו מים לא חשיבו משקה, דזה דהו המים בצורה של זיעה מפקע מיניהו שם משקה, וכן משמעות לשון הרמב"ם פיה"מ שם ובטו"א י,ו והרא"ש בפירושו, וא"כ הוי דינא דלמקוה ונט"י כשרים דהוו מים.

ה. אך שברא"ש פסחים פ"ב סכ"ב כ' ה"ד אלעזר מגרמייזי בחיבורו הנקרא ספר הרוקח (סר"ז) שק מלא קמח היה נתון אצל החומה ונתלחלח מזיעת החומה נראה אע"פ דתנן בפ"ב דמכשירין זיעת הבתים בש"ו וזיעת אדם טהורה פירוש אין מכשירין מיהו מחמין מיד דהוי ארוק שאין מכשיר ואפ"ה תנן לא ילעוס הלכך אם נפל מים על קמח או נתלחלח השק ירקד הקמח והשאר מותר כו', לא ידעתי למה דימה זיעת בתים לרוק ולא נדשמה לזיעת אדם ששניהם אין מכשירין וגם מש"כ דרוק אין מכשיר ליתא דרוק מכשיר כו' עכ"ל.

מבואר דפליגי הרא"ש והרוקח בביאור המשנה, דאף דודאי אפשר לפרשה דה"ט דאין מכשיר משום דל"ח משקה וכנ"ל וא"כ אי"ו שייך לחימוץ, מ"מ הא סיפא דזיעת אדם טהורה ודאי הוי

1 אי"ו הכרח גמור שהרי תולדות המים נמי ודאי מכשירין בתלוש אלא דהם גריעי בשם משקה שלהם ותורת משקה שלהם הוי רק ע"י דהו תולדות מים אשר משו"כ לא שייך לאחשוביהו לשם משקה לעצמן משא"כ טל דודאי לא נרע בשם משקה שלו יראה דע"י דחוינן דחלוק בעינן לתורת משקה ממים הוי משקה לעצמו.

בע"ה כב' עורכי הגליון המפואר אהלי טהרות.

בגליון 33 הרחיב הגאון הגדול מוהר"א גרבוז שליט"א, בקו' האחרונים על המבואר במתני' [פי"ח מ"א] דכרע המחובר לכלי שהוא ראשון הוי ראשון בשעת חיבורו, ומ"ש אוכל המחובר לאוכל שלישי אינו טמא גם בשעת חיבורו כמבואר בפ"ק דטהרות מ"ח.

ויש לדון בישובו, הדנה מצינו שבכלים אין את הכלל שחיבורי אדם אינו חיבור, והטעם דכל הווית כלי הוא ע"י עשיית אדם, ולכן הכרע המצטרף לכלי הטמא, או (כרע טמא לכלי טהור) גם אם צירופם הוא אחר עשיית עיקר הכלי מ"מ עתה הוא מכלל הכלי עצמו והכרע והמטה חד הם, וממילא דהטומאה קיימא ביה.

משא"כ באוכלים גם אם יהא חיבור גמור [ע"י ז' משקים], כל כוית אוכל יש בו שם אוכל ידידיה ואין חשיבות שכולו ייעשה חלק ממוקצת מסויים, ולכן אין בזה את החיבור השנוי במתני' דהכא. ואולי יתיישב בזה גם שאלת החזו"א מלעיל פ"ב מ"ז בכ"ח שיש לו ב' תוכות, דהגם שחיבור גמור הוא [בכלל] מ"מ כיון שכל אחד יש בו חשיבות כלי אינו מכלל חיבורו אלא חיבור בעלמא, וחזר לכלל שאם ראשון אינו מטמא כלי ממילא דכלי המחובר לו אינו מוציא טומאה.

ועל דין המשנה בפ"ק דטהרות, הביא קו' החזו"א במצב המצורף לנבילה למה אינו מטמא טומאת נבילות מדין חיבור, וביאר את תי' החזו"א עפ"י לשון הר"מ פכ"א מכלים הי"ב, ולא הבנתי דהא קו' החזו"א היתה שיהא בו את החיבור השנוי בריש טהרות, ולא את מה שמצינו כאן לגבי חיבורי כלים, ודברי הר"מ נאמרו על חיבורי כלים ומשום שעתה הוא מכלל הכלי ממש.

אמנם עיקר דין המשנה בפ"ק דטהרות דנעשה כיוצא בו, צריך תלמוד מנ"ל [אם אי"ז ככרע]. וייתכן בכל מוגע קבלת הטומאה הוא משום דבשעת מגע הוא טפל לטומאה ובשעה זו הוא כיוצא

בו, אלא דבמוגע דעלמא גם בשעת המגע אין לו חיבור אלא כלפי קבלת טומה דלשאר מילי לאו חדא נינהו והוי כפירש מיד ואינו אלא שני, אולם במחובר ממש מוכח הדין המטמא נעשה כמורה. וגם לסברא זו נבילה שני, דרך לענין ראשון ושני, מה שהשני נעשה שני ולא ראשון הוא רק אחר פרישה, אולם מוגע נבילה מה שאינו אב הוא מחמת שאינו נבילה, דרוב אב הטומאה הם מקור הטומאה, [וצ"ע לפ"ז בבצק המחובר לטמא מת אם יהא אב בשעת חיבור]. ועוד יש לדון בקו' זו, דאוכלים אין נעשים אב הטומאה ואיך יעשה אב, [ולד' תוס' בפסחים י"ז. אי"ז מספיק].

ויש לציין לחיבור מחודש שמבואר בש"מ כריתות כ"א: דמת שחיפהו בצק מטמא גם מן הצדדים כגון נוגע או מאהיל על המת, ובגמ' קרי לה מת בכסותו, וצ"ב מנ"ל האי דינא, וגם כסות עצמה כשאניה כנגד המת צ"ב מנ"ל דמטמאה כמות עצמו [כשא"ז כחלל], ובאני נור כ' דרך מחודש בזה.

קיי"ל ברפ"ו דאהלות דכלי אינו נעשה אוהל לטהר, ולכא"ו גם חקק בגב של כלי אינו נעשה אוהל לטהר, [דלכא"ו גרענותא דכלי הוא משום שעומד ליטלטל ואין בו חשיבות אוהל].

אמנם בר"ש כת"י פ"י דכלים מ"א, על הא דאיתא בתוספתא מעד שבחביות אינם מצילות בצמ"פ ואם יש בו פו"ט מצילין, וכ' הר"ש בפי' שני שהוא מטמא אוהל, ומ' דאוהל שבגב כלי הוי אוהל לטהר, ולכא"ו ח' הוא, [ואולי הטעם דכיון שאוהל זה אין שימוש נפסד ע"י טלטול הכלי, וכל מקום שהולך אוהלו עמו, כה"ג גם כלי הוי אוהל לטהר וצ"ע].

הרב יוסף רקוב
ר"כ מורשה ודעת

בענין טומאת כרע של מיטה שחברה למיטה ובענין טומאת דם הנביא זכריה

בביאור שיטת הר"ש והתוס' בסוכה (טו). דמיטה שקבלה טומאה. ולקח כרע אחד של המטה שבפני עצמו הוא טהור, וחברו למטה אמרין דמעיתה חל בו טומאה מדין טומאה ישנה.

והקשה הגר"א הרי לא גזרו טומאה ישנה אלא בכלי מתכות.

ותירץ הגר"א גרבוז שליט"א דסברי התוס' שכרע אחד של מטה אף שעומד לעצמו ולא חיברו למטה הוא דבר טמא. אלא שאין לו כח לטמא אחרים. ולכן שמחברו למטה יטמא גם אחרים.

וזה דומה לאוכל פחות מכביצה שהוא טמא ולא מטמא אחרים. ואף הכא הוא טמא דיש לו שם כלי ואינו כלי גמור.

ואמנם מהא דמבואר בגמ' בסוכה דאפשר לסבך בכרע של מיטה חזין דאינה דבר טמא, דאם זהו טמא הרי אינו דומה לפסולת גורן ויקב.

והגרא"ג כתב לחדש שדבר טמא שלא מקבל טומאה חדשה נחשב כפסולת גורן ויקב, אמנם קשה דהרי לא דומה להם שאצלם אין כלל טומאה.

וכן קשה לשון תוס' בסוכה(טו): דכתב על כרע ממיטה שהיא טהורה, ולביאור זה אינה טהורה. אמנם יש ליישב באופן אחר בדאמת כרע לבד אין בו טומאה. אמנם אם מחברו למיטה חל בו טומאה, וכאן לא בעינן לגזירה של טומאה ישנה דנגזרה בכלי מתכות אלא כאן זהו מדאורייתא חל בו טומאה.

משום דלא נמי לשובר כלי דשבירה רגילה השבר לא משמש לכלום ואין בו העמדת שימוש ולכן יש בו "שבירה המטהרת", אבל כאן רגל של מיטה יש בו כח שימוש דכל רגל יוצר שימוש של סיוע ותמיכה למיטה. ואלא דרגל אחת ההשענות עליה לא מביאה תועלת משום דעדן המיטה נופלת שיש רק סיוע ותמיכה אחת, ואין תועלת מן זה. אבל ברגע שחיבר הכרע למיטה שלימה, מעתה יש תועלת משימוש זה ולכן כאן זהו סברא דאורייתא שאם מחברים יחול בו טומאה דתמיד יש ברגל שימוש אלא שהוא חסר תועלת. ואחר שחברו זאת למיטה מעתה זהו קיבל משמעות השימוש הזה ונוצר בו תועלת, וקיים ברגל מיטה כח שימוש, ועתה יש לזה תועלת ולכן הכח כלי קיים בכרע מיטה תמיד כלפי שיגיע תועלת מן השימוש, ולכן אין כאן "שבירה המטהרת". וכשמחברו למיטה חוזרת הטומאה מדאורייתא.

וחפץ שכבר עתה כשהוא לעצמו הוא מביא שימוש, אלא שאין תועלת מהדבר, וכבר עתה מונח בו השם כלי לכשיתחבר, ולכן זהו טומאה דאורייתא כלפי שיתקן ויחבר הכרע למיטה.

וקיים בו שם כלי כלפי המצב שחיבר למטה. דלא דמי לכלי שנשבר דבעודו שבור כל שבר הוא דבר שלא עושה שימוש רגל של מטה יש בו יש בו שימוש כבר עתה שנותן למטה תמיכה אלא שכל זמן שיש רק רגל אחת בלבד אין תועלת מן זאת. אבל קיים כל הזמן השם כלי כלפי השעה שיתחבר למטה ויתגלה שהוא משמש לתועלת.

ולכן כאן זה סברא דאורייתא שאם מחברים למטה את הכרע תחזור הטומאה למקומה אמנם כשהכרע עומדת לעצמה אין בה כלל טומאה ולכן איתא בגמ' שאפשר לסבך בכרע דזהו טהור לגמרי ושפיר דומה לפסולת גורן ויקב שהם טהורים לגמרי.

ובאמת בדבר טמא אין לסבך בו. אלא כאן כשמחברים למטה מאותה שעה ואילך קיימת טומאה דאורייתא, דכאן אף שאינו כלי מתכת זהו סברא דאורייתא ולא תקנת חכמים. דדוקא על דבר

שהשבר לא מעיד שימוש. אבל בכרע מיטה יש בזה לעצמו כח של יצירת שימוש, אלא שמחוסר תועלת, דמה יתן לנו תמיכה וסיוע למטה מצד אחד ואין תועלת. אבל קיים בזה שם כלי כלפי השעה. דתגיע תועלת מהשימוש הזה. ולכן כאן חל טומאה דאורייתא כשחל טומאה במטה שלמה. ויצא כרע מונח וחזר וחיברה למטה אחרת. וזה עדיף מכלי שנשבר וכל שבר לא ראוי להביא שום שימוש. והתם פוקע הטומאה מן התורה ואף שמחבר השברים מן התורה זהו טהור. וגזרו חכמים גזירה, והגזירה דוקא על כלי מתכות בלבד.

והזכר שם קושית הגאון מאוסטרובצא מדוע בעינן לנס חנוכה שמצאו שמן טהור שמספיק ליום אחד, הרי אפשר לקחת שמן טמא ולהקרישו ויפקע טומאתו משום דשמן קרוש אינו לא אוכל ולא משקה, ואחר כך להפשירו מהקרישה ולהדליק בו.

ונראה ליישב דכשיש שמן שכולו מונח לפנינו ורק עשו בו מצב אחר, דבמצב שהוא קרוש אין בו שם משקה, לא יטהר כלפי שעה שיחזור ויפשיט אותו, משום דשכל החפץ מונח לפנינו. אלא יש בו בחינה וצורה שהוא משקה ויש בו צורה (שהוא קרוש) שלא קיים בו שם משקה. בזה אמרין שמונח בו עתה חשיבות משקה כלפי צורה שיעמוד בצורת משקה, וכבר עתה מושלם בו השם משקה כלפי השעה שהוא יופשיט שהרי כל החלקים קיימים לפנינו ורק משנה צורה ופושט צורה. ולכן התם זהו טומאה דאורייתא ולא דנים זאת ככלי שנשבר ופקע כח כלי שבו דנעשה שברים שברים שכל חלק שעומד לעצמו לא ראוי לכלום ואינו יחד עם שאר החלקים שנצרך להם כדי שיהפך לכלי אבל שיטת קורש הרי הכל מונח לפנינו וכל החיסרון הוא שבצורה הזאת אין בו שם משקה, אבל מונח בו עתה שאם ישתנה צורה הוא משקה. ולכן אין עצה להקריש שמן טמא כדי לטהרו.

(ויש להסתפק לדברי השו"ת חתם סופר(ח"ו סצ"ח) שאליהו הנביא קיים בו בחינת מלאך ובחינת אדם. האם כשקבל טומאה בבחינת אדם ונעשה מלאך ויחזור לבחינת אדם האם תחזור הטומאה שבו או דדומה לכלי שנשבר, ומתיכו שאין בו טומאה דאורייתא.)

הערה בענין טומאת דם הנביא זכריה:

כתיב בקרא על הריגת זכריה (דברי הימים כ"ד פכ"א): "וירגמוהו אבן בחצר בית ד'" ובמדרש איכה מבואר דהריגת זכריה היתה בעזרת כהנים. וברמב"ם(בית הבחירה פ"ה ה"א) כתב: הר הבית כולו היה מקורה ובה"ז כתב ד' לשכות היו בעזרת נשים ולא היו מקורות.

וכתב הגר"ח"ק בספר "דרך חכמה": "חוץ ממקום המזבח והלשכות של עזרת נשים", דהמשנה באבות מזכירה הניסים שלא כבו גשמים אש המערכה ומבואר דהמזבח לא היה מקורה.

אמנם בתוספות יו"ט(מדות פרק ב' מ"א) כתב שאין הר הבית מסוכך. ועיין בתפארת ישראל שם שסובר שאין קירוי על עזרת כהנים.

ומעתה יקשה לסוברים שהיה קירוי על עזרת כהנים, ודוקא מקום המזבח ועזרת נשים לא היו מקורות. מעתה קשה דהרי רביעית דם המת מטמאה באוהל, ואיך לא טמא דם זכריה באוהל את כל בשר הקורבנות שנשחטו באותם שנים. ויקשה בין על קורבנות היחיד. ואף קרבן ציבור שנטמא אינו נאכל, ואיך לא נטמאו כל הכהנים והקורבנות בשנים אלו, משעת הריגתו עד שבא נבזוזאדן ודוחק לומר שהיה פחות מרביעית דם, דהרי נהרג על ידי סקילה באבנים. **הרב אברהם הרשטיין**

כולל פונבין

האחרות אליה

יחזור להיות טמא מת ממש שמתחבר ונחשב גוף אחד כמבואר במשנה, ולדעת הרמב"ם צריך שני פעמים להתיר גם את הרביעית

ואם כוונתו שהתיר גם הרביעית אם כן מדוע כשהזכר ראשונה ושניה ושלישית לא די בזה, וצריך **בברכה הרב יוסף ילזו כולל יששכר באהלי בני ברק** עיון.

ובתורא"ש שם כתב בזה"ל זיל גנוב, ואיפשר שימצא האדם שימחול לו העון ובלבד שיהא עליו דין חיוב מכירה כדי לטהר בניו עכ"ל, [ועי' ב"מ ס"ב: לא תגנוב ע"מ לשלם שלומי כפל וי"ל].

אמנם יתכן שבמיטה אם יהא ניחא לבעלים שייגנוב לא תטהר המיטה כמש"כ במאמר שם. **בברכה הרב ישראל חיים קפלן כולל פונבין**

לכבוד מערכת אהלי טהרות

בגליון 33 עלה ונסתפק הרב ש"פ האם ניתן לגנוב חלקי מיטה בשביל שתטהר המיטה.

ויש להביא בנדון כעיי"ז מתורא"ש קידושין ס"ט. באושפזיכניה דר' שמלאי דמצי למינסב עצה שייילך לגנוב עייש בסוגי.

המזרון המדובר זה משהו כמו "סוכת חזון איש..." לוקחים את ארוכות המיטה והכרעיים... ובמקום לחבר אותם במסמרים בחזק... אנחנו לוקחים חבל חזק ועושים סיבוב וקושרים אותו חזק... אם לא מספיק טוב... עושים עוד סיבוב... אז כן!!! כשהחבל הזה קשור... המיטה מקבלת טומאה... אבל בשניה שאתה מפרק את הקשר... כל המיטה מתפרקת לחלקים חלקים... ואם את הסירוג אנחנו גם מפרקים... נשאר לנו רק חבילת קש שמונחת על כמה דקטים וכמה חבלים... נראה אותך מנחש שלפני חמש דקות היה פה מיטה... בקיצור: לומדים לחיות בצילו של העם הארץ... נשמע לך מסובך...??

תשאל את ראשי הישיבות... והם יגידו לך שלפתוח אזור בידוד פנים ישיבתי זה הרבה פחות מסובך ורגיש מלשלוש בחורים למלונות יעודיות...

נעבור לסיפור אחר: סוף סוף סיימנו את המלאכה המפרכת של הטבלת המיטה... כן... מדובר במיטה יוקרתית וחדשה מעץ מלא... לשנע את המיטה לבית הטבילה זו הובלה לכל דבר... (הפעם העדפנו את האופציה הזו מלפרק את המיטה... סו"ס מיטה חדשה...)

והנה... הגענו לבית הטבילה... יופי... הגענו בזמן טוב... אין הרבה אנשים במקווה... רוב מי שכן נמצא במקווה... נמצא בתוך הבור... אז לא אכפת לנו... (מי שנמצא בתוך הבור הוא כבר שלילי... אנחנו לא חוששים ממנו... אבל אלו שעדיין לא טבלו... לך תדע... יתכן שהם עדיין חיוניים)

עכ"פ במיטות החדשות של היום יש חבל - חוט מאריך מובנה שיוצא מהמיטה עצמה... קושרים את החבל לתופסן מיוחד שתלוי בכניסה לבור המקווה... וקדימה... משלשלים... מורידים את המיטה לבור... הטבלנו... הכל בסדר...?? "כשר"?? כעת מושכים בחזרה את החבל ומעלים את המיטה מהבור... סוף סוף נתקיים בנו "על מנת שתעלה שלום מן הבור..." וההובלה כבר מחכה בחוץ חזור... (הזמנו אותו הלוח חוזר פלוס המתנה של חצי שעה...)

אלא שאז!!!! אחד מהטובלים ניגש אלי ככה בזהירות... ולחש לי בשקט: אההמ... אני ממש מתנצל... לא נעים לי... אבל זב שראה קרי וכו'...

מה?? מה אמרת?? כן.. אני זב!!! וכשאתם שלשלתם את החבל אני בדיוק יצאתי מהבור... ואני לא שמת לי לב ודרכתי על החבל... אני מתנצל...

רגע... אבל אז מה... אני יודע... לקחתי בחשבון שאתה טמא... (סו"ס כל מי שנמצא בתוך הבור של המקווה הוא בחזקת טמא עד הרגע שהוא טבל) אז אתה זב... אם אם הגעת למקווה כנראה שאתה ביום השביעי לספירה... ואצל זב מקצת היום ככולו... ואם אתה דרכת על זה בעליה מהמקווה אז אתה טבול יום ולא מטמא...

אותו זב הרכין את ראשו... צר לי לאכזב... אבל נכון ליום הזה הסטטוס שלי הוא "זב שראה קרי"... ויש לי עדיין דרך ארוכה ליום השביעי...

אוי אוי... אם ככה אנחנו בבעיה!!! זה אומר שאנחנו שוב צריכים להטביל את המיטה... תגיד להובלה ש... שיקח את הזמן שלו... מורידים שוב את המיטה לבית הטבילה...

אבל רגע רגע... בא רגע... אתה יכול להגיד לי בדיוק על מה דרכת?? כן... על החבל... אני יודע שעל החבל... אבל איפה בדיוק בחבל??

ואת המשך המדידות והמסקנות נשאיר לזמנאי פרק "ט בכלים... נא לעדכן את ההובלה...

סוף סוף הושג המתווה החדש והמתוקן שהבחורים חוזרים לשיבה... ובמידה ותהיה שרשרת הדבקה פנימית... לא מוציאים את הבחורים למלונות אלא בונים מנגנון בידוד פנימי בתוך הישיבה!!! כן... התקדמנו... עד עכשיו היינו בטוחים שאי אפשר לחיות ביד קיום... וכעת מתברר שאפשר ששני בחורים יחיו בישיבה אחת... זה מאומת וזה נקי... זה חיובי וזה שלילי

כן... גם בטהרות זה כך!!! אורך זמן עד שהחבר לומד לחיות ביד קיום בצל העם הארץ... בהתחלה יש ביניהם מלחמות עולם... החבר מנדה את העם הארץ... שולח אותו לבידוד... עד שלאט לאט הוא לומד מסכת כלים... וכשהוא מגיע ככה לקראת סוף בבא מציעא... הוא כבר לומד הרבה טקטיקות איך אפשר לחיות יחד איתו... איך להישאר שלילי ליד מקור הדבקה מהלך... כן... הוכח שאפשר... רוב מסכת כלים עסוקה בלהסביר איך עושים את זה...

ועכשיו בדיוק המשנה מדברת איך נראה חדר קלאסי בישיבה!!! שאחד מחברי החדר הוא פרוש וחבר ואוכל חולין בטהרה... ויש לו עוד שני חברי חדש שאינם קורין ק"ש בעונתה ועונים על עוד כמה תנאים שמעניקים להם שם ע"ה מדאורייתא ומדרבנן...

ובדיוק בשביל זה המיטה של חבר היא "משוכללת" במיוחד!!! הוא בונה אותה כל פעם מחדש... הוא מגיע לשיבה בא' באלול עם החבל... וקדימה... מתחילים לסרג את המיטה... ובבוקר הוא לא עוזב את החדר עד שהוא פותח את הסירוג עד פחות משלושה בתים... הבעיה הגדולה מתחילה בשבת!!! שבשבת לסרג מיטה זו תולדה גמורה דעושה שני בתי נירין... (עייני רמב"ם פ"ט מהלכות שבת הלכה ט"ז) אז מה עושים בשבת?? או שסומכים על עם הארץ שלא משקר בשבת... והוא מבטיח שהוא לא נגע במיטה... (צ"ע גדול האם זה נכון... כי נאמנות בע"ה מצינו רק לגבי תרומ"מ, ולא לגבי טהרות, וצ"ע מאי שנא)

אבל האפשרות השניה והמקובלת היא פשוט ללכת ל"שבת נסיעה" אצל רבי הקדוש...

כן... כשלמדתי את המשנה בשבת "הקש שע"ג המיטה מונענעו בגופו אבל לא בידו" די התקשיתי להבין את הסיטואציה... בן אדם שוכב על מיטה ו... ולא נושם... אסור לנענעו בידו... רק בגופו... איזה מין מטה זו שאסור לך לנגוע בידים??

אך לי זמן להבין שפשוט מדובר בחברים שהגיעו לשבות אצל רבי הקדוש וכו'... וצריך לשכן אותם במלונות יעודיות ובעיקר במיטות יעודיות... והדרך הפשוטה ביותר איך להכשיר מאות מזרונים מידי שבת בלי שנצטרך לעשות אח"כ אוורול... זה פשוט לגשת לפרק מפנין ולפנות את האוצר... מה פירוש לפנות את האוצר?? לקחת את הקש ולשטוח אותו ולפזר אותו ע"ג משטחים יעודיים... והנה לך מזרון שאינו מקבל טומאה... סוף סוף הקש הזה מיועד להסקה... ככה מי שרוצה יש לו מטה ויכול לחיות שהיא אפילו נוחה... רק אל תגע בידים...

עכ"פ הלאה... הסתדרנו עם הסירוג של המיטה... הסתדרנו איכשהו גם עם המזרון עצמו... עשו מ-קש וכדו'... (כן... קח בחשבון... שאם בחורף יהיה קר מאוד... או יצטרכו בע"ש להסיק בדבר שאין בו חשש שמא יחתה... אתה עלול להגיע למטה ולגלות שה"מזרון" עלה בסערה השמימית בעשן...)

הפינה שעדיין לא סגרנו אותה... המלבנים של המיטה... הארוכות והכרעיים... מה עושים איתם?? איך מסדרים שהם לא יקבלו טומאה...??

בשביל זה יש משהו שנקרא "מזרון"!!!! לא... לא מזרון של ימינו... מזרון מסוג אחר...

המשך מלחמתה של התורה מעמ' י"ד

דלהתשב"ץ והמג"א אין מקור כלל מדינת דיעת בתים שהיה לחות הג"ל לא הייתה בלועה כלל, ואילו למשמעות הרמב"ם והרא"ש לכאורה דמיא לחות הג"ל לזיעת בתים וממילא דשם משקין ודאי לית להו ושם מים הוי פלוגתא בהרוק והרא"ש.

ונמצא דלדון טיבולו במשקה דהוי במשקה דוקא יש ללמוד לכאורה מדברי הרמב"ם והרא"ש דל"ח משקה ולנטי" לא נתפרש כן במשנה אך שיש ללמוד בברכת התורה הרב יצחק רוזנטל כולל פונבין 0533156956

אנו זקוקים להשתתפות בהוצאות לזיכוי הרבים ניתן לתרום בעמדת קהילות קופה מס' 8317 תורת הטהרה קטגוריה פנימית 3 אהלי טהרות וכן בקו הצדקה בשלוחה הנ"ל 0732757000

• ניתן לשלוח הארות והערות במסכת כלים למדור מלחמתה של תורה עד ערש"ק (כולל) פרשת כי תצא • עקב ריבוי המכתבים בלעה"ר הננו להודיע כי בעת הצורך תינתן עדיפות למכתבים עד כ-500 מיילים.

לקבלת הגיליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: 8592161@GMAIL.COM. כמו כן בכל עניני הגיליון ניתן לפנות במייל הנ"ל או בפסל: 0548592161

ניתן להשיג את הגיליון מידי שבוע: בני-ברק: רח' ראב"ד 31 משפ' ברמן ירושלים: ישיבת מיר- הרב בצלאל טרוביץ טל: 0533165655 קרית ספר: רח' נתיבות המשפט 67 משפ' זכריש